

KÄTILÖOPISTON RAKENNUSHISTORIASelvitys | SAATSI ARKKITEHDIT | 4.4.2021

Helsingin Kättilöopiston rakennushistoriaselvitys

ISBN: (978-952-7430-10-1 (painettu julkaisu)

ISBN: 978-952-7430-07-1 (pdf, suuri resoluutio)

978-952-7430-08-8 (pdf, pieni resoluutio)

978-952-7430-09-5 (pdf, pieni resoluutio ja suojattu)

Tilaaaja: Helsingin kaupunki, asemakaavoituspalvelu

Tekijä: Saatsi Arkkitehdit Oy

Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén, Venla Kotilainen

pekka@saatsi.fi | 040 5955933 | www.saatsi.fi

Julkaisupaikka: (kaupunki)

Paino: (yritys)

Valmistunut: 4.4.2021

Kansikuva: Viistoilmakuva Kättilöopistosta 1960-luvulta. Albin Aaltonen. MV.

Kuvat: Saatsi Arkkitehdit Oy, ellei toisin mainittu.

SAATSI ARKKITEHDIT

HELSINGIN KÄTILÖOPISTO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 4.4.2021

HELSINGIN KÄTILÖOPISTON RAKENNUSHISTORIASELVITYS

TAUSTA

5 Johdanto

7 Perustiedot

9 Kätilöopiston tausta

11 Ympäristö

11 Kumpula ennen Helsinkiin liittymistä
12 Osana Helsinkiä ennen Kätilöopistoa
14 Kehitys Kätilöopiston valmistuttua
15 1970-luvulta eteenpäin
18 Lähiympäristön kehitys ilmakuvissa
20 Ympäristö nykyään

RAKENNUSHISTORIA

24 SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

24 Synnytyslaitos Suomessa
25 Sairaala-arkkitehtuurin suuria linjoja
27 Kumpulan sairaalahanke
28 Rakennushankkeen osapuolet

30 SAIRAALAN TOTEUTUS

30 Arkkitehtuuri
33 Tilajako ja toiminnot
36 Rakenteet ja materiaalit

41 MUUTOSVAIHEET

41 Muutokset ennen peruskorjausta
42 Peruskorjaus 1980–1990-luvuilla
48 2000–2020-lukujen muutokset

NYKYTILA

52 ULKOASU

52 Julkisivut
55 Sisäänkäynnit
59 Ikkunat
60 Julkisivuvarusteet

61 SISÄTILAT

61 Yleiset tilat ja tukitilat

62 Pääaula
63 Porrashuoneet
65 Käytävät
66 WC- ja märkätilat
67 Ullakkotilat
68 Tekniikan tiloja
70 Väliovia
71 Ikkunoita
72 Valaisimia

73 A-osan huonetyypit

73 Aulatilat
74 Potilashuoneet
75 Kiintokalusteet

76 B-osan huonetyypit

76 Kahvio
77 Laboratoriotilat 2. krs
78 Röntgentilat 3. krs
79 Synnytyshuoneet 4.–5. krs
80 Leikkaushuoneet 6. krs

81 Vastasyntyneiden osasto 7. krs
82 Lasten psykiatrian osasto 8.–9. krs
83 Ruokala 9. krs
84 Pääkeittiö 10. krs

85 C-osan huonetyypit

85 Luentosali
86 Teorialuokat
87 Kirjasto
88 Opettajanhuoneet

89 AJOITUSKAAVIOT

89 Pohjat
102 Julkisivut

JOHTOPÄÄTÖKSET

107 YHTEENVETO

108 ERITYISPIIRTEET

108 Historialliset erityispiirteet
109 Maisemalliset erityispiirteet
111 Rakennushistorialliset erityispiirteet

LÄHTEET

TAUSTA

JOHDANTO

Tämän selvitystyön kohde, Helsingin Kätilöopistona tunnettu sairaalarakennus, sijaitsee Kumpulan kaupunginosassa osoitteessa Sofianlehdonkatu 3. Opisto aloitti kohderakennuksessa heti sen valmistuttua vuonna 1960. Samaan aikaan sairaalan kanssa valmistui opiston tarpeisiin myös henkilökunnan asuinrakennus osoitteessa Sofianlehdonkatu 6.

Opiston toimintaan kuului alusta lähtien sekä teoriaa että käytäntöä, johon kuului synnytyslaitos ja naisten tautien poliklinikka. Vuonna 2000 Kätilöopisto liitettiin osaksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriä (HUS) ja Helsingin yliopistollista keskussairaala (HYKS). Toiminta jatkui tällä paikalla vuoteen 2018 asti. Tämän jälkeen rakennus on ollut pääosin tyhjillään. Toimintansa aikana Helsingin kätilöopistossa syntyi yli 300 000 lasta.

Hallintamuutoksista ja toiminnan päättymisestä huolimatta kohderakennus tunnetaan edelleen Helsingin Kätilöopistona. Myös tässä selvityksessä rakennukseen viitataan tällä nimellä.

Selvityksen tavoitteena on tutustua kohteen rakennushistoriaan ja sen rooliin osana muuntunutta lähi- ja suurmaisemaa. Historiatarkastelun, nykytilanteen inventoinnin sekä kerrostuneisuuden arvioinnin pohjalta on nostettu esiin kohteen erityiset maisemalliset, historialliset ja rakennushistorialliset piirteet, jotka tulisi ottaa huomioon jatkokäyttöä suunniteltaessa.

Selvityksen tärkeimpiin lähteisiin ovat kuuluneet rakennuspiirustukset Kätilöopiston omassa sekä HUS:in arkistossa, Helsingin kaupunginmuseon valokuvat sekä 25.01.2021 ja 22.02.2021 tehdyt kenttäkäynnit.

Porvoossa 4.4.2021,

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA
maisema-arkkitehti

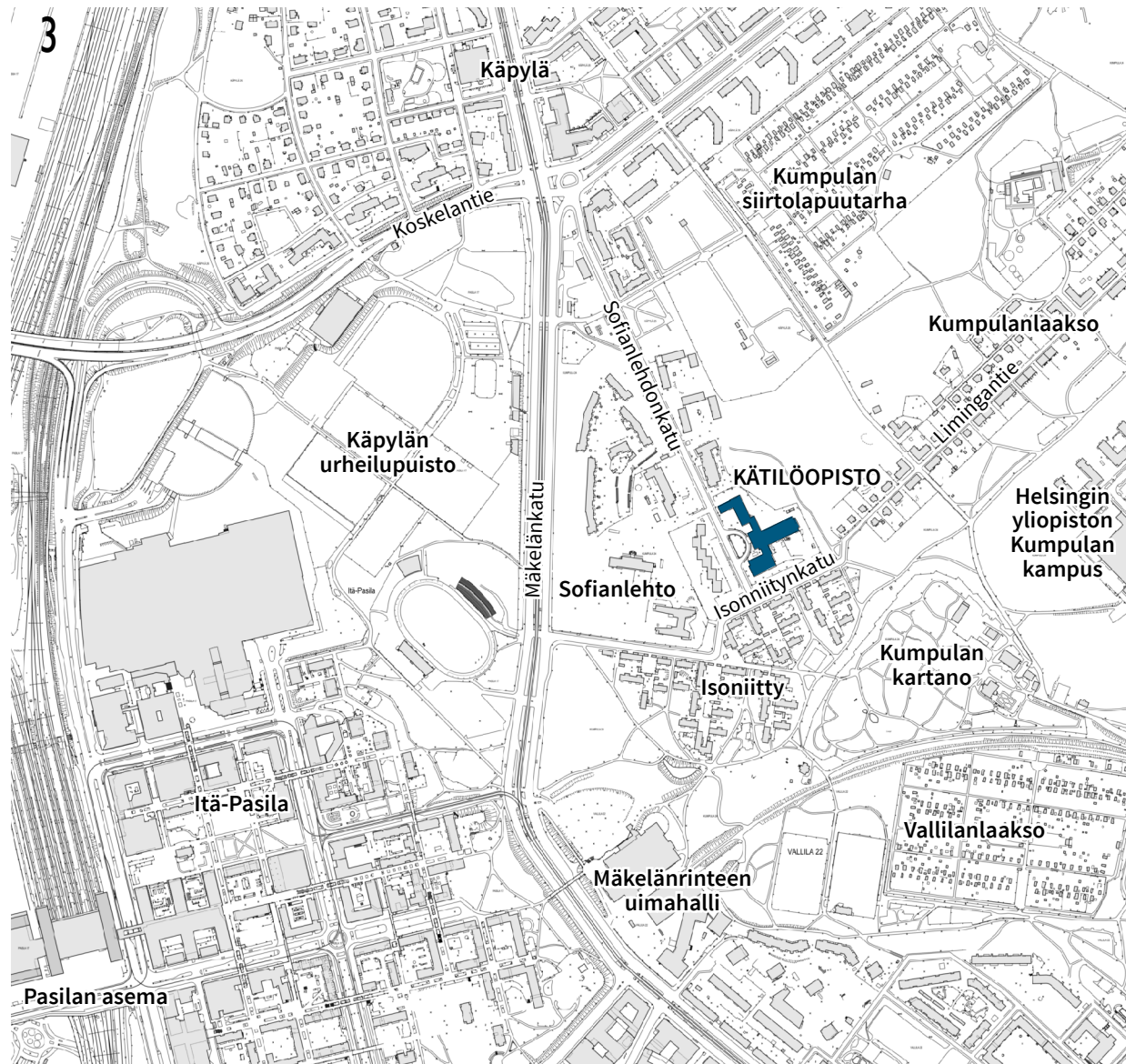

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

1 Edellisellä sivulla: Kätilöopisto kuvattuna kaakosta Vallilan siirtolapuutarhan ylitse. Pekka Kyytinen 1960. MV.

2 Kätilöopisto ja hoitajien asuintalo kuvattuna luoteesta. Veljekset Karhumäki 1964. Kulttuurisampo.

3 Kohde sijaitsee Helsingin Kumpulassa. Pohjoisessa, lännessä ja etelässä tonttia ympäröivät asuinkerrostalot ja idässä pientaloalue. Koilliseen avautuu Kumpulan siirtolapuutarha ja kaakossa sijaitsee Kumpulan kartanon kasvitieteellinen puutarha. Pohjakartta Hkp.

PERUSTIEDOT

Kiinteistötiedot

Kiinteistötunnus	91-24-948-7
Kaupunginosa	24 Kumpula
Käyttötarkoitus	Terveydenhuollon rakennukset
Omistus	A- ja B-osa: Helsingin kaupunki C-osa: Lumo kodit Oy

Rakennustiedot

Rakennus	Kättilöopisto
Osoite	Sofianlehdonkatu 3
Kerrosluvu	1-12 + 3 kellarikerrosta (K0-K2)
Kerrosala	35 158 m ²

Rakennetyypit ja talotekniikka

Rakennustapa	Paikalla valettu
Perustukset	Teräsbetoni
Alapohja	Maanvarainen teräsbetoni-laatta
Ulkoseinät	Paikalla valettu teräsbetoni
Julkisivupinta	Rappaus
Väliseinät	Useita (mm. betoni, puu- ja teräsrunko)
Välipohjat	Betoni-laatta
Yläpohjat	Betoni-laatta
Kattomuoto	Aumakatto, satulakatto
Lämmöntuotto	Kaukolämpö
Vesikate	Saumattu pelti, bitumihuopa
Ilmanvaihto	Koneellinen tulo- ja poisto-IV
Viemäri / vesijohto	Kyllä / kyllä

Suojelu

Kohde kuuluu Käpylä-Koskelan asuntoalueeseen, joka on vuoden 2002 yleiskaavassa merkitty kulttuurihistorian, rakennustaitteen ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi.

Kaavatilanne

Nykyinen yleiskaava 2016 tuli voimaan joulukuussa 2018. Kaavassa kohde kuuluu alueeseen, joka on merkitty asuinvaltaiseksi alueeksi A2, jonka tehokkuusluku on e=1,0-2,0.

Alueella on voimassa vuoden 2001 asemakaava nro 10830. Tontti on tarkoitettu sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja opetustoiminnan rakennuksille (merkintä YSO).

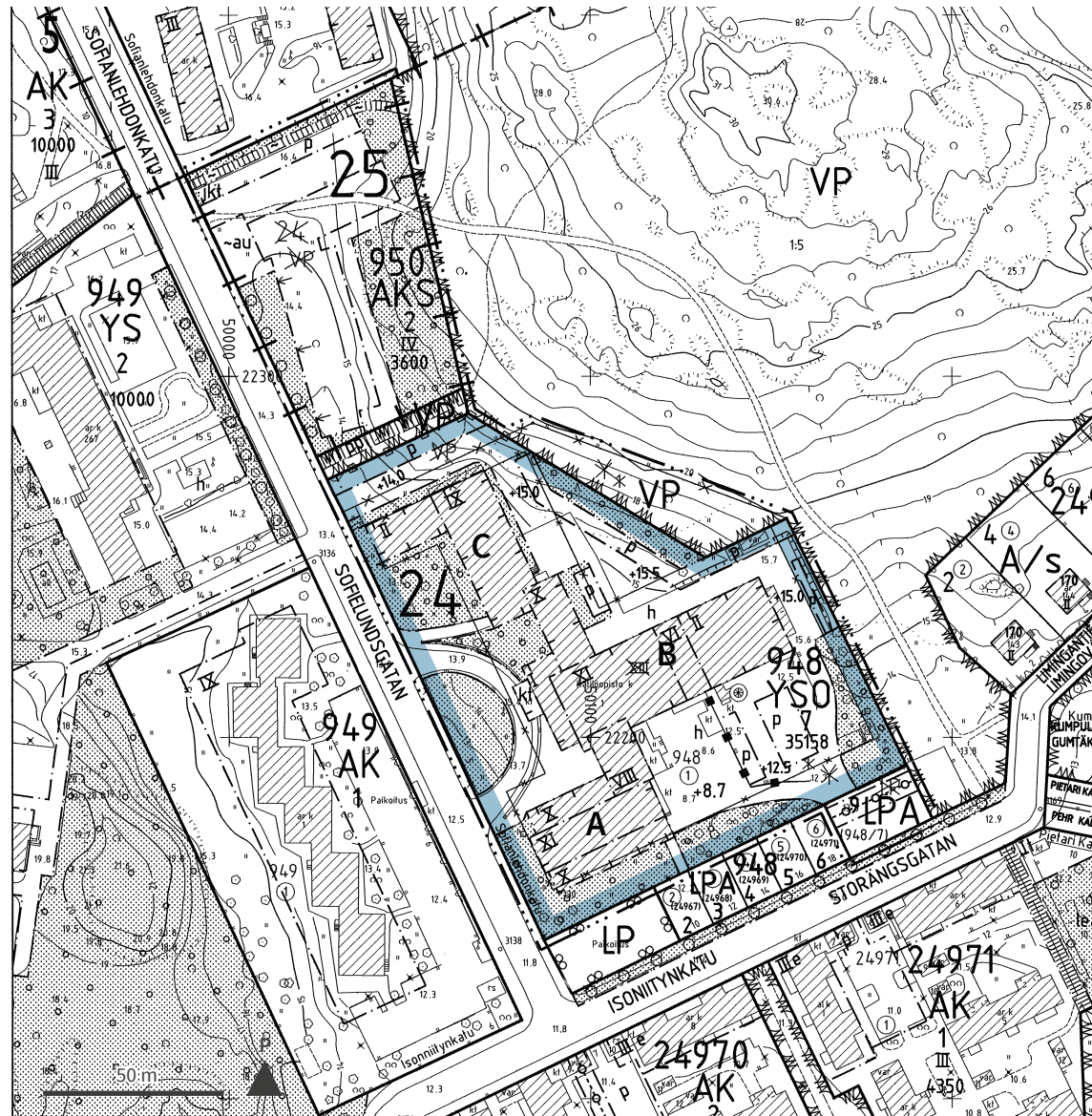

Asuntovaltainen alue A2

Aluetta kehitetään pääasiassa asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä lähipalvelujen käyttöön. Korttelitehokkuus on pääasiassa 1,0–2,0. Perustellusti korttelikohtainen tehokkuus voi olla tätä suurempikin. Alueen keskeisten katujen varsilla tulee mahdollistaa liike- ja muuta toimitilaa. Alueen pinta-alasta keskimäärin 60 % tai enemmän on korttelimaata.

4 Ote vuoden 2016 yleiskaavasta. Kohdetontti rajattu sinisellä.

5 Ote ajantasaisesta asemakaavasta vuodelta 2001. Tontin merkintä YSO tarkoittaa sosiaali-toimen, terveydenhuollon ja opetustoiminnan korttelialuetta. 1:2000. Hkp. Kohdetontti on rajattu sinisellä.

KÄTILÖOPISTON TAUSTA

Opiston perustaminen Suomeen

Ruotsin vallan aikana suomalaiset tekivät kätilöopintonsa Tukholman Collegium Medicumissa. Vallan siirtyminen Ruotsilta Venäjälle vuonna 1809 toi tarpeen uudelle kätilöopistolle. Koska Venäjän opetus poikkesi suuresti Tukholman opetuksesta, pyydettiin vuonna 1810 lupaa oman kätilöopiston perustamiseksi. Lupa saatiin vuonna 1816.¹

Suomen suuriruhtinaskunnan ensimmäinen kätilöopisto perustettiin Turun Luostarikortteliin vuonna 1816. Opisto muutti vuonna 1821 kauppias N. Kiseleffin tilavampaan huoneistoon, mutta tilat tuhoutuivat Turun palossa vuonna 1827. Palon myötä tehtiin päätös kätilöopetuksen siirtämisestä yliopiston yhteyteen uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin. Varsinainen siirto tapahtui vuonna 1833. Turun aikana opistossa oli 8 potilaspaiikkaa. Määrä koettiin kuitenkin riittäväksi, sillä suurin osa synnytyksistä tapahtui kotona.²

Opetus alkaa Helsingissä

Helsingissä synnytyslaitokselle rakennettiin oma siipi Kliinisen instituutin eli nykyisen Vanhan Klinikin yhteyteen, jossa toimittiin 45 vuoden ajan. Tiloissa opiskelivat myös lääketieteen kandidaatit, joiden kanssa kätilöopetus oli osittain yhteistä. Kätilöopetus oli myös

1 Laiho 1991, 23–25.

2 Laiho 1991, 23–25.

ainut yliopistoala, jolle naiset saivat osallistua. Muilla korkeakoulualoilla naiset saivat opetusta vasta 1870-luvulta lähtien ja vain erityisluvalla, josta luovuttiin vasta vuonna 1901. Kätilöopetuksen sai myös käydä suomen kielellä vuodesta 1859 lähtien, kun muiden alojen opetus oli ruotsinkielistä 1890-luvulle asti.³

Ullanlinnan paviljonkisairaala

Kätilöopisto muutti Ullanlinnaan uuteen 'lapsenpäästölaitokseensa' vuonna 1878. Muutto laajempiin tiloihin kuvaa kätilöopetuksen laajentumista ja vakiintumista Helsingissä.⁴ Opistoaluetta rajasivat nykyiset Vuorimiehenkatu, Tehtaankatu, Ullankatu ja Neitsytpolku. Sairaalarakennukset suunnittelivat Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit, ylitirehtööri Axel Hampus Dahlström sekä 1. arkkitehti Georg Wilenius.⁵

Ullanlinnan Kätilöopisto oli malliltaan aikakaudelle tyyppillinen, ns. paviljonkisairaala. Eri toiminnot sijaitsivat eri rakennuksissa, sillä sen uskottiin vähentävän sairauksien tarttumista.⁶ Samantapainen järjestely toteutettiin Helsingissä sittemmin myös mm. Kirurgisessa sairaalassa (1888) ja Marian sairaalassa (1886–1894).

Ullanlinnan sairaalan yhteyteen rakennettiin vuonna 1904 oppilaskoti, joka paransi aiemmin usein puutteel-

3 Laiho 1991, 26–27; Jahkola / HS 1.11.1966.

4 Laiho 1991, 42.

5 Halila 1967, 349, 500.

6 Henttonen 2009, 202–203.

lisissa ja epähygieenisessä oloissa asuneiden kätilöopilaiden asemaa. 25 oppilaan oppilaskodissa asuttiin viiden hengen huoneissa.⁷

Paviljonkimallissa oli myös hankaluutensa. Potilaiden kuljettaminen osastolta toiselle oli tehtävä paareilla ulkokautta, mikä oli hankalaa erityisesti kylmällä ja liukkaalla kelillä. Sairaala mitoitettiin alun perin 600 vuotuiselle synnyttäjälle, mutta Helsingin nopean väestönkasvun vuoksi tilat kävivät pian ahtaiksi. Jo vuonna 1885 synnyttäjiä oli vuosittain yli 700 ja vuonna 1916 jopa 3 064. Ahtaudesta huolimatta synnyttäjiä ei saanut käännättää pois, vaan kaikkien tuli saada hoitoa.⁸

Vuonna 1934 kätilöopisto siirtyi yliopistosta lääkintöhallituksen alaisuuteen ja kätilöopetuksesta annettiin uusi asetus.⁹ Kurssista tuli kaksivuotinen, ja esimerkiksi äitiysneuvonta lisättiin sen oppiaineeksi. Samana vuonna valmistui Töölön naistenklinikka, jonka 234:stä potilaspaiikasta 100 varattiin synnyttäjille. Tämä helpotti kätilöopiston pahinta ahtautta.¹⁰

Toisen maailmansodan jälkeen seurasi vaikea kätilöopula, kun nopeasti kehittyvä neuvolaverkosto ja uudet synnytyslaitokset tarvitsivat työvoimaa. Kätilöopiston opetustoimintaa laajennettiin niin, että vuosittain valmistui

7 Laiho 1991, 44.

8 Laiho 1991, 44.

9 Jahkola / HS 1.11.1966.

10 Laiho 1991, 52.

jopa 150–160 kättilöä.¹¹ Vuodesta 1937 lähtien kättilöt saattoivat saada sairaanhoitajan pätevyyden lyhennetyt kurssin avulla.¹²

Kumpulan sairaalan aikana

Kättilöopiston sairaala osallistui aktiivisesti alansa kehittämiseen. Hormonikierukan kehitystyö alkoi Kättilöopiston sairaalassa jo 1970-luvulla. Se tuli ensimmäisenä markkinoille Suomessa vuonna 1990, ja sittemmin hormonikierukasta on tullut suomalaisen lääketeollisuuden tärkein myyntituote, jota myydään yli 120 maassa ja jolla on maailmalla miljoonia käyttäjiä. Toinen tärkeä Kättilöopistossa kehitetty kohde on ollut lääkkeellinen raskaudenkeskeytys. Tämä tutkimus on muuttanut keskeytyspotilaiden hoidon täysin, ja nykyisin 70 prosenttia potilaista valitsee lääkkeellisen hoidon. Noin kolmannes lääkkeellisistä keskeytyksistä voidaan tehdä kotona.¹³

Kättilöopisto liitettiin osaksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriä (HUS) ja Helsingin yliopistollista keskussairaala (HYKS) vuonna 2000. Käytännön työharjoittelussa sairaalassa oli vuosittain 170 kättilöopiskelijaa ja 120 lääketieteen opiskelijaa. Myös osa HYKS:n erikoislääkärikoulutuksesta tapahtui Kättilöopiston sairaalassa.¹⁴ Vuonna 2010 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos myönsi Kättilöopiston sairaalalle hyvästä imetyksen tuesta kertovan vauvamyönteisyys-sertifikaatin.

11 Jahkola / HS 1.11.1966.

12 HS 27.10.1954.

13 Nelskylä 2017. YLE.

14 Kättilöopiston sairaala 2011.

8 Kättilöopiston ns. pavinjonkimallin mukaan erillisinä rakennuksina toteutettu rakennuskanta Ullanlinnassa. Ullanlinnan lapsenpäästölaitoksessa eri toiminnot sijaitsivat omissa rakennuksissaan, sillä sen uskottiin vähentävän tartuntariskiä. Synnytyspaikkoja rakennettiin alun perin 1870-luvulla 600 vuotuiselle synnyttäjälle, mutta Helsingin kova väestönkasvu teki tilat pian ahtaiksi. Ullanlinnan Kättilöopistorakennukset purettiin 1960–1970-lukujen taitteessa uuden Kumpulan opiston valmistuttua. 1968. MV.

YMPÄRISTÖ

Kumpula ennen Helsinkiin liittymistä

Nykyinen Kumpulan alue kuului keskiajalla Herttoniemen ja Pukinmäen kanssa Helsingin pitäjän rälssiin.¹⁵ Alueella sijaitsi Gumtäcktin kylä, jolle perustettiin samanniminen kartano. Aikaisimmat merkinnät Gumtäcktin kylästä ovat 1460-luvulta ja kartanosta 1480-luvulta. Suomeksi ne tunnettiin nimillä Gumtähti tai Kumtähti. Kumpula-nimen alue sai vasta vuonna 1928.¹⁶

Kartano sijoittui viljavalle laaksovyöhykkeelle, joka ulottui Vanhankaupunginlahdelta nykyisen Pohjois-Pasilan ratapiha-alueelle. Laaksoa rajasivat pienipiirteiset kallioselänteet. 1800-luvulla Kumtähden kartano oli Helsingin lähipiirin suurimpia ja parhaiten hoidettuja ja sen maat kattoivat yli neljän neliökilometrin alueen, johon kuuluivat nykyisen Hermannin ja Toukolan seutu sekä puolet Käpylän alueista.¹⁷

Tilan omistus siirtyi Helsingin kaupungille vuonna 1893.¹⁸ Virallisesti Kumpulan kartanon maat liitettiin Helsinkiin vuonna 1906. Tämän jälkeen kartanossa on toiminut mm. Lääkintöhallitus ja Toukolan kansakoulu sekä vuodesta 1979 alkaen kasvitieteellinen puutarha.¹⁹

15 Kuisma 1990, 182.

16 Kumpulan kartanon laakso 2011.

17 Kumpulan kartanon laakso 2011.

18 Kumpulan kartanon laakso 2011.

19 Luonnontieteellinen keskusmuseo.

9 Kumpulan kartanon maita vuonna 1861 valmistuneessa öljymaalauksessa. Kartanon päärakennus hallitsee maisemaa. Nykyisinkin olemassa olevan empiretyylisen 1840-luvun päärakennuksen ja merenlahden välissä näkyy vilkkaasti liikennöity tie Vanhankaupunkiin ja sen taakse Hämeeseen. Kättilöopisto sijoittui vuosisata myöhemmin kartanon päärakennuksen takana näkyvän metsäisen harjanteen taakse. Magnus von Wright. HKM.

10–12 Tulevan Kättilöopiston tontti (sinisellä) sekä Kumpulan kartanon tilakeskus (punaisella) sovitettuna vanhoille kartoille. 1770- ja 1840-luvuilla tulevan opiston paikalla oli kartanon kotipeltoja ja niittyä sekä riihen aitausta. 1870-luvun lopulle mennessä paikalle oli rakennettu torppa, joka myöhemmin tunnettiin "Mämmi-Aaltosen mökkinä". Gumtäcktin suurtilan kartta 1774 (KA: MmhUa); Pitäjänkartta 1840–1841 (KA: MmhHKa); Senaatin kartta 1870–1871 (KA: MmhHKa).

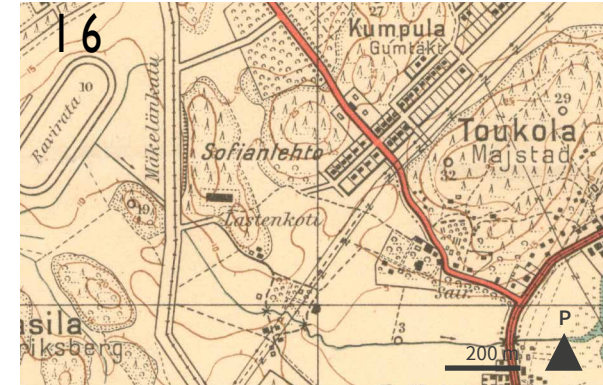

Osana Helsinkiä ennen Kättilöopistoa

Kumpulan ensimmäinen asemakaava vahvistettiin vuonna 1926. Sen vaikutus maiseman kehityksen kannalta oli ratkaiseva. Kaava linjasi eteenpäin alueen kahta tärkeintä sisääntuloväylää, Mäkelänkatua ja Itäistä vierotietä eli nykyistä Hämeenkatua–Kustaa Vaasan tietä, ja määräsi uudet Sofianlehdonkadun ja Limingantien (alkujaan Kuntähden vierotie). Viimeksi mainitun varrelle rakennettiin sen seurauksena tiivis pientaloalue. Kumpulan siirtolapuutarha perustettiin vuonna 1927 ja Vallilan vastaava 1932. Vuonna 1930 valmistuneesta ja Gunnar Taucherin suunnittelema Sofianlehdon vastaanottokodista muodostui kolmeksi vuosikymmeneksi alueen ehdoton maamerkki. Sen pohjoispuolelle valmistui vuonna 1941 funktionalistishenkinen B-rakennus.²⁰

²⁰ Kumpulan kartanon laakso 2011, 13, 15.

13 Sofianlehdon lastenkodista tuli alueen uusi maamerkki valmistuessaan 1930. Rakennuksen ulkohahmossa on selkeitä yhtymäkohtia Kumpulan kartanon päärakennukseen. Edustalla mutkittellee Mäkelänkatu. Taustalla oikealla Kumpulan siirtolapuutarhan ja Koskelantien takana Käpylän kansakoulu. Pietinen Aarne Oy, Valokuvaaja 1942. HKM.

14 Helsingin kiinteistö- ja tiluskartta vuodelta 1909. Alueella on yksittäisiä rakennuksia ja pihapiirejä. Tulevan rakennuspaikan pohjoispuolella on kalliorinne ja eteläpuolella peltoja. 1:20 000. Timo Meriluoto.

15–16 Helsingin opaskartta vuodelta 1925 sekä topografiakartta vuodelta 1932. Näiden välissä alueelle on nousut Sofianlehdon lastenkoti, siirtolapuutarha ja Kumpulan omakotialue, jonka ensimmäiset rakennukset valmistuivat vuonna 1927. 1:20 000. Helsingin kaupunki.

Valmistautuminen Helsingin vuoden 1940 olympialaisiin nosti kohdealueen pohjoispuolelle Koskelantien varteen sittemmin Olympiakylänä tunnetun funktionalistisen asuinkerrostaloalueen. Vuoden 1943 asemakaavaluonnoksessa Sofianlehdonkadun varrelle ehdotettiin vastaavanlaisia avoimia kerrostalotontteja, mutta ehdotus ei kuitenkaan toteutunut.

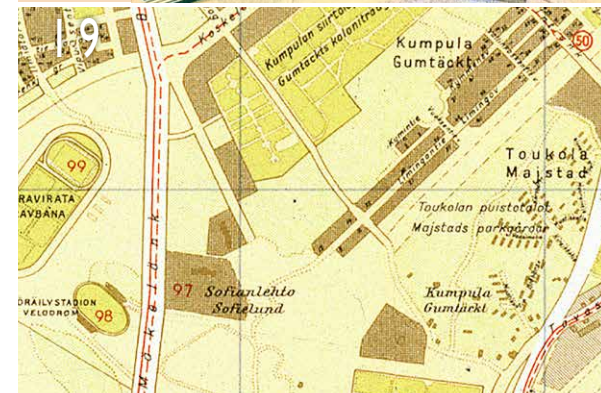
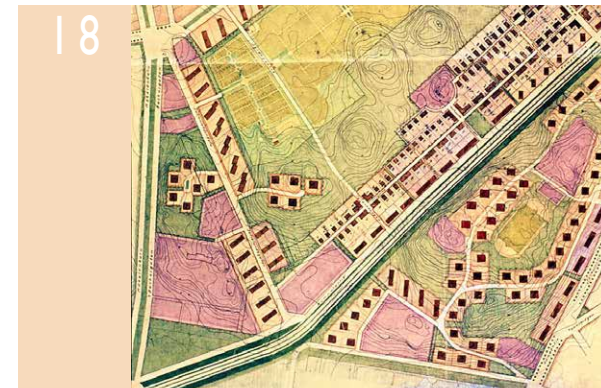
Koskelantien ja Sofianlehdonkadun itälaitojen uusi asemakaavamuutos vahvistettiin vuonna 1952, suunnilleen samaan aikaan paikalle suunniteltujen asuintalojen valmistumisen kanssa. Kisakylänä tunnetun kokonaisuuden uudet asuinrakennukset muodostivat puoliavoimia pihakortteleita, joista eteläisimmät, arkkitehti Pauli Salomaan suunnittelemat As Oy Soutajaksi nimetyt talot, sijoituivat kohdetontin pohjoispuolelle. Rakennuksiin majoitettiin Helsingin vuoden 1952 olympialaisiin osallistuvia urheilijoita, ja tapahtuman jälkeen ne siirtyivät vakituiseen asuinkäyttöön.

17 Olympiakylän rakentamista vuoden 1940 tienoilla. Edustalla vuonna 1928 perustettu koulukasvitarha. Valokuva on otettu suunnilleen tulevan Kättilöopiston kohdalta. Veljekset Karhumäki Oy, HKM.

18 Olympiakylän valmistuttua myös Koskelantien eteläpuolelle sekä Sofianlehdonkadun varteen ehdotettiin 1940-luvun alussa funktionalistista kerrostaloaluetta. Ehdotus ei toteutunut. Asemakaavaehdotuksen näyttelykartta 1943. 1:20 000. HKA.

19 Opaskartta vuodelta 1952. Kisakylän korttelit kohteen pohjoispuolella on lisätty karttaan. 1:20 000. Hkp.

20 Kisakylän asemakaava 1952. 1:10 000. Hkp.

Kehitys Kätilöopiston valmistuttua

Kätilöopiston suunnittelun aikaan puustoiset kallioselänteet rajasivat laajaa ja avointa, tiheästi palstoitettua viljelymaisemaa. Laaksoa rytmittivät muutamat istutetut pihapiirit ja satunnaiset puuryhmät. Limingantien pihat ja pelloille rakennetut siirtolapuutarhat olivat vielä melko avoimia. Kätilöopiston paikka sijaitsi Sofianlehdon kallion kyljessä noin 13 metrin korkeudessa merenpinnasta.

Opiston suunnitteluvaiheessa laadittu asemakaava linjasi opistorakennusten lisäksi kahden kallioselänteen lomitse kulkevan Sofianlehdonkadun eteläpäähän. Valmistuttuaan 12-kerroksinen sairaala sekä sen lämpökeskuksen piippu nousivat lähiympäristön kallioselänteiden ja niiden puiden latvojen ylitse Vallilan- ja Kumpulankaaksoa hallitseviksi maamerkeiksi, jotka erottuivat kauko- maisemassa lähes kaikista ilmansuunnista.

1960-luvun alussa laakson halki rakennettiin Satamarata Sompasaaresta Pasilaan. Rata kulki maisemoituna siirtolapuutarhan viertä ja siirtyi Mäkelänrinteen kohdalla tunneliin kohti Teollisuuskatua. Radan rakentamisen yhteydessä laakso itäisellä laidalla kulkeva Hämeentie nostettiin sillalle, jolloin menetettiin näköyhteys Vallilanlaaksosta merenlahdelle. Rata purettiin vuonna 2009 satamatoimintojen siirryttyä Vuosaareen.²¹

21 Kumpulankaakson kartanon laakso 2011, 15–16.

21 Kätilöopiston kokonaisuus kohosi avoimen Vallilanlaakson ja metsämaiseman rajalle. Opiston henkilökunnan asuinrakennus valmistui noin vuosi ennen sairaalarakennusta. Vasemmalla taustalla olympialaisia varten rakennettua velodromia, keskellä Sofianlehdon lastenkotia ja oikealla edessä Vallilan siirtolapuutarhaa kaakosta kuvattuina. Constantin Grünberg 12.03.1959. HKM.

22 Vallilanlaakson itälaidalla kulkeva Hämeentie nostettiin sillalle 1960-luvun alussa Satamaradan rakentamisen yhteydessä. Leveä silta katkaisi näkymän laaksosta merelle. Keskellä Vallilan siirtolapuutarhaa lännestä kuvattuna. Ylempi kuva on otettu suunnilleen tämän kuvan keskellä oikealla sijaitsevan harmaan tornitalon paikkeilta. SKY-FOTO Möller 1965. HKM.

1970-luvulta eteenpäin

Vallilanlaakso pysyi avoimena viljely- ja niittymaisemana 1970-luvun lopulle asti. Sen jälkeen lisääntyvä rakentaminen ja katuverkosto sekä varttuva puusto alkoivat pilkkoa laaksoa pienempiin osiin. Suurmaiseman kannalta vaikuttavimpiin 1970-luvun muutoksiin kuului kokonaisen uuden Itä-Pasilan kaupunginosan rakentaminen laakson länsiosaan.

23 1970-luvulla Vallilanlaakson länsireunalle nousi uusi Itä-Pasilan kaupunginosa. Kättilöopiston kokonaisuudessa erottuvat sairaala ja hoitajien asuintalo, Sofianlehdon keskuksen A- ja B-rakennukset sekä kaksiosainen asunto-osakeyhtiö Soutaja. Kuva lounaasta SKY-FOTO Möller 1975. HKM.

24

Vaikka suurmaisema sulkeutui idässä ja lännessä, näkymä Kättilöopistolta Vallilanlaaksoon pysyi avoimena aina 1980-luvulle saakka. Silloin Sofianlehdonkadun päätteeksi rakennettiin arkkitehti Reijo Jallinojan suunnittelema Isoniityn asuinkerrostaloalue. Vaaleista betonielementtitaloista tuli pääosin kolmikerroksisia. Rakennusten väliin jätettiin tilaa viheralueille, katumaisille pihateille ja leikkipihoille. Samaan aikaan Sofianlehdonkadun pohjoisempiin osiin hieman etäämmälle Kättilöopistosta valmistui kaupungin vuokrataloyhtiö.²²

Asuinalueiden rakentamisen yhteydessä laaksoon kunnostettiin ulkoilureitistö. Kumpulan puroa puhdistettiin ja sen varrelle levennettiin sorsalammikko. Kumpulanpuron kunnostus jatkui myöhemmin vielä Arabianrannan rakentamisen yhteydessä, jolloin puron varret ki-

22 Asemakaavamuutos 1986: 9165. Hkp.

vettiin. Vallilan puoleiseen laaksoon osaan rakennettiin pallokentät ja pukusuojat, koirapuisto ja leikkikenttä.²³

23 Kumpulan kartanon laakso 2011, 17.

24–25 Näkymä Vallilanlaakson ja Kättilöopiston välillä säilyi melko avoimena aina 1980-luvulle saakka, jolloin näkymän päätteeksi rakennettiin Isoniityn asuinkerrostaloalue. Asuinaluetta kuvattuna etelästä. Kättilöopisto erottuu ympäristöstään korkeampana rakennusten takaa ja muodostaa yhdessä Sofianlehdon vanhan vastaanottokodin kanssa laakson pohjoisreunan. Polveileva asettelu, sirot räystäät ja keltaiset tehostevärikkäät ikkunoiden ympärillä liittävät Isoniityn asuintaloja alueen vanhempaan rakennuskantaan.

26 Sofianlehdonkatu 10:n kerrostaloja.

25

26

1980-luvun asuinalueiden jälkeen Kätilöopiston lähi-
maisema on kehittynyt varsin vähän. Suuremmat muu-
tokset ovat tapahtuneet laajemmassa maisemassa,
jonka muutoksiin kuuluu Helsingin yliopiston Kumpulan
kampuksen rakentuminen Kumpulan kartanon koillis-
puolelle 20 vuoden aikana 1980-luvun alusta alkaen
sekä Mäkelänrinteen uintikeskuksen valmistuminen
laakson etelälaidalle vuonna 1999.

Opiston naapurustoon on tehty 2000-luvulla kaksi täy-
dennysrakennusta. Sairaalan pohjoispuolelle rakennet-
tiin vuonna 2002 palveluasumiselle suunniteltu asuin-
kerrostalo ja henkilökunnan asuintalon länsipuolelle
vuonna 2013 uudisrakennus Sofianlehdon toimintakes-
kusta varten.²⁴

2000-luvun alun kaavamuutoksen yhteydessä Kätilö-
opiston tonttia pienennettiin 445 m². Muutoksessa tontti
sai lisämaata pohjoisesta mutta siitä lohkaistiin hieman
isompi osuus koillisesta. Näin sairaalan ympäri voitiin ra-
kentaa palokunnan hyökkäystie ja huoltoreitti sekä noin
30 uutta autopaikkaa puistoalueen kärsimättä.²⁵

27–28 Pohjoispuolen 2000-luvun alussa rakennettu
senioritalo on istutettu ympäristöönsä huolellisesti. Asema-
kaavaselostuksen mukaan rakennuksen tuli olla "mittakaa-
valtaan, materiaaleiltaan ja katulinjasta sisään vedettynä
kortteliratkaisultaan samankaltainen kuin Kisakylän ja Sofi-
anlehdon asuinkorttelit."

29–30 2010-luvun ryhmäkodin luonne on sulkeutunut.
Ulkoasussa on yhtymäkohtia ennen kaikkea Isoniityn asuin-
kerrostaloihin.

²⁴ Asemakaavamuutokset 2000: 10830 ja 2009: 11899. Hkp.

²⁵ Asemakaavamuutos 2000: 10830. Hkp.

Lähiympäristön kehitys ilmakuvissa

31 1930-luvulla Kätilöopiston kohdalla sijaitsi hevospies ja ajuri ”Mämmi-Aaltosen” mökki. (Kätilöopiston sairaala 2011.) Maisemaan oli jo linjattu Sofianlehdonkatu ja Limingantie, ja laakson ensimmäiset siirtolapuutarhat ja omakotitalot olivat valmistuneet. Ortoilmakuva vuodelta 1932. 1 : 7 500 Hkp.

32 1950-luvulla maisema koki sen tähänastisen historian ratkaisevimmat muutokset. Kisakylään liittyvät Soutajan asuinrakennukset valmistuivat 1952 ja Kätilöopiston rakennustyöt alkoivat. Sofianlehdon vastaanottokodin B-rakennus oli valmistunut jo 1940-luvun alussa. Ortoilmakuva vuodelta 1956. 1 : 7 500. Hkp.

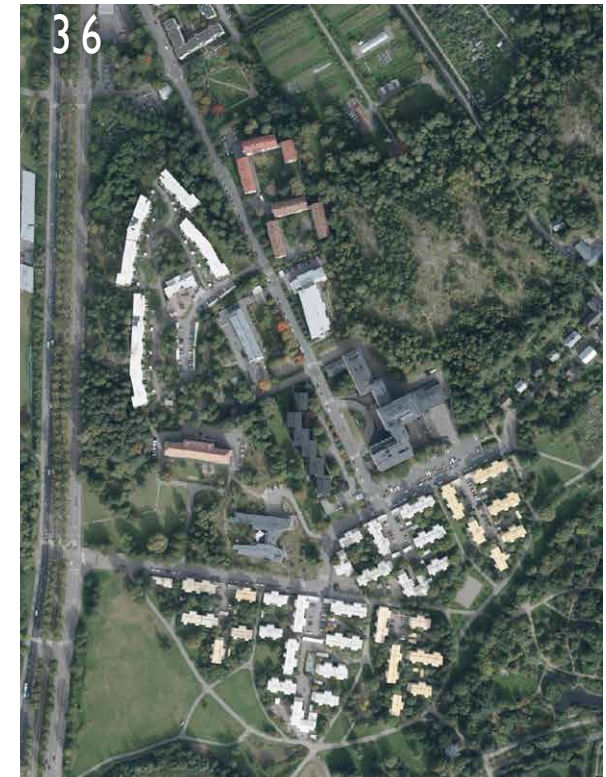
33 Kätilöopisto ja sitä vastapäätä sijaitseva hoitajien asuinrakennus valmistuivat vuosina 1959–1960. Kuvan alareunassa näkyy myös 1960–1980-luvuilla toiminut Mäkelänrinteen linja-autovarikko. Ortoilmakuva vuodelta 1964. 1 : 7 500 Hkp.

34 1960–1970-lukujen aikana Kätilöopiston lähimaisema kehittyi hyvin vähän. Kuvan alareunassa näkyy vuosina 1961–1962 rakennettua satamarataa. Lämpökeskuksen piippu oli edelleen olemassa. Ortoilmakuva vuodelta 1976. 1 : 7 500 Hkp.

35 1980-luvun loppupuolella alueelle valmistui kaksi asuinalueita: lounainen Sofianlehdonkatu 10:n asuinalue sekä eteläinen Isoniitty. Lämpökeskuksen piippu oli purettu. Hkp. 1 : 7 500 Hkp.

36 1980-luvun jälkeen Kätilöopiston naapurustoon on valmistunut kaksi täydennysrakennusta. Lisäksi lähiympäristöön vaikuttaa Kumpulan puutarhan alue, joka rajattiin Kumpulan kartanon entiseen puistoon jo vuonna 1987, mutta rakennettiin vasta 2000-luvulla ja avattiin yleisölle vuonna 2009. Ortoilmakuva vuodelta 2020. 1 : 7 500 Hkp.

Ympäristö nykyään

Kättilöopiston kokonaisuus sijaitsee Kumpulan ja Käpylän suhteellisen väljästi rakennetussa kaupunkiympäristössä. Moninainen, pientaloista suuriin sairaala-, urheilu- ja yliopistorakennuksiin kattava rakennuskanta on sijoitettu pääosin kantakaupunkia vapaammin maastonmuotojen ja edullisten ilmansuuntien mukaisesti.

Kättilöopiston pohjoispuolella sijaitseva puisto on lehtipuuväläistä sekametsää. Maaston muodot ovat suhteellisen voimakkaat, ja mäkien lakialueilla on paikoin avokallioita. Alueen maaperä on hiekka- ja kalliopohjaista kovaa rakennusmaata. Laakson yksittäisistä pihapiireistä on näihin päiviin säilynyt 1880-luvun lopulla kesähuvilaksi rakennettu Villa Novilla sekä Kumpulan kartano, jossa on vuonna 2009 avattu kasvitieteellinen puutarha.

Nykyisin laakson merkittävin yhtenäinen maisematila asettuu Mäkelänkadun ja Hämeentien väliseen Vallilanlaaksoon sairaalan eteläpuolella. Isoniityn asuinalueen mataluus sallii näkymäyhteyden Mäkelänrinteen, Sofianlehdon ja Kättilöopiston sairaalan välillä, mikä ylläpitää laakson avaraa tilakokemusta.

Laakson kaupunkipuistoa on kehitetty 1980-luvulta alkaen. Puisto muodostaa vihreän väylän Vallilan ja Itä-Pasilan kivikaupungista Vanhankaupungin lahdelle, Viikkiin ja Vantaanjoen laaksoon. Ulkoilu- ja urheilualueet laakson etelärinteellä on kunnostettu alueen eri urheiluseurojen käyttöön. Alueen matalimmassa painanteessa

37 Ympäristön ajoituskaavio 1 : 7 500. Siniset rakennettu 1927–1941, punaiset 1952–1960, oranssit 1985–1988 ja keltaiset 2002–2003. Eteläiset, vihreällä merkityt piha-alueet on muodostettu 1880-lukuun mennessä. Taustakartta Hkp.

38–40 Kättilöopiston naapurirakennuksia. Vanhin rakennus, Sofianlehdon toimintakeskus, on läntisin ja jää Kättilöopiston sairaalalta katsottuna henkilökunnan asuintalon taakse. Sofianlehdon B-rakennus on alueen toinen julkisluonteinen rakennus. Suurikokoiset jalopuut ovat alueelle tunnusomaisia.

41

kulkee käytöstä poistetun satamaradan penger. Sille ollaan parhaillaan suunnittelemassa raitiotielinjaa Pasila-Kalasadama-Sompasaari.

Laakson avoimia alueita reunustaa polkujen varsilla kasvava puusto niin, että näkymät etenkin kesäaikana ovat monin paikoin sulkeutuneet. Sairaala kuitenkin hallitsee kaukomaisemaa ja pilkahtelee maamerkinä myös monelta suunnalta alavan laakson yli tarkasteltuna. Talvisin puiden ollessa lehdettömiä rakennus erottuu erityisen hyvin.

42

41 Kätilöopiston suurmaisemaa, jossa sairaala esiintyy Vallilanlaakson jyhkeimpänä jäsenenä. Kuvan edustalla Vallilan siirtolapuutarhaa, puretun satamaradan penger ja Kumpulän kartanon päärakennus. Taustalla Pasilaa rakennustyömaaineen. Noin 2019, Antti Kolppo. YLE.

42 Kätilöopiston lähirakennukset ovat kohtalaisen suuri-kokoisia ja väljästi sijoiteltuja. Näkymä sairaalan katolta kohti henkilökunnan asuintaloo ja sen takana olevaa Sofianlehdon toimintakeskusta vuonna 2021.

43 Kätilööpisto lähestyessä luoteesta 2000-luvun alussa valmistuneen palvelukodin ohitse.

44 Kätilööpisto kaakosta Isoniityn asuinrakennusten keskeltä.

45 Kätilööpisto etelästä Isonniitynkadulta. Sofianlehdon ryhmäkoti jää kuvasta vasemmalle.

SAATSI

SAATSI ARKKITEHDIT
HELSINGIN KÄTILÖÖPISTO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 4.4.2021

RAKENNUSHISTORIA

23/116

RAKENNUSHISTORIA

SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Synnytyslaitos Suomessa

Synnytyslaitosten perustaminen liittyi Suomessa aluksi lähinnä turvallisen synnytysympäristön luomiseen, etenkin vähävaraisille. Synnyttäminen alkoi siirtyä kodeista synnytyslaitoksiin 1900-luvun alussa. 1920-luvulla alettiin laajemmassa mitassa tarkastella synnyttäjien riskialttiutta, ja äidit lähetettiin entistä herkemmin sairaalaan. Synnyttävät naiset nähtiin potilaina ja synnytys ikään kuin sairautena.²⁶ Vuonna 1905 synnyttäjiä varten oli laitospaikkoja koko maassa yhteensä 198. Synnytyslaitoksia perustettiin 1900-luvun alkuvuosina niin runsaasti, että vuonna 1918 hoitopaikkoja oli jo 432.²⁷

Myöhemmin laitoksia perustettiin kasvavan väestön vuoksi ja toisaalta myös syntyvyyden kasvattamiseksi. Toisen maailmansodan jälkeinen suurten ikäluokkien syntymisaika oli myös erittäin tiivistä synnytyslaitosten ja mm. neuvolaitoksen kehittämisen kautta. 1960-luvulta alkaen synnytykset tehtiin lähtökohtaisesti aina sairaaloissa. Ajatus synnytyksestä oli muotoutunut rutiininomaiseksi toimenpiteeksi, joka suoritettiin sairaalan ja kättilöiden ohjeiden mukaan. Sairaalan ilmapiiri oli hierarkkinen ja se heijastui myös synnytyksiin, jossa kättilöt pitkälti määräsivät synnytyksen kulun.²⁸

Suomessa synnyttäjien, sikiöiden ja vastasyntyneiden hoitomahdollisuudet paranivat ratkaisevasti 1950–1970-luvuilla, kun keskussairaaloiden rakentamisen myötä saatiin korkeatasoiset synnytysosastot sekä keskosten ja vastasyntyneiden teho-osastot maan kaikkiin osiin. 1900-luvun päättyessä äitiyskuolleisuus oli Suomessa satunnaista, vuosittain vain 1–3 tapausta jokaista 10 000 synnytystä kohden. Kuolleena syntyi vain noin 0,4 % lapsista.²⁹

26 Henttonen 2009, 79–81.

27 Forsius 2003, "Valtion sairaaloiden synnytysosastot Suomessa 1890-luvulla".

28 Nelskylä, 2017.

29 Forsius 2003, "Synnytysten historiaa".

46 Edellisellä sivulla: Kättilööpisto vuonna 1974. Volker von Bonin. HKM.

42 Synnytysten siirtäminen sairaaloihin yleistyi Suomessa vasta 1900-luvun puolivälissä. Kastettu lapsi Kättilööpistolla Ullanlinnassa. Saarinen 1947. MV.

Sairaala-arkkitehtuurin suuria linjoja

Sairaaloiden rakentaminen periytyy valistuksen ajan tieteellisyyttä painottavasta ajattelusta. Toiminnallisuus on siten ollut sairaala-arkkitehtuurin keskiössä alusta lähtien, ja sairaalasuunnittelu eriytyi jo varhain omaksi erikoisalakseen. Lääkärit ovat olleet suunnitteluprosesseissa mukana 1800-luvun lopulta alkaen ja sairaanhoitajatkin 1930-luvun lopusta.³⁰

Suomalaisten sairaalarakennusten typologiassa siirryttiin paviljonkirakentamisesta Yhdysvaltojen mallin mukaisiin blokkisairaaloihin hitaasti 1900-luvun alusta alkaen. Korkeita blokkisairaaloita perusteltiin taloudellisuudella ja rationaalisuudella, ja sen teki mahdolliseksi kehittynyt hissitekologia. Rakennuskustannukset nousivat erityisesti sotien jälkeen, joten rakentamisessa pyrittiin tehokkuuteen.³¹

Blokkisairaaloiden tilajäsentely perustui yhteen keski-käytävään, jonka ympärille muut tilat koottiin. Tavoitteena oli sekä eriyttää erilaiset toiminnot että välttää hoitajien turhia askelia. Toiminnot jaettiin vertikaalisesti eri siipiin ja horisontaalisesti kerroksittain.³² Potilashuoneet koottiin päällekkäin vuodeosastotorniksi.³³ Potilashuoneiden koko pieneni blokkisairaaloihin siirryttäessä en-

sin noin 6–8 hengen huoneisiin. Myöhemmin yleistyivät vielä pienemmät 1–2 hengen huoneet.³⁴

1950-luvulla tavoiteltiin keskitettyjä sisäänkäyntiratkaisuja ja luotiin selkeä pääsisäänkäynti potilaita ja vierailijoita varten. Samoin keskitettiin vertikaaliset yhteydet kuten hissit ja porrashuoneet. Sisäisessä liikenteessä pyrittiin sen sijaan erottamaan ns. "puhdas" ja "likainen" liikenne eli henkilökunnan reitit vierailijoiden reiteistä. 1960-luvun sairaaloissa oli tapana tehdä aiempaa enemmän vertikaaliyhteyksiä ja sisäänkäyntejä sisäisten välimatkojen lyhentämiseksi.³⁵

Autoliikenteen yleistyessä sairaalan sisäisen liikenteen lisäksi tärkeäksi nousi autoliikenteen huomioiminen pihatilojen suunnittelussa. Suomessa sairaaloiden sisäänkäynneille suunniteltiin autoramppeja jo 1930–1940-luvuilla, kuten esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin (nyk. Töölön) sairaalaan ja Lastenklinalle Helsingissä sekä Viipurin naistensairaalaan.³⁶

43 Arkkitehti Jussi Paatelan suunnittelema Helsingin Naistenklinikka oli valmistuessaan vuonna 1934 Euroopan suurin synnytys- ja naistentautien klinikka (Ihatsu 2011, 9). Pietinen 1934. MV.

30 Henttonen 2009, 179–180, 191–192.

31 Henttonen 2009, 221.

32 Henttonen 2009, 230–232.

33 Lehtimäki 2014, 69–70.

34 Henttonen 2009, 230–232.

35 Lehtimäki 2014, 77–79.

36 Henttonen 2009, 235.

Arkkitehtuuria leimasi koko 1950-luvun tietty niukkuuden estetiikka. Taustalla oli sotien ja sotakorvausten jäljiltä rakennusmateriaalien säännöstely, joka päätymisestäään vuonna 1952 huolimatta vaikutti koko vuosikymmenen rakennuskuvastoon. Rakentaminen oli pitkälle käsityövaltaista.³⁷

Sairaalat suunniteltiin 1950-luvulla kapearunkoisiksi, valoisiksi ja satulakattoisiksi. Tilajäsentely perustui yhteen keskikäytävään, jonka kummallakin puolella sijaitsi potilashuoneiden vyöhyke. Ulkoseiniä vasten sijoitettuina saatiin jokaiseen huoneeseen luonnonvaloa. Sairaaloiden julkisivut olivat usein rapatut. Kantavat rakenteet taas valettiin paikalla betonista. Sairaalat sijaitsivat usein väljissä puistomaisissa metsissä, jolloin ilman suunnat ja topografia saivat toiminnallisuuden lisäksi määrittää rakennusten sijoittelun.³⁸

1960-luvulle tultaessa tekniikan kehitys mahdollisti syvemmät rakennusrungot. Systemaattisuus ja pelkistäminen korostuivat, suosittiin perusmuotoja ja ihanteena oli tiivis ja taloudellinen rakentaminen. Yhden keskikäytävän sijaan kaksoiskäytävät alkoivat yleistyä. Sairaaloissa kantavat rakenteet olivat edelleen pitkälti paikalla valettuja. Modernismi alkoi kuitenkin näkyä ulkoasussa, jossa suosittiin tasakattoa ja nauhaikkunoita.³⁹

37 Mäkiö 1990, 145.

38 Lehtimäki 2014, 11.

39 Lehtimäki 2014, 50.

44 Meilahden tornisairaala Helsingissä oli valmistuessaan vuonna 1965 Suomen suurin ja modernein keskussairaala. Jalmari Aarnio 1964. HKM.

Kumpulan sairaalahanke

Kätilöopiston kantakaupungin tilat oli todettu vaikean ahtaiksi jo vuonna 1934, mutta uutta sairaalaa alettiin suunnitella vasta sotavuosina 1940-luvun alussa.⁴⁰ Hankkeen käynnistymisessä vaikutti professori Aulis Apajalahti (1897–1961), joka oli nimetty kätilöopiston johtajaksi ja ylilääkäriksi vuonna 1940.⁴¹ Helsingiläisten synnytysolosuhteiden parantamisen lisäksi uuden sairaalan rakentamisessa nähtiin mahdollisuus koko maan kätilöopetuksen laadukkaaseen ja tehokkaaseen keskittämiseen.⁴²

Vuonna 1948 eduskunnan naiskansanedustajat jättivät sairaalan rakentamisesta aloitteen. Erityisesti toivottiin, että sairaala nousisi Helsingin pohjoisiin kaupunginosiin. Samana vuonna eduskunta asetti sairaalan rakennustoimikunnan ja myönsi sen suunnittelulle miljoonan markan määrärahan.⁴³ Hanke ei kuitenkaan edennyt pidemmälle, lähinnä varojen puutteen vuoksi.⁴⁴

Viimein 1950-luvun alkupuolella hanke sai tuulta alleen. Sopimus tontista ja rakentamisesta allekirjoitettiin valtion ja Helsingin kaupungin kesken 11.10.1954. Kätilöopiston uusi, syyskuussa 1954 muodostettu rakennustoimikunta määritteli ohjelman, johon kuului 250-paikkainen opetussairaala, äitiys-, lastenhoito- ja

40 HS 3.12.1950; 27.10.1954.

41 Laiho 1991, 63–64.

42 HS 27.10.1954.

43 HS 27.10.1954.

44 HS 3.12.1950.

avioliittoneuvolat sekä naistautien poliklinikka. Kokonaisuuden kuutiotilavuus oli noin 100 000 m³ ja kustannusarvio 700 000 mk.⁴⁵ Se ylitettiin sittemmin reippaasti.

Rakennusten pääpiirustukset on päivätty vuosille 1955 ja 1956. Niihin kuului kytketyistä A-, B- ja C-osista koostuva sairaalarakennus sekä erillinen hoitajien asuintalo, josta on piirroksissa käytetty myös nimitystä D-rakennus. Suurten työnantajien ja oppilaitosten tapaan rakentaa väelleen asuntoja oli tavallista aikana, jolloin asuutopula vaikeutti pätevän henkilökunnan rekrytoimista.⁴⁶ Tapa väheni ratkaisevasti 1950-luvun jälkeen.

Asemakaava sovitettiin rakennuksen mukaiseksi vuonna 1957. Rakennustyöt tehtiin vuosien 1954–1960 välisenä aikana. Rakennustyömaan avajaisissa oli läsnä kaupunginjohtaja, useita ministereitä ja tasavallan presidentin puoliso Sylvi Kekkonen, arkkiatri Arvo Ylppö sekä mm. Helsingin varuskuntasioittokunta.⁴⁷ Asuinrakennus ja opistotilat valmistuivat vuonna 1959 ja sairaala vuonna 1960.

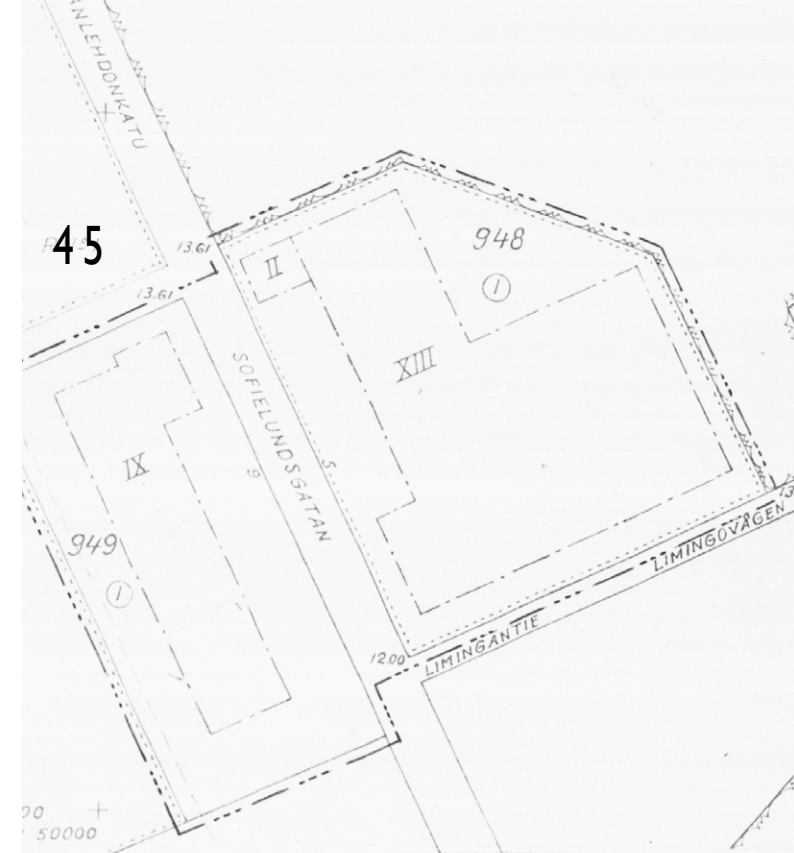
45 HS 27.10.1954.

46 Lehtimäki 2014, 75.

47 HS 27.10.1954.

45 Kätilöopiston ja hoitajien asuintalon asemakaava vahvistettiin vuonna 1957 rakennustöiden jo käynnistyttyä. HKA.

46 Hoitajien asuintalon, D-rakennuksen, asemapiirros arkkitehtisuunnitelmissa. Rakennus on linjattu piirtäjän kannalta mukavasti pääilmansuuntien mukaisesti. KOa.

Rakennushankkeen osapuolet

Sairaalan hanketta johti Kättilöopiston rakennustoimikunta. Vuonna 1954 tehdyn Helsingin kaupungin ja valtion välisen sopimuksen mukaisesti kaupunki vuokrasi valtiolle tontin 100 vuodeksi ja osallistui sairaalan kustannuksiin 50 % osalta. Toiminnan käynnistyttyä kaupunki vastasi äitiys- ja lastenneuvolan sekä naistentautien poliklinikan rahoituksesta 75 % osalta. Opiston tilat ja oppilasasuntolat olivat kokonaan valtion vastuulla.⁴⁸

Rakennussuunnittelusta vastasi arkkitehti Martti Välikangas. Kättilöopiston rakennustoimikunta valitsi urakoitsijaksi rakennusliike Teoran, joka kuitenkin ajautui konkurssiin rakennustyön aikana. Työn viimeisteli Puolimatka Oy. Valtiolle aiheutui rakennustöistä noin 300 miljoonan markan tappiot. Varattoman rakennusliikkeen valinta johti oikeudenkäyntiin, joka ratkesi kahden vuoden kuluttua sakkotuomioihin rakennustoimikunnan entiselle puheenjohtajalle, pankinjohtaja Aarre Simoselle sekä rakennustoimikunnan jäsenelle, sisäministeri Vilho Väyrykselle.⁴⁹ Skandaalista kirjoitettiin "Kättilöopiston juttuna".

48 HS 27.10.1954.

49 HS 29.4.1959.

47 Kättilöopiston rakennushankkeeseen kuului kytketyistä A-, B- ja C-osista koostuva sairaalakokonaisuus sekä hoitajien asuinrakennus, josta on piirroksissa käytetty myös nimitystä D-rakennus. Oikealla Sofianlehdon lastenkodin kulmaa

ja kuvan edustalla Sofianlehdon B-rakennus. Alhaalla vasemmalla As Oy Soutajan kulmaa. Sairaalan takana lämpökeskuksen torni sekä sähkön muuntamo. Sairaala on alueen suurin rakennus, jonka hallitsevaa asemaa korostaa ankan

symmetrinen ajoramppi. Henkilökunnan asuintalon katuun nähden viisto asettelu pehmentää alueen järjestelmällistä luonnetta. Viistoilmakuva Kättilöopiston alueesta 1960-luvulta. Albin Aaltonen. MV.

Martti Välikangas (1893–1973)

Martti Välikangas valmistui arkkitehdiksi vuonna 1917. Välikankaan ensimmäiset työt ovat tyyliään kansallisromanttisia, mutta 1920-luvulla tyyliä vaihtui klassismiin ja 1930-luvulla funktionalismiin.⁵⁰

Välikangas työskenteli valmistumisen jälkeen puoli vuotta Jusowkan kaupungissa Venäjällä nykyisen Ukrainan alueella teollisuusyhdistyksen suunnittelijana. Palattuaan Suomeen hän työskenteli AB Brändö Villastadissa, Frosteruksen ja Gripenbergin toimistossa, rakennushallituksen yliarkkitehtina ja Viipurin rakennuspiirin päällikkönä. Viimeksi mainitussa virassa hän johti valtiollista jälleenrakentamista vuosina 1942–1944. Välikankaalla oli oma toimisto vuodesta 1920. Virassaan Arkkitehti-lehden päätoimittajana (v. 1928–1930) hän vaikutti osaltaan funktionalismin läpimurtoon Suomessa.⁵¹

Martti Välikangas osallistui moniin arkkitehtuurikilpailuihin vuosina 1920–1930. Hän oli kiinnostunut mm. asunto-, koulu- ja kirkkoarkkitehtuurista. Välikankaan merkittävimpänä työnä voidaan pitää Käpylän puutarhakaupunkia (v. 1920–1925). Työ koostui 165 työläisille suunnatusta puisesta standardoidusta asuintalosta. Tyyliunniltaan rakennukset edustavat 1920-luvun klassismia.⁵²

50 Keinänen 1993, 8.

51 Keinänen 1993, 13, 64.

52 MFA: Martti Välikangas.

Välikankaan suunnittelema sairaalarakennuksia ovat Kätilöopiston lisäksi Savonlinnan keskussairaala (v. 1955) ja Heinolan reumaparantola (1940-luvun loppu).⁵³ Muita merkittäviä Välikankaan töitä ovat Helsinkiin Sturen- ja Hauhonkadulle rakennetut vuokratilat, Helsingin ratsastushalli, Helsingin V yhteiskoulu Apollonkatu 11, asuinrakennus Vuorikatu 9 ja toinen Abrahamin-, ja Eerikinkadun kulmassa. Välikangas osallistui myös Käpylän Olympiakylän suunnitteluun Hilding Ekelundin kanssa vuosina 1939–1940.⁵⁴

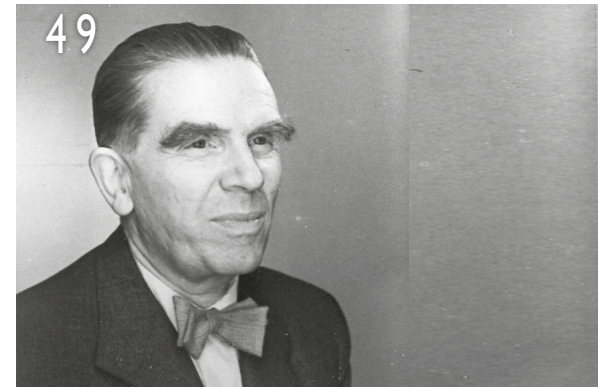
53 Keinänen 1993, 82.

54 MFA: Martti Välikangas.

49 Martti Välikangas. MFA.

50 Puu-Käpylän standardoituja asuinrakennuksia pidetään Välikankaan merkittävimpänä työnä. Puu-Käpylän Pelervontien asuinrakennuksia. Simo Rista 1970. HKM.

51 Välikankaan suunnittelema Tolarin kansakoulu Pohjois-Haagassa rakentui hieman ennen kätilöopistoa vuonna 1956. Constantin Grünberg. HKM.

SAIRAALAN TOTEUTUS

Arkkitehtuuri

Arkkitehti Martti Välikangas oli kokenut suunnittelija tarttuessaan Kätilöopiston projektiin. Sairaalan tilaohjelma määritteli tiukasti sisätilojen arkkitehtonisia ratkaisuja, mutta ulkoasussa arkkitehdin rooli oli vapaampi. Kätilöopiston rakennukset sijoitettiin tonteilleen kohtalaisen väljästi ja ulkoasu istutettiin Välikankaalle ominaiseen tapaan hyvin huolellisesti olemassa olevaan, idullaan olevaan kaupunkirakenteeseen.⁵⁵

Sairaalarakennukseen tuli huoneohjelman mukaisesti kolme päämassaa, jotka liittyivät toisiinsa kapeiden välisien avulla. Kerrosluku vaihtelee yhdestä kahteentoista, ja korkeimmat osat sijoitsevat rakennuksen keskellä ja eteläpäädyssä vasten avaraa laaksomaisemaa. Kaikkien osien julkisivut ovat erivärisiä ja niissä on toisistaan poikkeavat ikkuna-aukotukset ja parveketornit. Tiukan rationaalisesta tilaohjelmasta huolimatta sairaalan ulkoasuun on saatu on vaihtelevyyttä ja jopa pehmeyttä.

Vesikatot ovat rakennusajalleen tyypillisesti loivalapaiset ja enimmäkseen aumat, ja julkisivut rapatut. A-osassa on muista osista poiketen pulpettikatto. Loivien kattokulmien ja rakennuksen korkeuden vuoksi massat katutasosta näyttäytyvät tasakattoisina, A-osaa lukuun ottamatta.

55 Keinänen 1993, 65.

52 Viistoilmakuva Kätilöopistosta 1960-luvulta. Rakennus muodostuu kolmesta vaihtelevan korkuisesta päämassasta ja niitä yhdistävistä kapeammista liitososista. Pääsisäänkäynnin yhteydessä sekä itä- ja pohjoispäädyissä on matalamat siivet. Albin Aaltonen. MV.

Sairaalan erilaiset julkisivut näyttävät saaneen vaikutteita lähiympäristönsä olemassa olevasta rakennuskannasta. Pohjoisin C-osa muistuttaa kokonsa ja julkisivujäsentelynsä puolesta sitä vastapäätä sijaitsevaa Sofianlehdon B-rakennusta. Vastaavaa keskitetty parveke- ja ikkunalinja oli suomalaisessa rakentamisessa hyvin yleinen 1930–1950-luvuilla, ja sitä tapaa myös esimerkiksi Meilahden sairaala-alueella. C-osan korkeamman osan varsin pieni-ikkunaisen julkisivut yhdistyvät sairaalan pohjoispuolella sijaitsevaan asunto-osakeyhtiö Soutajaan.

Sairaalan A-osan korkea, keltainen eteläjulkisivu näyttäytyy vastaavan määrätietoisena hahmona kuin Sofianlehdon vuonna 1930 valmistunut A-rakennus. Sen päätyparvekkeet muistuttavat parvekkeiden asettelua Sofianlehdon B-rakennuksessa. Sairaalan keskimmäisen B-osan konstruktivistinen jäsentely vaikuttaa lähökohdiltaan osista itsenäisimmältä. Sen länsijulkisivun keskellä on sairaalan pääsisäänkäynti.

Pääsisäänkäynti on 1950-luvulle ominaiseen tapaan korostettu monin arkkitehtonisin keinoin. Eteisaula työntyy muusta rakennuksesta ulommas ikään kuin B-osan tornin jalustaksi ja se on verhottu poikkeavasti valkoisin betonilaatoin. Pääoven yllä on siro, painovoimaa uhmaava katos ja sille johtaa kaareva ajoluiska, jonka nouseva symmetrinen asetelma ja runsaat istutukset tuovat mieleen barokkipalatsien kaksoisportaikot. Muu pihatila on vaatimattomampaa ja varattu ensisijaisesti nurmikolle tai pysäköinnille ja huoltoajolle.

54 Kättilöopisto kuvattuna Sofianlehdonkadulta. Aukotus koostuu 1950-luvulle tyypillisesti erillisikkunoista. Sommittelevaihtelee julkisivuittain. Keskeisimmän B-osan konstruktivistista ruudukkoa pehmentävät vaihtelevankokoiset ikkunat. Volker von Bonin 1974. HKM.

55 Kättilöopiston pääsisäänkäynti erottuu muusta rakennuksesta valkoisena jalustana. Oikealla olevia ikkunoita verhoavat viistoon asetetut valkobetonelementit. Kaarevan sisääntuloreitin kaiteissa on liuskekiviverhous. Eeva Rista 1971. HKM.

57–60 Ulkoasun perusteella sairaalarakennusta on pyritty tietoisesti istuttamaan paikkaansa ja sen vanhempaan rakennuskantaan. Sairaalan luoteenpuoleinen C-osa muistuttaa kokonsa ja julkisivujäsentelynsä puolesta sitä vastapäätä sijaitsevaa, vuonna 1941 valmistunutta Sofianlehdon B-rakennusta (ylin kuva). C-osan harmaan välikkeen julkisivussa on yhtymäkohtia asunto-osakeyhtiö Soutajan vuonna 1952 valmistuneeseen kokonaisuuteen. Sairaalan A-osan

korkeassa keltaisessa kaakkoisjulkisivussa ja viistolappeissa vesikatossa on vastaavaa kainostelemattomuutta kuin Sofianlehdon vanhemmassa, vuonna 1930 valmistuneessa A-rakennuksessa (alin kuva, kuvaaja Apollo 1930-luku, HKM). Sairaalan A-osan päätyparvekkeet sen sijaan muistuttavat Sofianlehdon B-rakennuksen parveketornia. Julkisivujen vaihteleva käsittely keventää sairaalan massiivista yleisluonetta.

Tilajako ja toiminnot

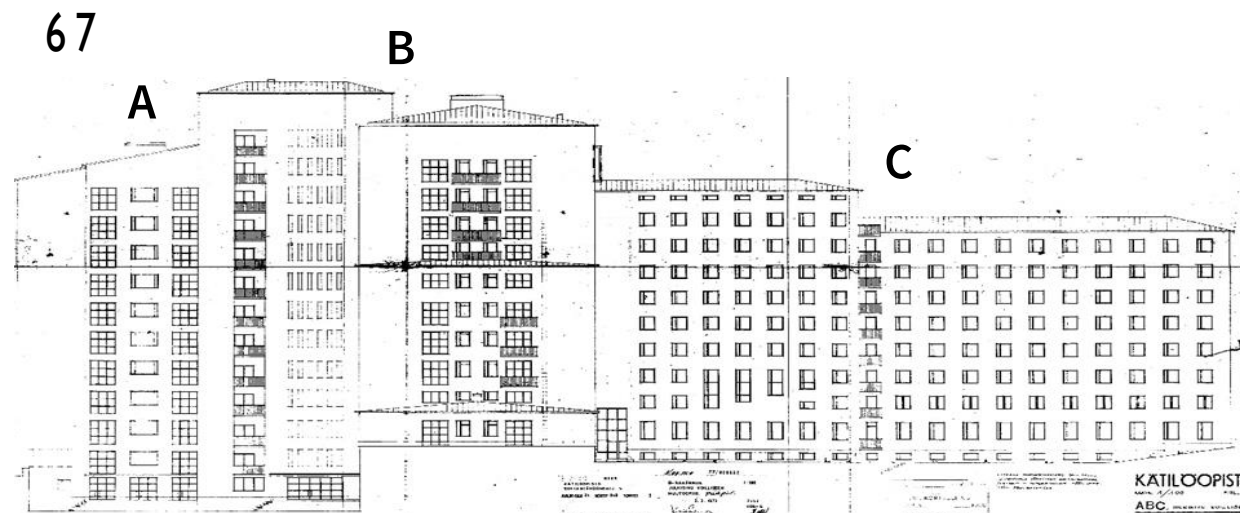
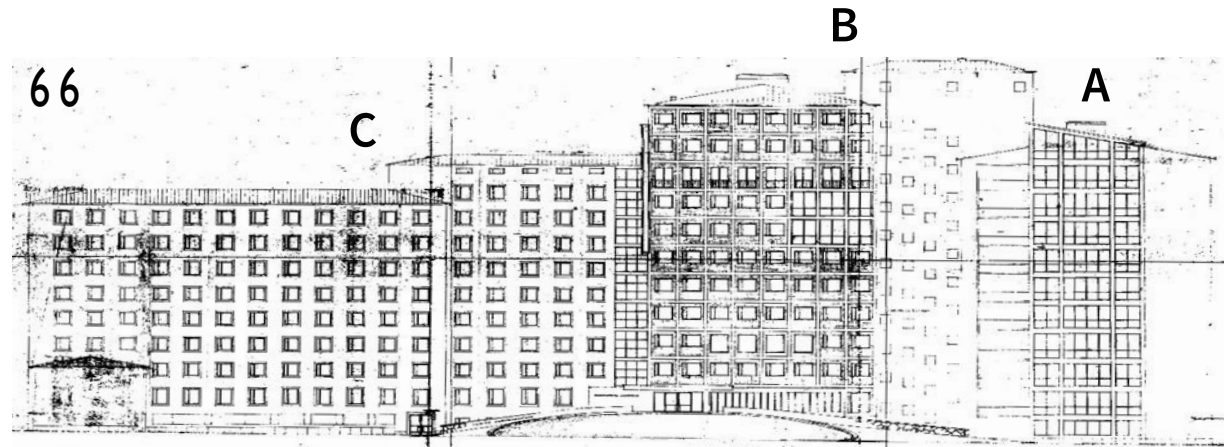
Kättilöopiston tilajäsenteily perustui toimintojen eriyttämiseen eri siipiin sekä luonnonvalon maksimointiin huoneissa ja käytävillä. Rakennuksen A- ja B-osiin sijoitettiin sairaalatoiminta eli potilas-, synnytys- ja operointihuoneet ja C-osaan opetus- ja asuntolatilat. Kellarikerroksia oli kolme. Sairaaloiden alati kehittyvä luonteen vuoksi tilaratkaisujen tuli olla muokattavissa. Kättilöopistossa pyrittiin minimoimaan huoneiden välisten kantavien rakenteiden ala.

Porrashuoneet sekä hissit keskitettiin massojen liitoskohtaan ja osastosiiptien kärkiin. 'Oma' ja 'vieras' liikenne erotettiin siinä mielessä toisistaan, että vierailijat käyttivät ensisijaisesti pääsisäänkäynnin luota alkavaa porrashuone- ja hissiosastoa ja vakituisempi väki syrjäisempiä porrashuoneita. Porrashuoneet näkyivät julkisivuissa pääsääntöisesti muita laajempina ikkunakenttinä.

Sairaalapuolella eli A- ja B-osissa keskikäytäviä oli rinnakkain kaksi ja niiden välissä tukitilat.

A-osan 1.–6. kerrokseen sijoitettiin potilasosastot synnyttäneille äideille ja 7.–9. kerrokseen naistentautien potilasosastot. Kuudella synnytysosastolla oli yhteensä 145 paikkaa. Naistentautien osastolla oli lisäksi 105 paikkaa.⁵⁶

56 HS 12.4.1960.

66–67 Kättilöopiston alkuperäiset julkisivut länteen ja itään. Ei mittakaavassa. Martti Välikangas marraskuussa 1955. KOa.

Potilashuoneita oli kolmea kokoa; yhden hengen huoneita (14 m²), lastenhuoneita (17,5 m²) ja kolmen hengen huoneita (22 m²). Potilashuoneissa oli kiintokomerot, ja yhden hengen huoneisiin kuului oma wc. Äideille oli kerroskohtaisia tupakkahuoneita.⁵⁷ Potilasosastoilla uutta oli tilojen jäsentely vierihitoon kannustavasti. Aiemmasta tavasta poiketen äidin eroa vauvasta pyrittiin minimoimaan.⁵⁸

A-osan kellarikerrokseen tuli äitiysneuvola, apteekki, äidinmaitokeskus, väestönsuoja ja varastoja.⁵⁹

B-osaan sijoitettiin aktiivisimmat tilat, kuten tutkimus- ja synnytyshuoneet. Toiminnot jakautuivat seuraavasti:

- 1. kerroksessa pääsisäänkäynti, synnyttäjien vastaanotto ja naistentautien poliklinikka.
- 3. kerroksessa röntgenosasto sekä kahvila.
- 4–5. kerroksessa synnytysosastot
- 6. kerroksessa leikkausosastot
- 7. kerroksessa sairaiden vastasyntyneiden hoito
- 8. kerroksessa keskosten hoito
- 9. kerroksessa ruokasali ja vierasmaja
- 10. kerroksessa pääkeittiö.

Rakennusajan uutuuksia olivat keskosten osasto ja sairaiden vastasyntyneiden osasto.⁶⁰

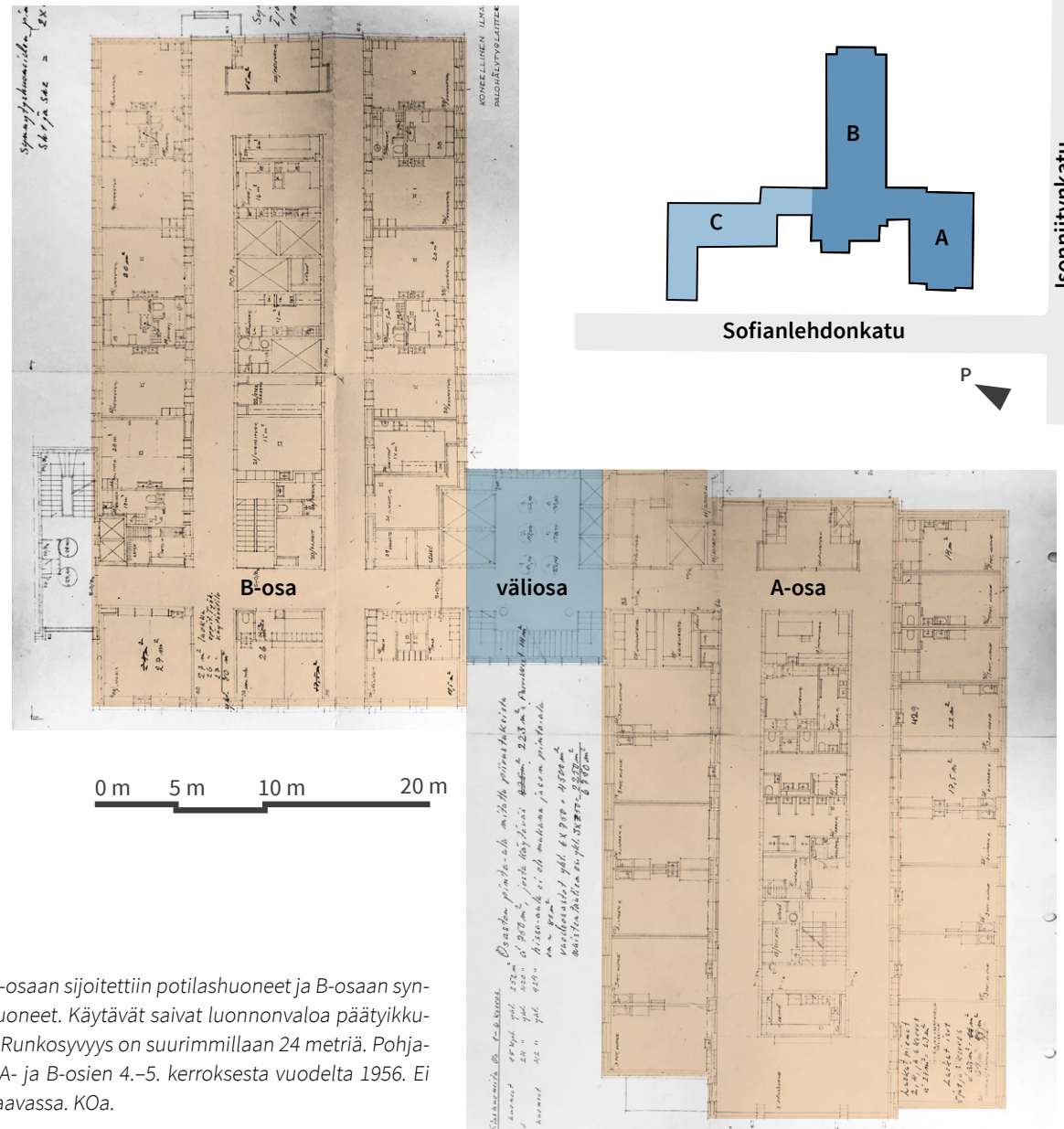
57 HS 12.4.1960.

58 HS 27.10.1954.

59 HS 12.4.1960.

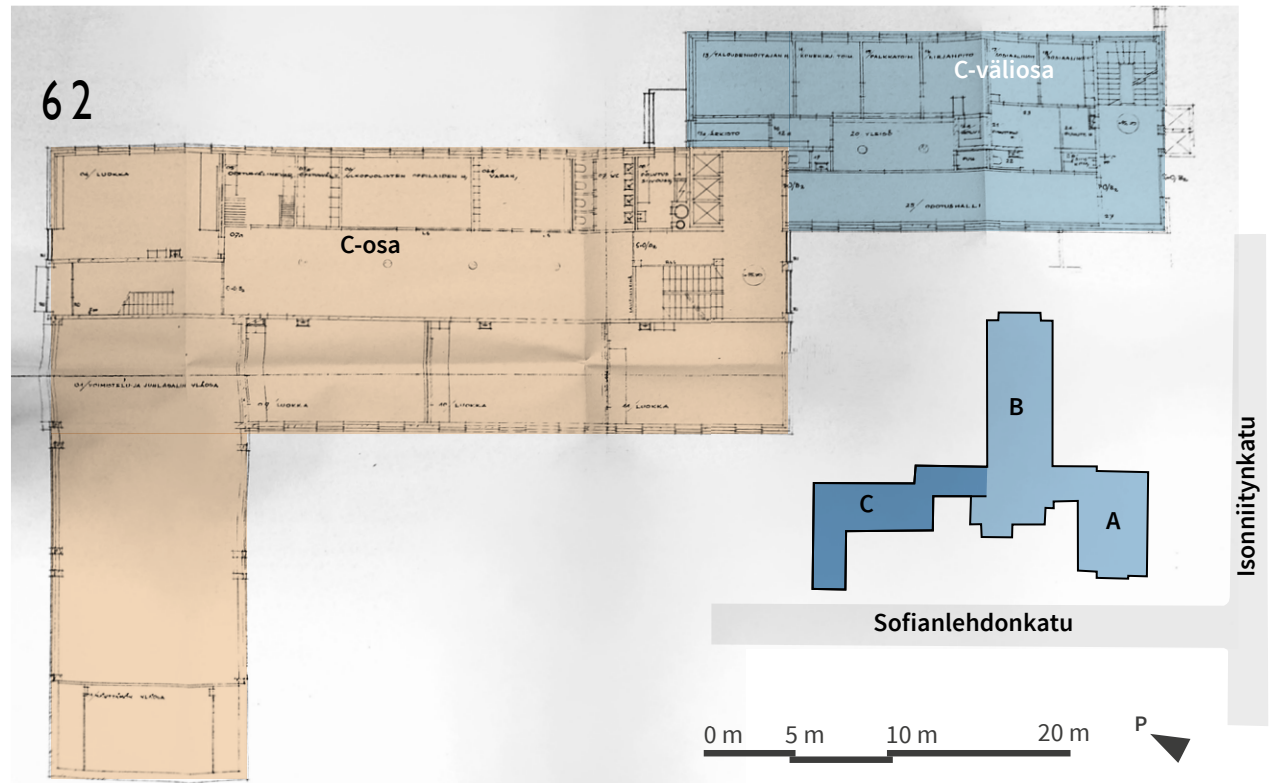
60 HS 27.10.1954.

61

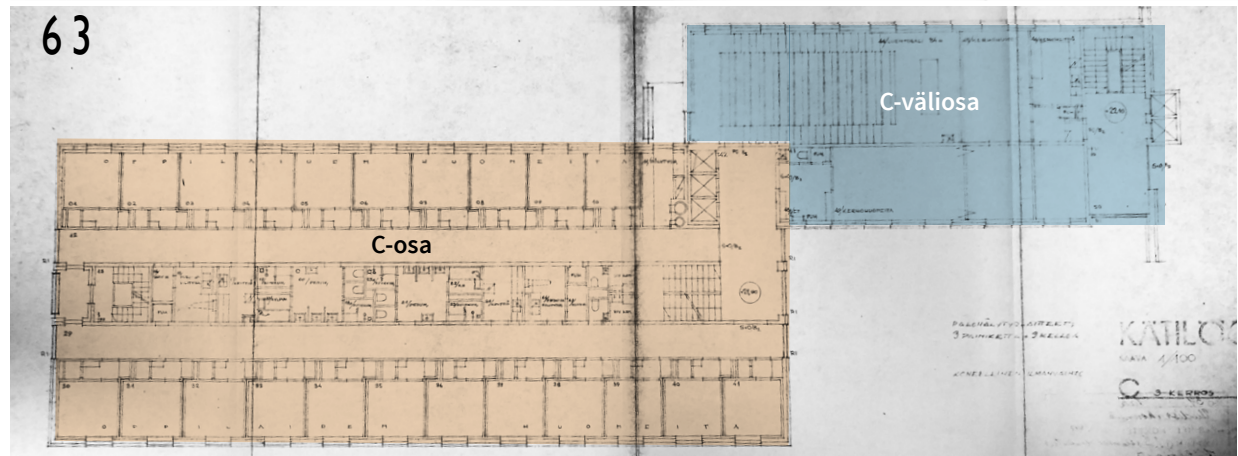
61 A-osaan sijoitettiin potilashuoneet ja B-osaan synnytyshuoneet. Käytävät saivat luonnonvaloa päätyikkunoista. Runkosyvyyks on suurimmillaan 24 metriä. Pohjapiirros A- ja B-osien 4.–5. kerroksesta vuodelta 1956. Ei mittakaavassa. KOa.

C-osaan sijoitettiin opetus- ja asuntolatilat. C-osasta tehtiin A- ja B-osia osia kapeampi (runkosyvyyks 16 m, välisosassa 11 m) ja tilat jäseneltiin osin yhden ja osin kahden keskikäytävän varrelle. Alimmissa kerroksissa sijaitsivat suurimmat opetustilat, voimistelusalit K1 kerroksessa ja auditorio 2.–3. kerroksessa. Ylempissä kerroksissa sijaitsi pohjoispuolella asuinhuoneita yhteensä 184 oppilaalle ja C-välisosassa amanuenssien huoneita. Ullakkokerrokseen suunniteltiin varastohuoneita oppilaille.

62 C-osan 1. kerroksessa sijaitsi luokkahuoneita ja voimistelu-/juhlasali. 1. krs pohjapiirros 1956. Ei mittakaavassa. KOa.

63 C-osan 3. kerroksesta eteenpäin tilat olivat pieniä oppilaiden asuinhuoneita. C-välisosassa sijaitsee auditorio 2.–3. kerroksessa. Ylempissä kerroksissa on oppilaiden kaltaisia amanuenssien huoneita. C-osa 3. kerros 1956. Ei mittakaavassa. KOa.

Rakenteet ja materiaalit

Kättilöopiston runko on yleisperiaatteeltaan hyvin yksinkertainen. Rungon muodostavat ulkoseinät, rungon keskiosan pilarit sekä välipohjalaatat, jotka kaikki on valettu paikalla teräsbetonista. Kivivilla asennettiin valutöiden jälkeen ulkoseinien sisäpintaan. Ullakkokerros muurattiin savitiilestä yhden kiven paksuisena ja vesikatto on puurunkoinen. Teräsbetoniparvekkeista osa on ulokeparvekkeita ja osa sisäänvedettyjä. Porrassyöksyt tuotiin työmaalle esivalmistettuina.

Julkisivut rapattiin sementtipohjaisella laastilla. Pääsisäänkäynnin ympärillä käytettiin myös valkoisia betoni-laattoja. Vesikatteet tehtiin saumapellistä, jonka käyttö oli yleistynyt säännöstelyn hellitettyä.⁶¹ Avattavat erillisikkunat olivat puurunkoisia ja useamman kerroksen korkuiset porrashuoneikkunat teräsrunkoisia.

Kättilöopiston alkuperäiset pintakäsittelyt vaikuttavat valokuvien perusteella olleen ajan yleisten ihanteiden mukaisesti sileitä ja vaaleita. Sairaalakäytölle ominaisesti ne optimoitiin kovaan kulutukseen. Seinät ja katot tasoitettiin ja maalattiin ja lattiat päällystettiin vinyylilaatoilla. Lattiaa rajasi kapea, P-profiilinen jalkalista ja tamminen mattolista. Portaissa ja ikkunapenkeissä käytettiin mosaiikkibetonia. Sisäkatoissa ei alun perin ollut alaslaskuja. Huoneiden sävy maailma oli vaalea. Ainakin synnytyssalien seinät olivat valkoiset.⁶² Synnyttäneiden

61 Mäkiö 1990, 46.

62 HS 4.8.1997.

huoneiden kalustukseen kuului sänky, hoitopöytä ja vauvan amme. Alkuperäisissä kiintokomeroissa oli laakaovet ja valkoiset Leila-painikkeet.⁶³

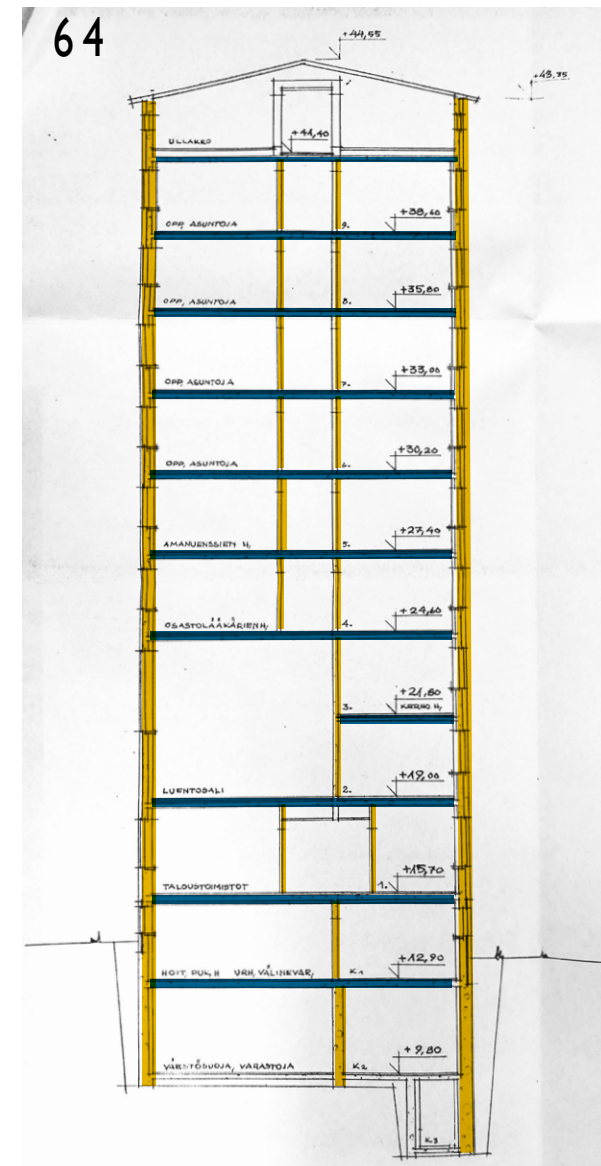
Sairaalaan rakennettiin aikakauden uutuus, koneellinen poistoilmanvaihtojärjestelmä. Nousuhormit sijoitettiin kantavien pilarien viereen käytäväseiniä vasten ja puhaltimet ullakoille. Korvausilma saatiin tuuletusikkunoihin integroiduista venttiileistä.⁶⁴ Oma lämpökeskus tuotti lämmön, joka jaettiin vesikiertoisesti ja ikkunoiden alle sijoitettujen teräksisten levyradiaattorien välityksellä. Sairaalaan asennettiin palohälytyslaitteisto, sähkö, puhelin sekä kuulokojeet potilashuoneista kansliaan sekä henkilökunnan tilojen välille.⁶⁵ Kiinteistö liitettiin kaupungin vesi- ja viemäriverkostoon.

63 Valokuva artikkelissa HS 6.5.2017. Jarmo Matilainen 1980, HS.

64 Valokuva artikkelissa HS 6.5.2017. Erkki Laitila 1982, HS.

65 HS 12.4.1960.

64 Leikkaus C-osasta vuodelta 1956. C-osan kerroskorkeus oli 2,8 metriä. A- ja B-osissa korkeus oli hieman suurempi, 3,1–3,3 m. Samaan aikaan asuinrakennuksissa kerroskorkeus oli yleensä vain 2,5 m. Leikkauksessa erottaa kaksikerroksisen luentosalitilan. KOa.

68 Sisätiloissa käytettiin vaaleita sävyjä. Lattioissa oli aikakauden uutuustuotetta, kestävästä vinyylilaatasta. Lastenhuone vuonna 1971. Eeva Rista. HKM.

70 A-osan päätyikkunat olivat teräsrunkoiset ja lasi kiinnittyi tammilistalla. Ikkunaa suojaava valkoinen pinnakaide. Synnyttäneiden osasto vuonna 1971. Eeva Rista. HKM.

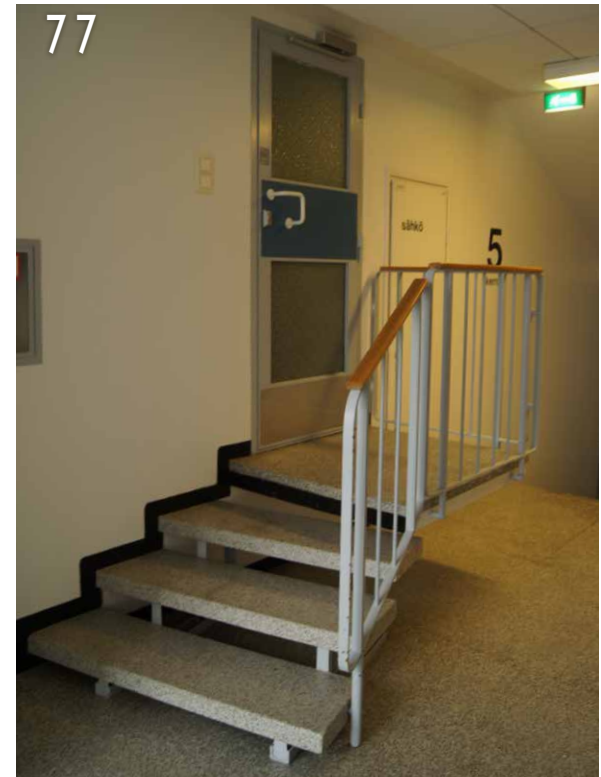
71 Kalusteissa käytettiin hygieeniseksi koettua teräsputkea ja puuta. Puu-metalli pöytiä 1974. Eeva Rista. HKM.

73 Omaperäisiä seinävalaisimia potilashuoneessa. Pekka Kyytinen 1964. MV.

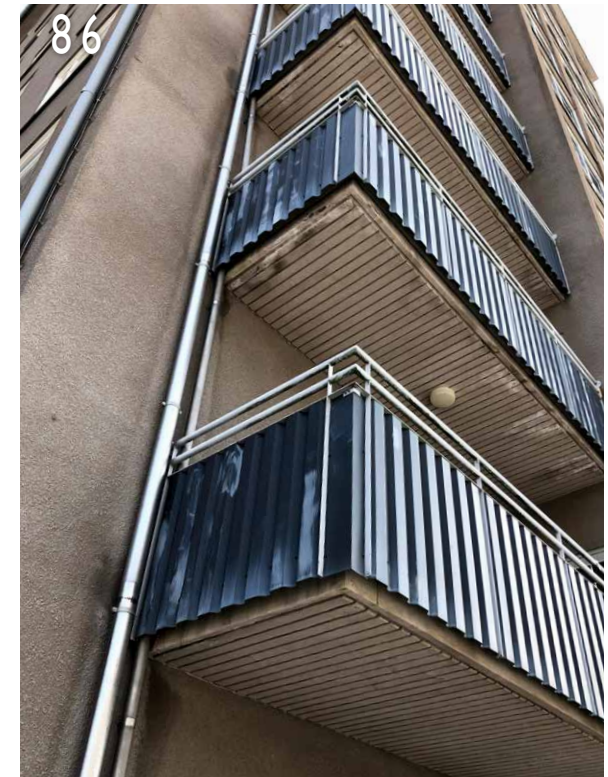

74–78 Alkuperäisissä portaikoissa on mosaiikkibetoniaskelmat ja sirot teräspinnakaiteet. Puset käsijohteet on muotoiltu huolellisesti.

79–82 Alkuperäisiä teräs-lasiväliovia ja mosaiikkibetoninen ikkunapenkki. Väliovien ullakolle asti ulottuvasta yhtenäisestä värimaailmasta päätellen vaalea turkoosi kuului opiston alkuperäiseen värimaailmaan.

83–86 Alkuperäisiä julkisivujen yksityiskohtia. Teräspinnakaiteet, sokkelin pesubetonilaatat, kupariverhoukset kellarinikkunoiden välissä sekä profiloinnit parvekkeiden laattapohjissa.

MUUTOSVAIHEET

Muutokset ennen peruskorjausta

Kättilöopiston rakennuksen muutokset olivat toiminnan 20 ensimmäisen vuoden aikana vähäisiä. Tekninen kehitys oli nopeaa ja esimerkiksi ultraäänitutkimus yleistyi etenkin 1970-luvulta alkaen.⁶⁶ Tämä kuitenkin vaikutti sairaalan toimintaan aluksi lähinnä huoneisiin ja käytävillä kertyvänä teknisenä laitteistona.⁶⁷

Toinen kauaskantoinen ja vääjäämätön muutos oli synnyttäjien väheneminen. Sairaala on pystytetty sodanjälkeisten suurten ikäluokkien syntymisen ja kiivaan kaupungistumisen todellisuudessa, ja totuttautuminen syntyvyyden laskuun hallitsi sairaalan ensimmäisiä vuosia. Taustalla oli ehkäisyvälineiden kehitys ja lisääntynyt tietoisuus perhesuunnittelusta. Yksin vuosien 1968 ja 1969 välillä opiston kuormitus laski 112–114 %:sta 92%:iin. Opisto pystyi nyt pitämään synnyttäjiä talossa pidempään, ottamaan vastaan kaikki halukkaat ja toisinaan paikkoja jäi vapaaksikin.⁶⁸ Vuonna 1979 kuormitusprosentti oli enää alle 70 %.⁶⁹

Vuoden 1975 tienoilla rakennuksessa tehtiin ensimmäiset lupaa edellyttävät muutokset. Silloin lupaa haettiin muutoksiin äidinmaitokeskuksessa A-osan K1-kerroksessa, ja vuonna 1977 haettiin lupa uusille pesuhuoneille B-osan 2. ja 3. kerroksessa sekä tekniikan lisäykselle ja tilamuutoksille itäpäädyn maanalaisissa tiloissa. Vuonna 1979 uusittiin B-osan ilmanvaihdon poistopuhaltimet ja tehtiin muitakin ilmanvaihtoon liittyviä muutoksia.

Vuonna 1977 rakennuksen eteen pystytettiin Antonio da Cudanin veistos 'Creazione speciale' (Syntyminen).⁷⁰

87 Pääsisäänkäynnin edessä oleva veistos paljastettiin vuonna 1977.

66 Forsius 2003, "Synnytysten historiaa".

67 HS 4.8.1997.

68 HS 23.8.1969.

69 HS 27.10.1979.

70 Kättilöopiston sairaala 2011.

Peruskorjaus 1980–1990-luvuilla

1980- ja 1990-lukujen aikana Kätilöopistossa toteutettiin mittava peruskorjaus. Korjauksen taustalla oli yhtäältä synnyttäjien väheneminen mutta myös heidän tilatarpeidensa kasvu.

Synnytysvalmennuksen äitiysvoimistelu aloitettiin vuonna 1969. Kun isät otettiin siihen mukaan vuodesta 1970 lähtien, heille tuli halutessaan mahdollisuus päästä mukaan synnytykseen.⁷¹ Yhtäjaksoisesti isät pääsivät mukaan synnytyksiin vuodesta 1976 lähtien.⁷² Potilas-huoneisiin tarvittiin lisätilaa, kun 1980-luvun kuluessa ennen kätilöille kuuluneita vastasyntyneen hoitotehtäviä siirryttiin opettamaan äideille.⁷³

Toisaalta korjauksiin painosti vanhentunut talotekniikka. Sairaaloissa oli alettu suosia koneellista tulo- ja poistoilmanvaihtojärjestelmää 1960-luvun lopulta alkaen, ja kätilöopiston ilmanvaihto perustui edelleen vanhanaikaiseen vahvistettuun poistoon. Lisääntynyt sairaalatekniikka edellytti myös merkittävästi vanhoja vahvempia sähköjärjestelmiä.

Kätilöopiston vaiheittainen peruskorjaus alkoi vuonna 1980.⁷⁴ Parinkymmenen vuoden aikana lähes kaikki rakennuksen osat uusittiin pintakäsittelyä ja sähköjä

sekä osittain väliseiniä ja väliovia myöten. Ilmanvaihtojärjestelmä muutettiin koneelliseksi tulo- ja poistoilmanvaihtojärjestelmäksi, minkä vuoksi uusia IV-konehuoneita rakennettiin kellariin, ullakolle ja vesikatoille. Sisäkattoihin tehtiin alaslaskuja ilmanavien ja muun tekniikan peittämiseksi. Huoneisiin tuotiin uudet sähkövedot alumiinikoteloissa.

Ensimmäisenä kunnostettiin C-osan eteläpuoli, jonka lupapöytäkirjat ovat vuodelta 1983. Käytävien paikat jätettiin pääosin ennalleen C-osan alempia kerroksia lukuun ottamatta. Tukitilavyöhykkeet uusittiin kokonaan huonejakoa myöten. Myös laitteistoa uusittiin laajalti. Ikkunoista enemmistö kunnostettiin mutta väliovista uusittiin. Toimistotiloissa muutokset olivat melko pieniä. Tilojen kaappeja purettiin ja joitakin huoneita yhdistettiin.

Kesken peruskorjauksen synnytysten määrä kääntyi kasvuuun. Vuosien 1985 ja 1987 välissä synnytysten määrä nousi 4 000:sta 5 000:een. Henkilökuntaa oli samaan aikaan noin 580.⁷⁵ Kätilöopisto oli ainut ilmainen synnytyssairaala Helsingissä ja se nousi Naistenklinikan ohi maan suurimmaksi synnytyssairaalaksi.⁷⁶ Kätilöopiston potilaspaiikkoja kasvatettiin vuoteen 1985 mennessä 284:stä 308:aan. Niistä synnyttäjille oli 169, naistentautipotilaille 105 ja vastasyntyneille 34.⁷⁷

71 Forsius 2003, "Synnytysten historiaa".

72 Nelskylä 2017. YLE.

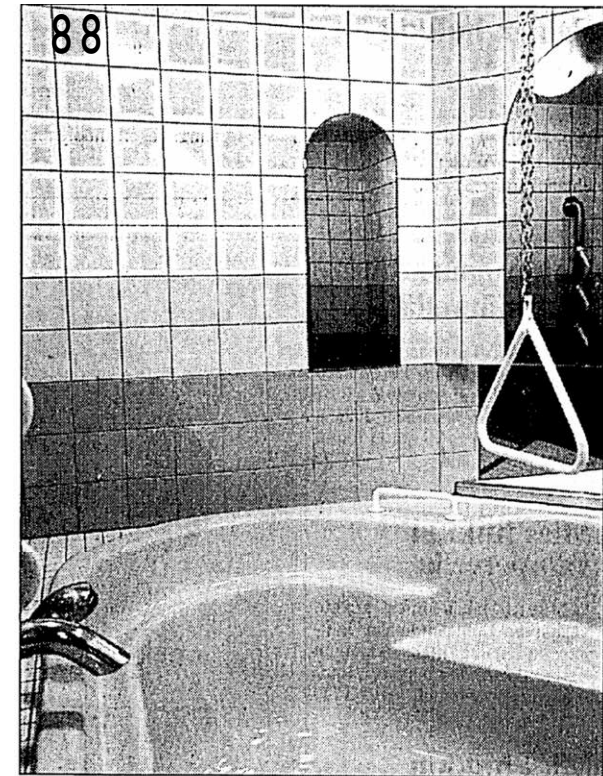
73 Terävä 2019.

74 HS 10.12.1980.

75 HS 2.7.1988.

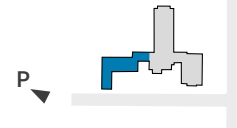
76 HS 2.7.1988.

77 HS 10.10.1985.

Yhteen huoneeseen tehtiin suuri amme, jossa voi myös synnyttää.

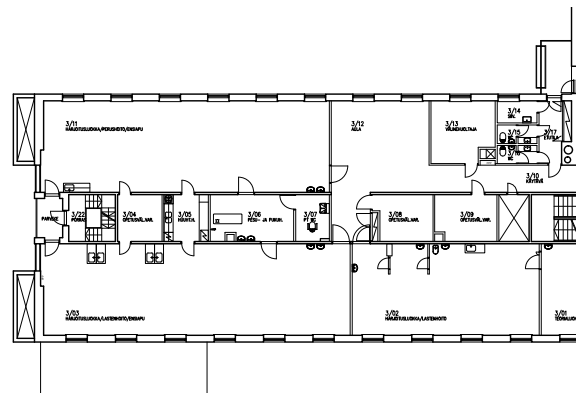
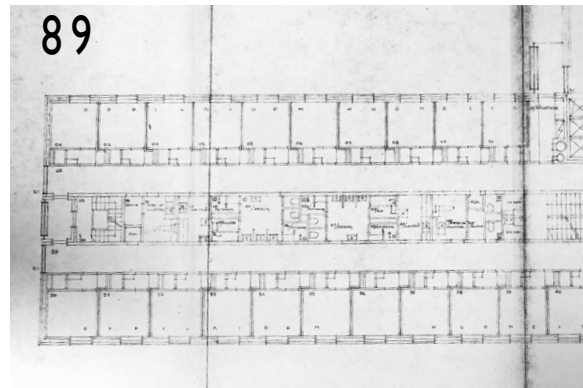
88 Peruskorjattu Kätilöopisto oli jälleen uudenaikainen. HS 4.8.1997.

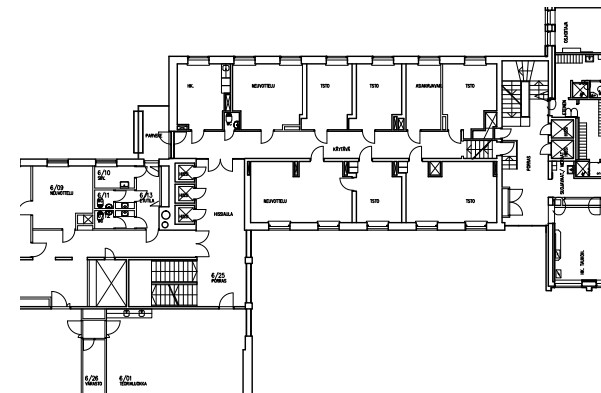
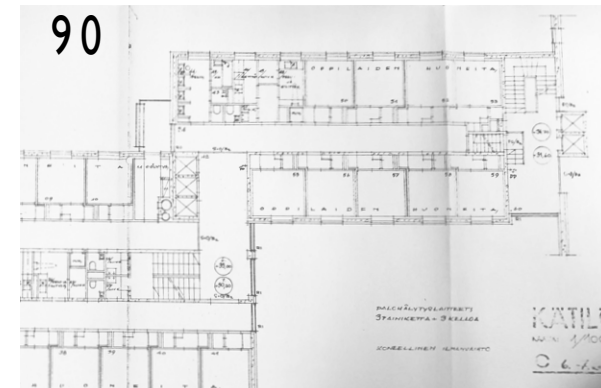
Lääkintöhallitus oli esittänyt jo vuonna 1960 Kättilöopiston liittämistä Helsingin yliopistolliseen keskussairaalaan.⁷⁸ Sairaala oli kuitenkin lopulta valtion omistuksessa vuoteen 1986 asti, jolloin se siirtyi Helsingin kaupungille nimellisellä yhden markan hinnalla. Helsingin kaupunki sitoutui saattamaan rakennuksen peruskorjauksen loppuun, ja valtio sitoutui kompensoimaan kuluja 20 vuoden ajan.⁷⁹ Kaupunginvaltuuston edustajat Tarja Halonen ja Arja Alho jättivät ponnet opiston henkilökunnan etujen ja tutkimuksen laatutason turvaamiseksi hallintamuutoksessa.⁸⁰

A-osan muutosluoppiirustukset ovat vuodelta 1989. Potilashuoneiden tilajako pysyi pitkälti samana, mutta pinnat ja väliovet uusittiin. Loput C-osan piirustuksista ovat vuodelta 1991. Pienet oppilaiden huoneet purettiin kerroksista 2–6 ja paikalle rakennettiin suurempia teoria- ja harjoitusluokkia.

B-osan piirustukset ovat vuosilta 1994–1997. Korjauksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Matti Salminen & Co Oy. Korjauksessa uusittiin synnytysosasto B-osan 4. kerroksessa sekä 3. kerroksen kansliat. Toiminnot pysyivät pitkälti samoissa kerroksissa, mutta väliseinien paikat ja huoneiden varustus vaihtuivat lähes kokonaan. Isille tehtiin kanslian viereen lepo huone minikeittiöineen. Kanslia kaksinkertaistui. Osastonhoitaja ja lääkäri saivat

89 C-osan muutokset olivat peruskorjauksen suurimpia. Lähes kaikki väliseinät purettiin, kun oppilaiden asuinhuoneiden tilalle rakennettiin harjoitusluokkia. C-osan 3. kerros vuoden 1956 pääpiirustuksessa ja vuonna 2020.

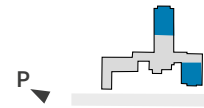

90 C-väliosan pohjat pysyivät lähellä alkuperäistä. Vain huoneiden käytävää vasten sijoitetut varastot purettiin ja joitain huoneita yhdistettiin purkamalla yksittäisiä väliseiniä. C-väliosan 6.–7. kerros vuoden 1956 pääpiirustuksessa ja 6. kerros vuonna 2020.

78 HS 1.4.1960.

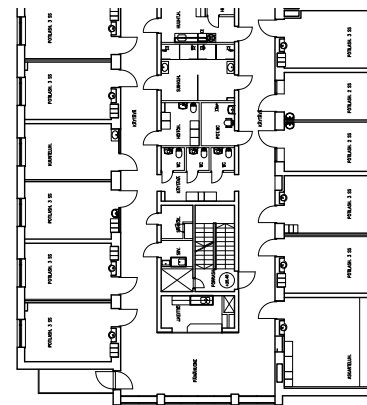
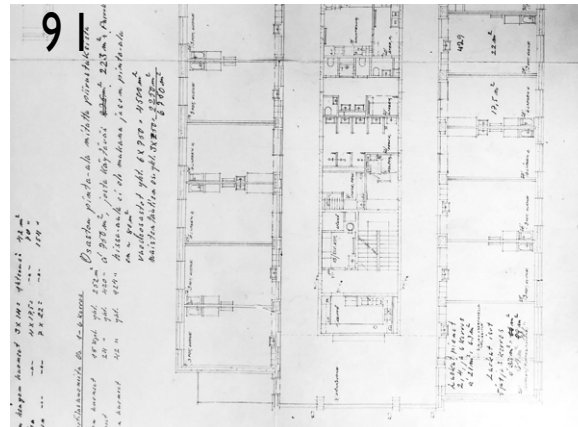
79 HS 10.10.1985; HS 27.3.1993.

80 HS 10.10.1985.

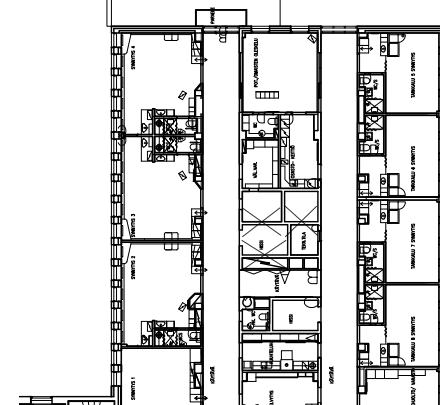
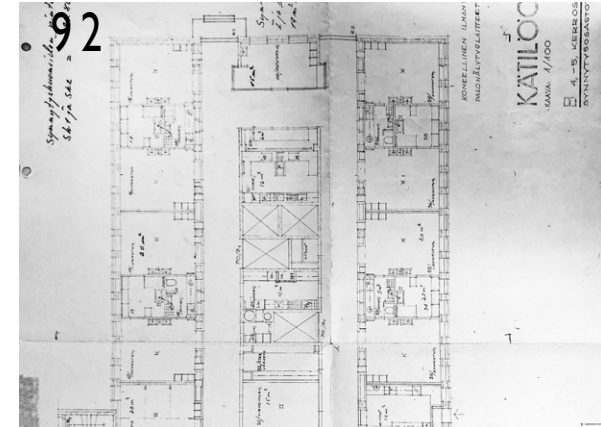

omat huoneet, henkilökunnan taukotilasta tehtiin reilun kokoinen. Jokaiseen synnytyshuoneeseen rakennettiin omat suihkut ja vessat ja tekniikkaa piilotettiin kaappeihin. Vauvan hoitotilat saatiin synnytyshuoneiden yhteyteen. Seinät maalattiin pehmeää roosalla, sinisellä ja vihreällä.⁸¹

Korjauksen jälkeen Kätilöopiston sairaalassa avattiin Suomen ensimmäinen perheosasto vuonna 1996 ja Haidanpesänä tunnettu osasto kahta vuotta myöhemmin. Sen toiminta-ajatuksena oli, että sama henkilökunta hoitaa perhettä valmennus-, synnytys- ja lapsivuodeaikana kodinomaisissa tiloissa. Tavoitteena oli luoda kodinomaiset puitteet synnyttäjille tarjoamalla omat hoitajat valmennuksesta kotiin lähtöön asti.⁸²

91 A-osan tilajako pysyi lähes ennallaan. Ainoastaan tukitilojen tilajakoa hieman muokattiin. 1–6. kerros vuoden 1955 pääpiirustuksessa ja 4. kerros vuonna 2020.

92 B-osassa käytävien paikat säilyivät, mutta muuten väliseinät pitkälti purettiin ja huonejako päivitettiin vastaamaan paremmin toimintaa. B-osan 4–5. kerros vuoden 1956 pääpiirustuksessa ja 5. kerros vuonna 2020.

81 HS 4.8.1997.

82 Nelskylä 2017. YLE.

97–104 1980–1990-lukujen huoneita. Peruskorjauksessa tilat saivat teknisten ja tilallisten muutosten lisäksi uuden pehmeän värimaailman. Pintarakenteet ja kiintokalusteet uusittiin ja huonetilat madallettiin teknisten asennusten peittämiseksi.

93–96 1980–1990-lukujen kosteita ja märkätiloja.

105–112 1990-luvulla uusittuja huoneita.

2000–2020-lukujen muutokset

Kätilöopisto liitettiin osaksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriä (HUS) ja Helsingin yliopistollista keskussairaalaa (HYKS) vuonna 2000.⁸³ Tässä vaiheessa julkisivuille tehtiin merkittävä korjaustyö.⁸⁴ Rappauspinnat ja suurin osa vesikatteista sekä useat ulko-ovet ja ikkunat uusittiin alkuperäisiä malleja soveltaen.

Vuonna 2006 A-osan keskelle tukihuoneiden vyöhykkeellä tehtiin tilamuutoksia 2.–9. kerroksessa. Vuonna 2009 B-osan K2 kerroksessa tehtiin tilamuutoksia paineilma-keskuksessa. 8. ja 9. kerroksessa yhdistettiin pienempiä toimistohuoneita suuremmiksi perhehuoneiksi. Lisäksi ilmanvaihtolaitteistoa päivitettiin. C-osan 6. kerrokseen lisättiin kirjasto purkamalla väliseiniä.

83 Kätilöopiston sairaala 2011.

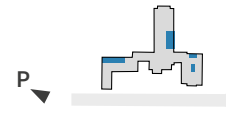
84 Muutoslupa 2001.

113 2000-luvun alussa uusittiin ikkunat, ulko-ovet, rappauspinnat ja suurin osa vesikatoista. Viistoilmakuva etelästä. Jaakko Martikainen 2017.

114–115 Aiemman puitejaon mukaisesti uusittuja ikkunoita.

Vuonna 2017 sairaalassa ilmeni vakavia sisäilmaongelmia. Rakennuksesta löytyi laaja-alaisesti sädesientä sekä laho- ja mikrobivaurioita.⁸⁵ Toimintoja alettiin siirtää asteittain muihin toimitiloihin lokakuusta 2017 lähtien. Viimeisinä aikoina synnytyksiä tehtiin noin 5 500 vuodessa.⁸⁶

Toimintoja alettiin siirtää muihin toimitiloihin lokakuusta 2017 lähtien ja viimeiset synnyttäjät vastaanotettiin 18.10.2017. Osa Kätilöopiston sairaalan osastoista, kuten naistentautien poliklinikka, röntgen-osasto ja vastasyntyneiden osasto jatkoivat toimintaansa sairaalan tiloissa vuoden 2018 alkuun saakka. Sairaalan ovet sulkeutuivat lopullisesti 29.3.2018.⁸⁷

Sulkemisen jälkeen tiloissa on ollut lyhytaikaisia toimintoja. Tiloja on käytetty esimerkiksi elokuvien ja sarjojen kuvauspaikkana, poliisin ja puolustusvoimien harjoituksia varten.

85 YLE 22.5.2017.

86 YLE 22.5.2017.

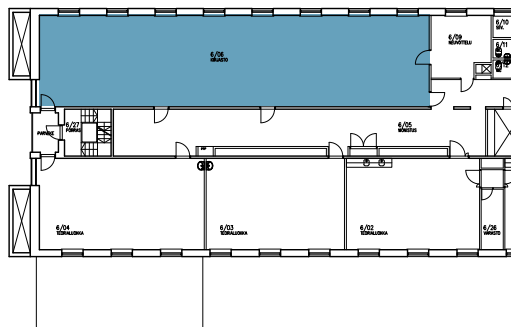
87 YLE 22.5.2017.

116 C-osan 6. kerroksessa purettiin väliseiniä uuden kirjaston tieltä. HUS.

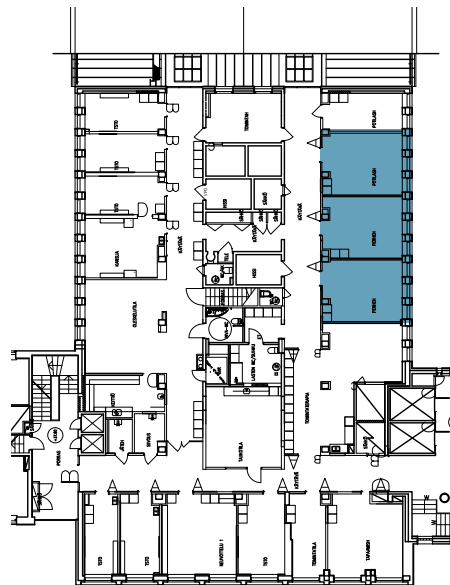
117 B-osan 8. kerroksessa yhdistettiin pieniä toimistuhuoneita perhehuoneiksi. HUS.

118 A-osan 2.–9. kerroksessa vaihdettiin tukitilojen tilajäsentelyä. HUS.

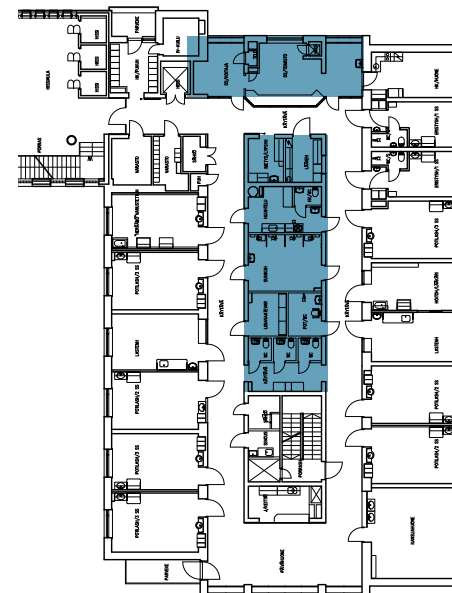
116

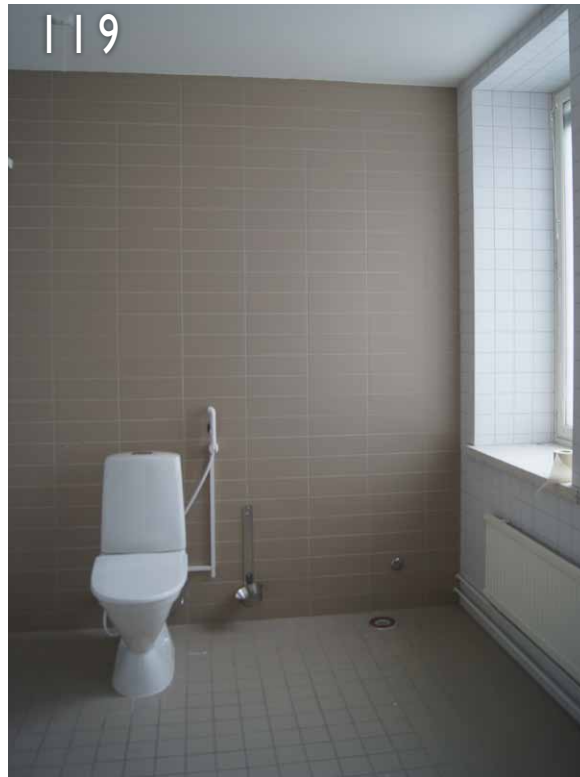

117

118

119–120 Pintarakenteita 2000-luvun muutoksista.
Wc-tilan laattoja ja kalusteita sekä julkisivujen rappausta.

SAATSI

SAATSI ARKKITEHDIT
HELSINGIN KÄTILÖÖPISTO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 4.4.2021

NYKYTILA

51/116

NYKYTILA

ULKOASU

Julkisivut

123 Julkisivujen korjaukset on tehty alkuperäisen ilmeen mukaisesti. Rakennusmateriaalit ovat kuitenkin pitkälti uusia; ikkunat, ovet ja rappauspinnat ovat 2000- ja 2010-luvuilta. Vesikatto ja IV-laitteet 1980–2000-luvuilta. Kättilöopisto lounaasta.

124 Kaareva luiska luo kutsuvan reitin pääsisäänkäynnille. Reitti ja sitä rajaavat muurit ovat on alkuperäisiä.

125 Kätilöopistoa luoteesta.

126 C-osan luoteispäädyssä on alkuperäinen sisäänvedetty parvekelinja. Ikkunat ovat uudempaa kerrostumaa.

127

128

127 Näkymä Kättilöopistolle kaakosta Isonniitynkadulta.

128 Koillisesta katsoessa Kättilöopisto peittyy osin maan muotojen ja puuston taakse.

129

129 A-osan julkisivu kaakkoon. Rakennuksen edessä on puurivistö ja pysäköintialue.

130 A- ja B-osan itäjulkisivuja. Julkisivut ovat pitkälti alkuperäisen ilmeen mukaiset.

131 B-osan koillispuolella IV-konehuone on 1990-luvulta. Päädyssä on harmaa lämpörappaus ja muut sivut päällystetty valkoisilla peltikaseteilla ja mustalla metallisäleiköllä.

130

131

Sisäänkäynnit

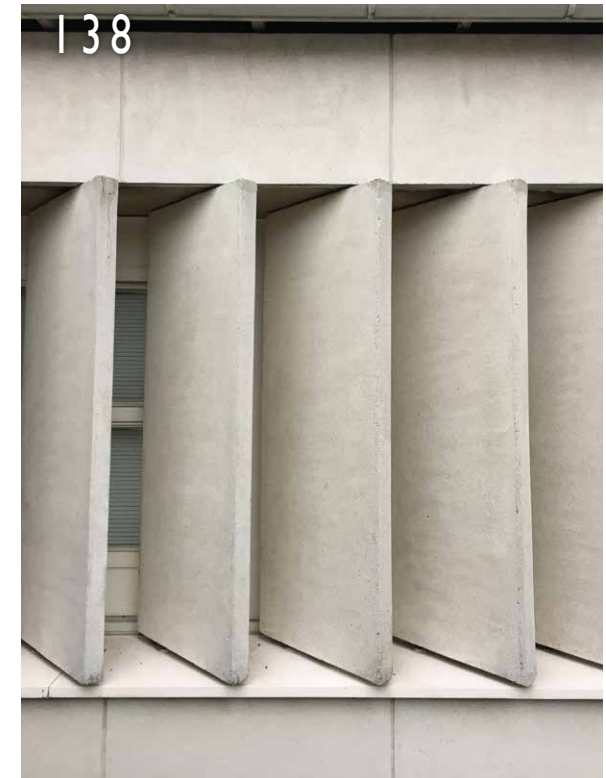
Pääsisäänkäynti

132 Pääsisäänkäynnin yksikerroksinen jalustaosa ja ulokekatos ovat alkuperäiset. Valkobetonilaatoitus on alkupe-
räinen samoin kuin kaareva liuskekivimuuri, joka reunustaa
kulkureittiä pääoville. Luiskan molemmilla puolilla olevat
kupuvalaisimet ovat uudempaa kerrostumaa.

133 Sisäänkäynti Sofianlehdonkadulta. Kaarevan sisä-
najokuluisen sisäpuolelle jää puoliympyrän muotoinen istu-
tusalue, johon liittyy myös lipputanko ja myöhemmin lisätty
opastekyltti. Nykyisessä istutuksessa on syyshortensioita ja
havupuuta. Varhaisemmissa kuvissa erottuu mahdollisesti
ruusuja. Betonisesta kehyksestä sisäänkäynnin edessä on
poistettu metallikirjaimet sairaalan sulkiessa ovensa vuoden
2017 jälkeen.

134 Näkymä sisäänkäynniltä Sofianlehdonkadulle. Luis-
kan pohjoispuolella olevassa eduspuistikossa vaahterat ja
pensasistutukset ovat säilyneet. Seinustalle 1960-luvulla is-
tutetut villiviinit on poistettu.

135–136 Alumiini-lasiset pääovet on uusittu 2000-luvulla.

137 Katokseen upotettu valaistus on alkuperäinen.

138 Jalustaosan ikkunoita suojaavat alkuperäiset viistoon asetetut valkobetoniLEVYt.

Sivusisäänkäynnit

139–140 Ulko-ovet on uusittu 2000-luvulla. Ovet ovat alumiinirakenteiset lasi-ikkunoin. Huoltopihan puolella sisäänkäynneille on lisätty katoksia 1990- ja 2000-luvuilla.

141 Sisäänkäynti Sofianlehdonkadulta C-osaan. Katosta ja sisäänkäyntiä reunustavaa kehystä on pidennetty luultavasti 2000-luvulla.

142 Ovi 2000-luvulta C-osan juhlasaliin.

I43 B-osan koillispäättyyn tehty laajennus ja sisäänkäynti 1990-luvulta. Pinnassa on harmaa lämpörappaus.

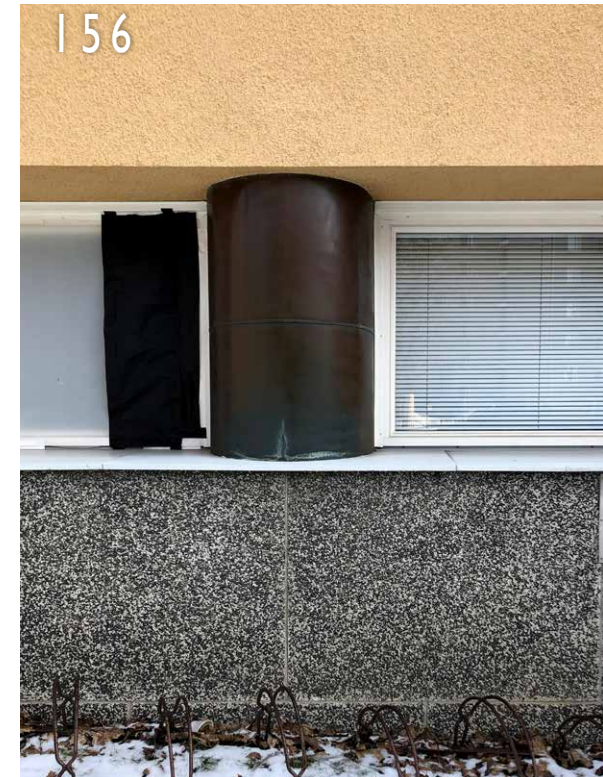
I44 Ajoluiska A-osan koillissivun huoltosisäänkänneille.

Ikkunat

145–149 Ikkunat on uusittu 2000- ja 2010-luvuilla alkuperäisen puitejaon mukaisesti. Pienemmät erillisikkunat ovat puu-alumiinipuitteisia ja suuremmat tai ulko-oviin liittyvät ikkunat teräs-alumiinirakenteisia.

150 1990-luvulla lisätyn osan ikkunat on tehty alkuperäistä mallia mukaillen. Tuuletusikkunoiden puitteet erottuvat metallipuitteisistä ikkunoissa kovin selkeästi.

Julkisivuvarusteet

151 Parvekkeiden kaiteita on korotettu sairaalan puolella peruskorjauksen yhteydessä. Korotus on tehty lisäämällä toinen metalliputki kaiteen yläosaan. Kaiteen metallilevyt on uusittu 2000-luvulla.

152–154 C-osan parvekkeissa on alkuperäiset teräskaiteet. Rappauspinnat uusittiin 3-kerrosrappauksena jalo-laastiruiskutuksena 2000-luvulla.

155 Syöksytorvet ovat 2000-luvun julkisivukorjausvaiheesta.

156 Sokkeleissa on alkuperäinen musta-alkorouhe pe-subetonipinta. Kellarin ikkunoiden välissä on alkuperäinen kuparipinta.

SISÄTILAT

YLEISET TILAT JA TUKITILAT

Sisäpinnat ovat lähes koko rakennuksessa 1980–1990-lukujen peruskorjauksen ajalta. 2000-luvulta on myös yksittäisiä muutoksia ja alkuperäisenä on säilynyt portaat, hissit ja osa väliovista. Sävy maailma sisätiloissa on vaalea, valkoisen lisäksi on käytetty harmaata, vihreää ja pastellisävyjä. Tilajako on A-osassa pääosin alkuperäinen. B-osassa tilajakoa on muutettu, mutta käytävien paikat ovat säilyneet. C-osassa tilajako on pitkälti 1980–1990-luvulta.

157 A-osan parveketta kohti luodetta.

158

Pääaula

158 Pääaulan pintamateriaalit ovat 1990-luvulta: lattiasa laatoitus, alakatossa akustoivat metallipaneelit.

159 Ulko-ovet on uusittu 2000-luvulla

160–161 Palvelutiski 1. kerroksessa on muuttanut muotoaan useamman kerran. Nykyinen suoraviivainen tiski ja porrastettu seinä palvelutiskin vieressä ovat 1990-luvulta.

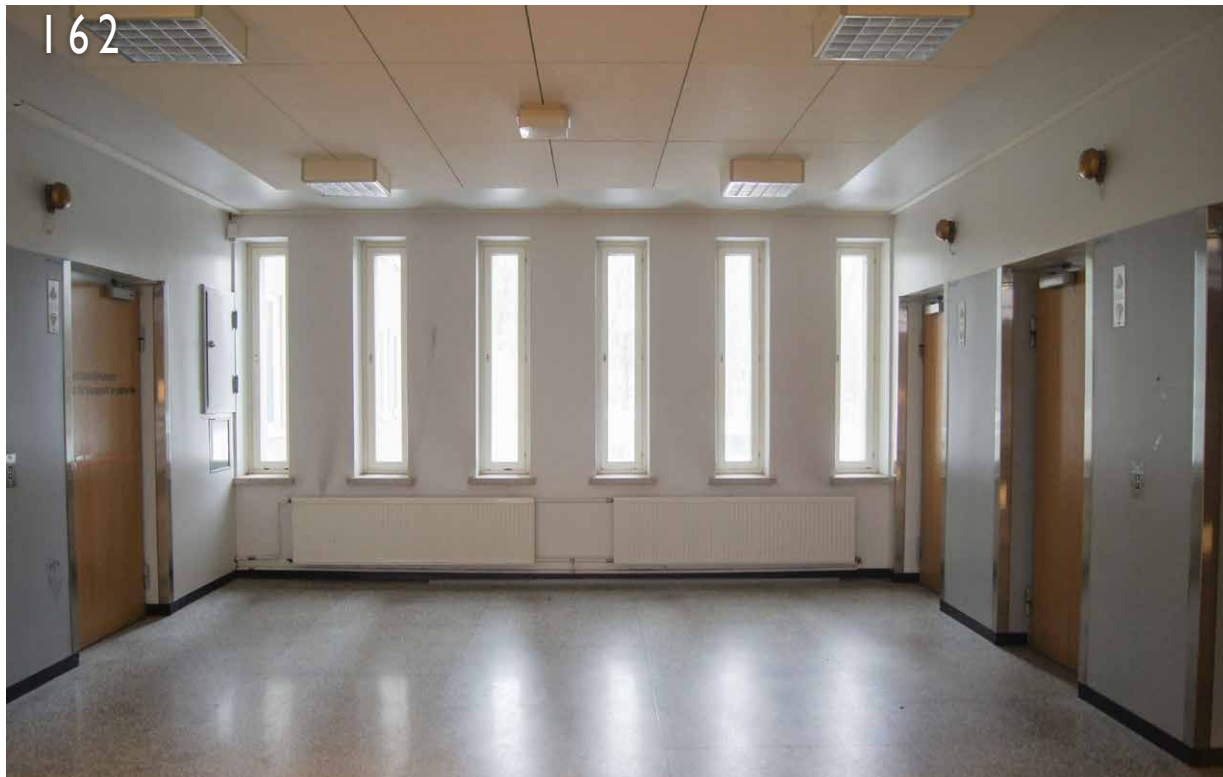
159

160

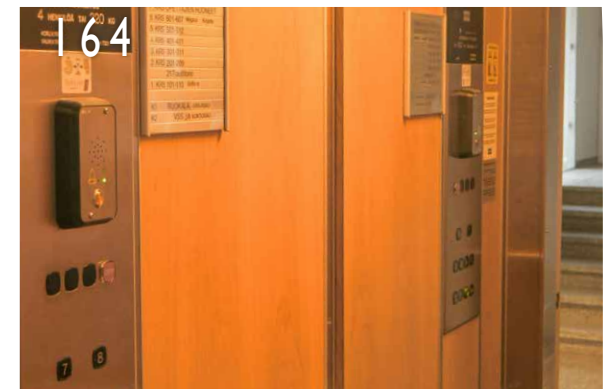

161

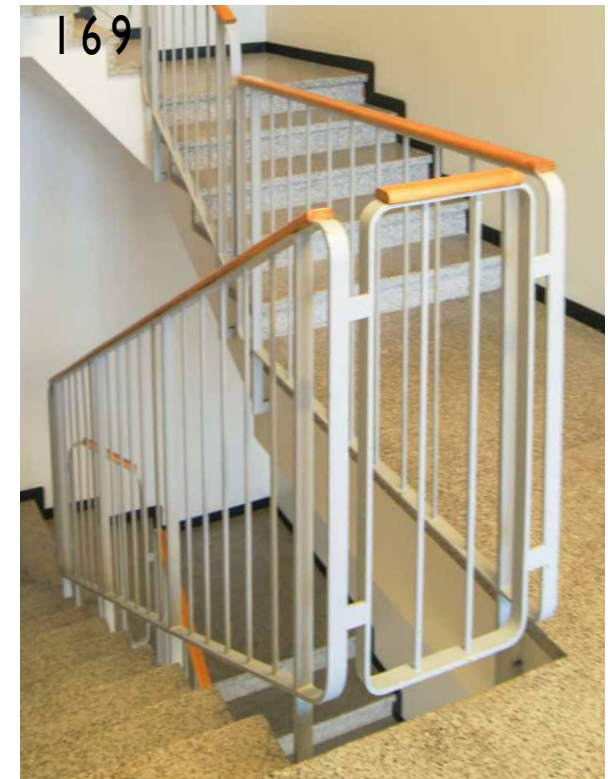
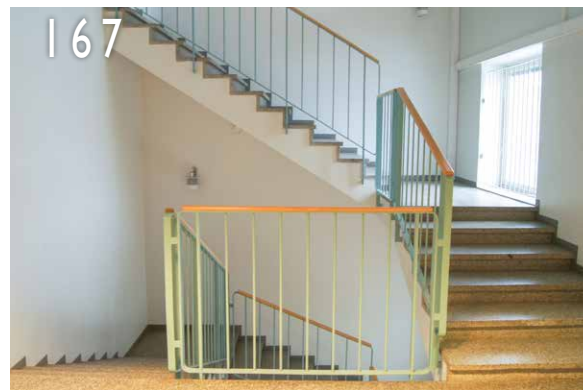
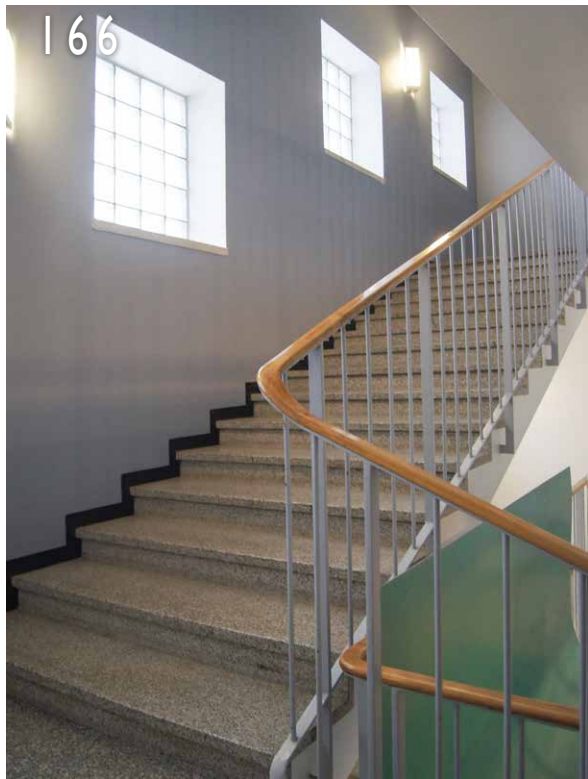
Porrashuoneet

162 Rakennuksen pääporrashuoneet ovat alkuperäisillä paikoillaan ja rakenteet ovat alkuperäisiä. Pinnat ovat uusittu 1990-luvulla. Porrashuone A- ja B-osan välistä.

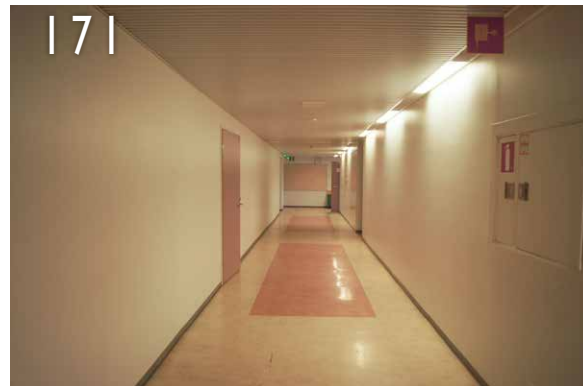
163–164 Hissit ovat alkuperäiset ja korjattu viimeksi 1990-luvulla. Ovet sekä korin sisäosa ovat puupintaiset.

165 Porrashuone A- ja B-osan välillä. Metallitaulu kertoo osastojen sijainnit kerroksittain.

166–169 Pääportaikot ovat alkuperäiset. Betonisten umpiporrasaskelmien pinta on mosaiikkibetonia, pystykaidepinnat terästä ja käsijohde lakattua puuta.

Käytävät

170 Käytävät ovat suurimmilta osin alkuperäisillä paikoillaan. Muovimatot ja seinäpinnat ovat 1990-luvulta. Käytävä C-osan 8. kerroksesta.

171 Peruskorjauksessa lisätty uusi käytävä C-osan 5. kerroksessa. Alkuperäisistä poiketen käytävästä ei ole ikkunaa ulos.

172 Alkuperäinen käytävä B-osan 6. kerroksestä. Pinnat on uusittu 1990-luvulla.

173–174 Alkuperäisiä, pinnoiltaan 1980–1990-lukujen taitteessa uusittuja käytäviä A-osan potilasosastoilta.

WC- ja märkätilat

175–177 WC- ja märkätilojen pinnat ovat pääosin 1990-luvulta. Joitain suihkutiloja on uusittu vielä 2000-luvulla. Seinissä on käytetty keraamista laattaa. 1990-luvun märkätiloissa sävyt ovat valkoinen ja osastoittain vaihteleva pastellisävy. Peilit ja altaat ovat pyöreitä tai ovaaleja.

178–179 2000-luvulla uusittuja WC-/märkätiloja. Pyöreistä muodoista ja pastellisävystä on luovuttu.

Ullakkotilat

180–181 Ullakkotiloissa ulkoseinien sisäpinta on jätetty päällystämättä. Ylimmissä kerroksissa runkorakenteena on käytetty A-osassa tiiltä ja C-osassa tiiltä ja kalkkihiekka-harkkoja.

182 A-osan vesikaton betonipilari.

183 C-osan puiset kattotuolit.

Tekniikan tiloja

184–185 Lämmitys on järjestetty vesikiertoisin radi-aattorein, jotka on sijoitettu ikkunoiden alapuolelle. Patterit ovat 1980–1990-luvuilta.

186 Kerroskohtaisia sähkökeskuksia.

187–188 Tekninen keskus kellarikerroksessa.

189–190 IV-kanavia ja tulo- ja poistoilman venttiilejä huonetiloissa.

191–192 IV-konehuoneet sijaitsevat ylimmissä kerroksissa. Tiloja on laajennettu ja lisätty 1980–1990-luvuilla. IV-konehuone C-osan 9. kerroksessa ja B-osan 11. kerroksessa.

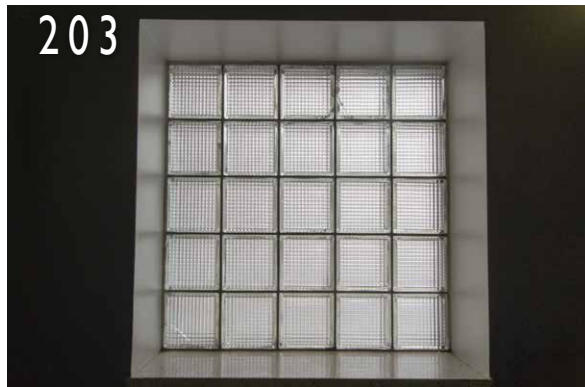
Välioivia

193–194 Osastojen väliset lasi-teräsövet ovat pääosin alkuperäisiä. Nämä ovet ovat B- ja A-osista.

195–197 C-osassa alkuperäisiä lasi-teräsovia, joissa on tammiset kittilistat.

198 Itäpuoliset/A-osan puoliset porrashuoneesta B-osaan johtavat metalliovet on uusittu 1990-luvun aikana.

199–202 Osastojen sisällä suurin osa ovista on uusittu peruskorjauksen 1980–1999 aikana. Uudet ovet ovat lähinnä puurakenteisia laakaovia, pastellisävyisiä tai valkoisia.

203

204

205

206

207

Ikkunoita

203 B- ja A-osan välisessä porrashuoneessa on alkuperäiset lasitiiliset ikkunat.

204–205 Käytävien päätyjen alumiini-teräsikkunat ovat 2000-luvulta. Vanhan mallin mukaisesti ikkunat ovat osin kiinteitä ja muutaman ruudun osalta avattavia.

206–207 Toimisto-, potilas- ja toimenpidehuoneiden puu-alumiini-ikkunat ovat 2000-luvulta. Ikkunat ovat kolmilaisia ja sisäänpäin aukeavia. Koko ja malli muistuttavat alkuperäisiä.

208

210

212

209

211

213

Valaisimia

208–209 Valaisimet ovat 1980-luvulta 2010-luvulle. Käytävien ja luokkahuoneiden pitkänomaiset valaisimet ovat peruskorjauksen ajalta. Ylemmässä kuvassa valaisimia kellarikerroksesta. Alemmassa käytävien valaisimia.

210–211 Kattovalaisimia 2000–2010-luvuilta.

212 Kattovalaisimia opetustiloista.

213 Leikkaussalin seinävalaisimia 1980-luvulta.

A-OSAN HUONETYYPIT

Aulatilat

214–215 A-osan päädyssä on kerroksittain valoisa aulatila, joka avautuu luoteeseen. Pinnat on uusittu 1990-luvulla. Valaisimet ovat 2000-luvulta.

216 Äitiyspoliklinikan vastaanottotiski 1. kerroksessa on 1990-luvulta.

Potilashuoneet

217–220 Potilashuoneet ovat tilajaltaan pitkälti alkuperäiset, mutta pintamateriaalit on uusittu. Lattioissa on muovimatto ja seinät on tasoitettu ja maalattu valkoisiksi. Vesipisteiden takana on käytetty valkoista keraamista laatoitusta.

221–222 Osassa huoneita on oma WC- ja suihkutila. Pinnat ovat 1990-luvulta.

Kiintokalusteet

223–225 Potilashuoneiden puiset pastellisävyiset, puiset kalusteet ovat 1980- tai 1990-luvulta.

B-OSAN HUONETYYPIT

Kahvio

226 Kahvio siirrettiin nykyiselle paikalleen 1. kerrokseen 1990-luvulla.

227–228 Kahvion ruokailutilan katossa näkyvä IV-ratkaisu, valaisimet 2000-luvulta.

Laboratoriotilat 2. krs

229–231 Laboratoriotilojen pintamateriaalit ja suurin osa väliseinistä on 1990-luvulta. Muutosta jäljelle jäänyt välineistö on suurimmilta osin 1990-luvulta tai uudempaa.

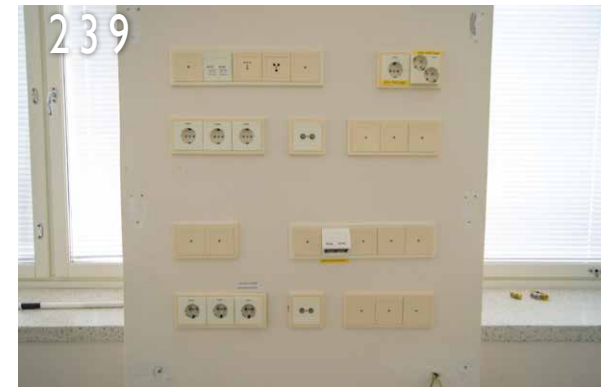
Röntgentilat 3. krs

232–234 Ilmoittautumispiste on nostettu esille käytävinjasta. Ilmoittautumispiste, röntgentilat ja odotushuoneet ovat 1990-luvulta.

Synnytysuoneet 4.-5. krs

235–237 Synnytysuoneet on uusittu kokonaan 1990-luvulla. Valaisimet ja kiintokalustus ovat peruskorjauksen ajalta tai uudempia. Laitteisto ja irtokalustus on siirretty toimintojen muuttaessa vuonna 2017.

Leikkaushuoneet 6. krs

238–240 Leikkaushuoneet on uusittu kokonaan 1990-luvulla. Seinissä on persikanväriinen keraaminen laatoitus. Lattiasa muovimatto. Katossa erikoisvalaistus.

Vastasyntyneiden osasto 7. krs

241 Osasto uusittu kokonaan 1990-luvulla. Lattiassa on muovimatto. Sähköasennukset kiertävät seinäpintoja huoneen ympäri.

242 Katon erikoisvalaistusta.

243 Huoneista on näkyhteys viereisiin huoneisiin.

Lasten psykiatrian osasto 8.-9. krs

244 Vierasmaja ja keskosten hoito ovat vaihtuneet lasten psykiatrian tiloiksi viimeistään 1990-luvulla. Tiloja on uusittu 2010-luvulla.

245 Väliseiniä purettu 2010-luvulla.

246–247 Toimistohuone 1990-luvulta.

248

Ruokala 9. krs

248 Ruokala on uusittu 1990-luvun lopulla. Lounaaseen suunnatuista ikkunoista avautuu pitkä näkymä kohti Itä-Pasilaa. Tilaa rytmittävät pylväät ja ikkunoiden jaottelu.

249 Ruokalinjasto kulki kuvan keskeltä.

250 Materiaaleina on käytetty terästä, puuta, tasoitettua valkoista maalipintaa ja muovimattoa.

249

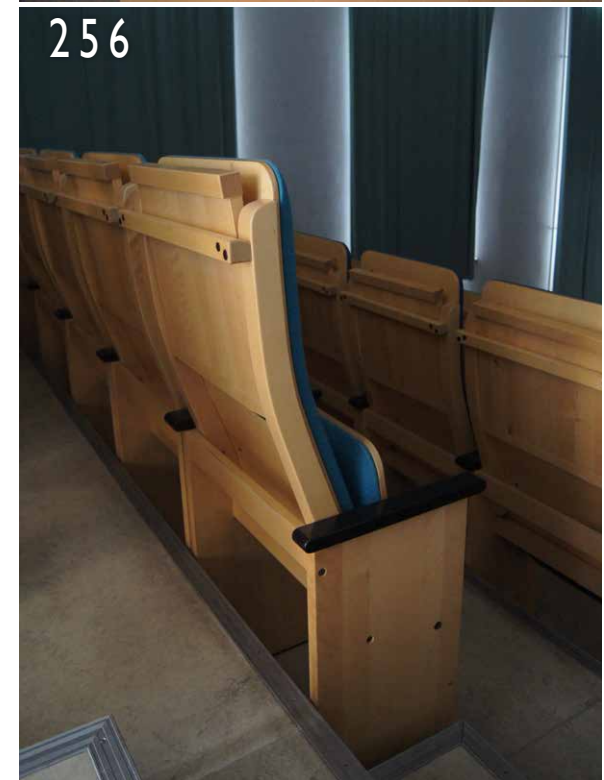

250

Pääkeittiö 10. krs

251–253 Keittiön pinnat ja kalustus uusittiin 1990-luvun lopussa. Muuton jälkeen kalustoa ei ole juuri jäljellä muutamia teräskalusteita lukuun ottamatta.

C-OSAN HUONETYYPIT

Luentosali

254–256 Luentosali on alkuperäisellä paikallaan.
Pinnat ja kangaspäällysteiset kalusteet ovat 2000-luvun
muutosvaiheista.

Teorialuokat

257–260 C-osan suuret opetusluokat ovat 1990-luvulta. Opiston muuton jälkeen tiloja on käytetty elokuvien ja sarjojen kuvaukseen sekä näyttelijöiden ja muun kuvaustien tauko-, puku- ja valmistautumistiloina.

Kirjasto

261–262 6. kerroksen entinen kirjasto on 2000-luvun alusta. Tila on C-osan suurin yksittäinen huonetila. Lattian muovimatto ja muut pinnat ovat 1990-luvulta.

Opettajanhuoneet

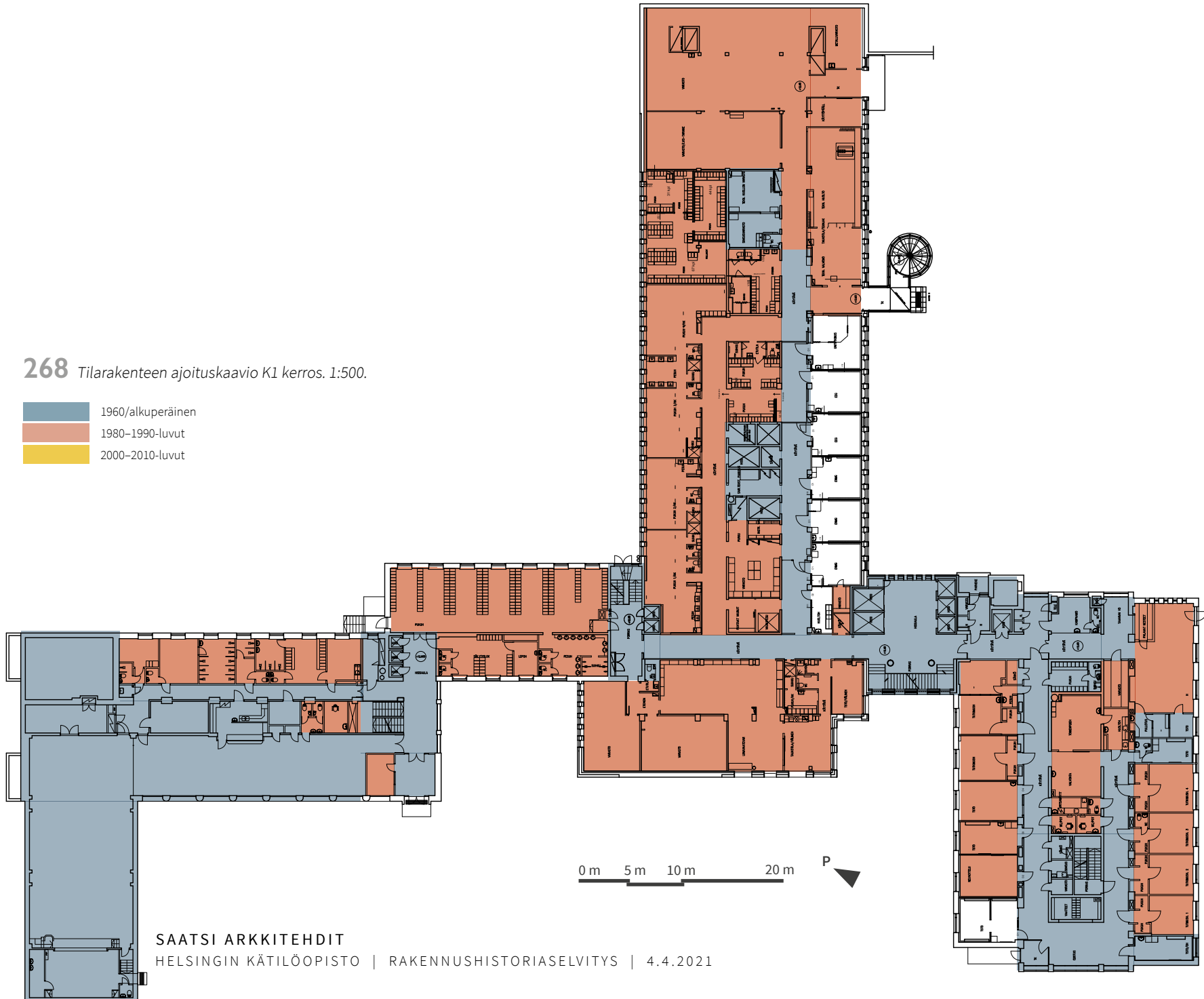
263–266 Opettajanhuoneet muistuttavat eniten C-osan alkuperäistä tilajakoa. Ainoastaan käytävää vasten sijainneet kaapit on purettu ja vaihdettu uusiin 1980–1990-luvuilla. Myös tekniikkaa on lisätty; patterit on uusittu ja lisätty sähköasennuksia alumiinikoteloihin.

268 Tilarakenteen ajoituskaavio K1 kerros. 1:500.

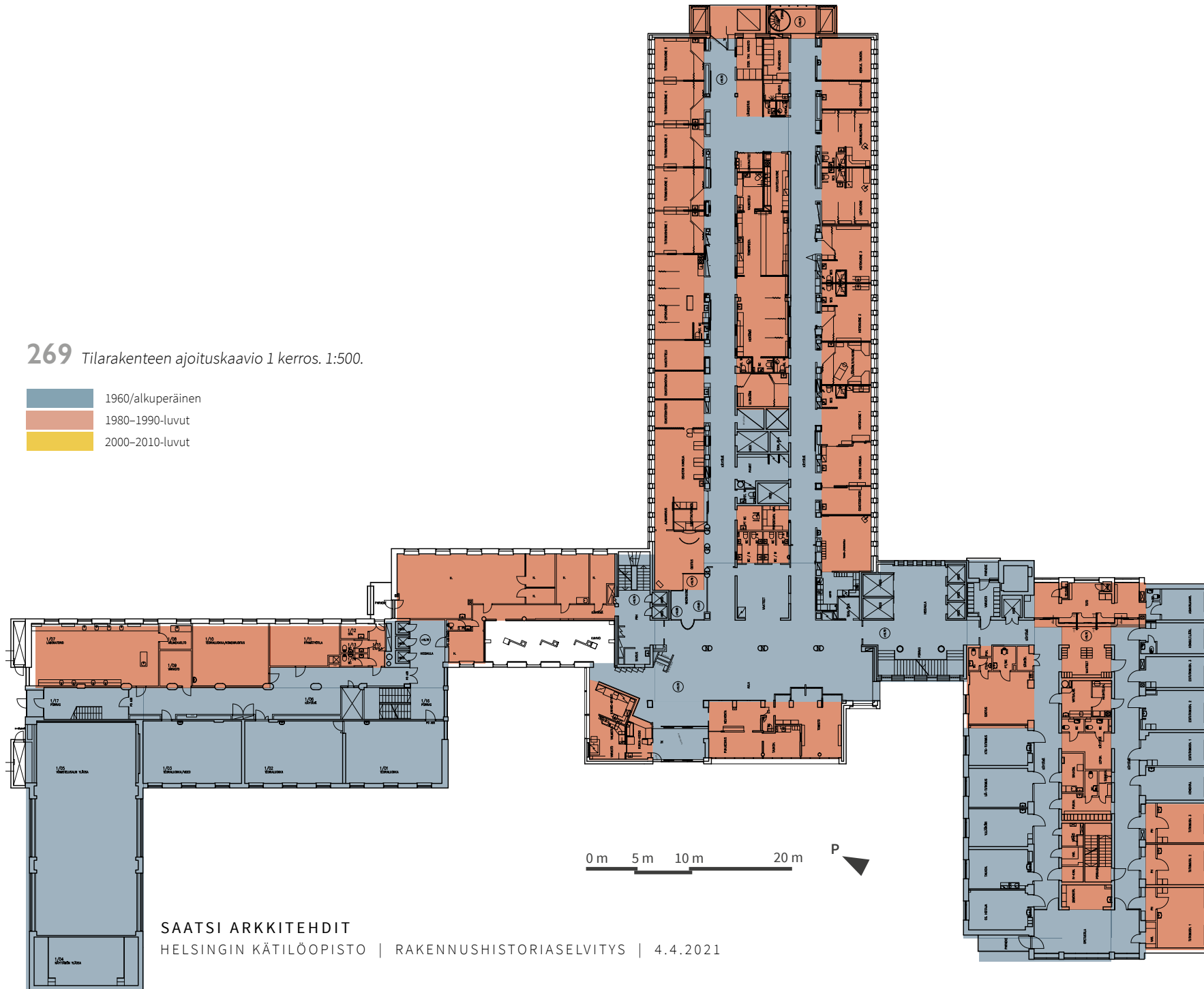
- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

SAATSI ARKKITEHDIT
HELSINGIN KÄTILÖOPISTO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 4.4.2021

269 Tilarakenteen ajoituskaavio 1 kerros. 1:500.

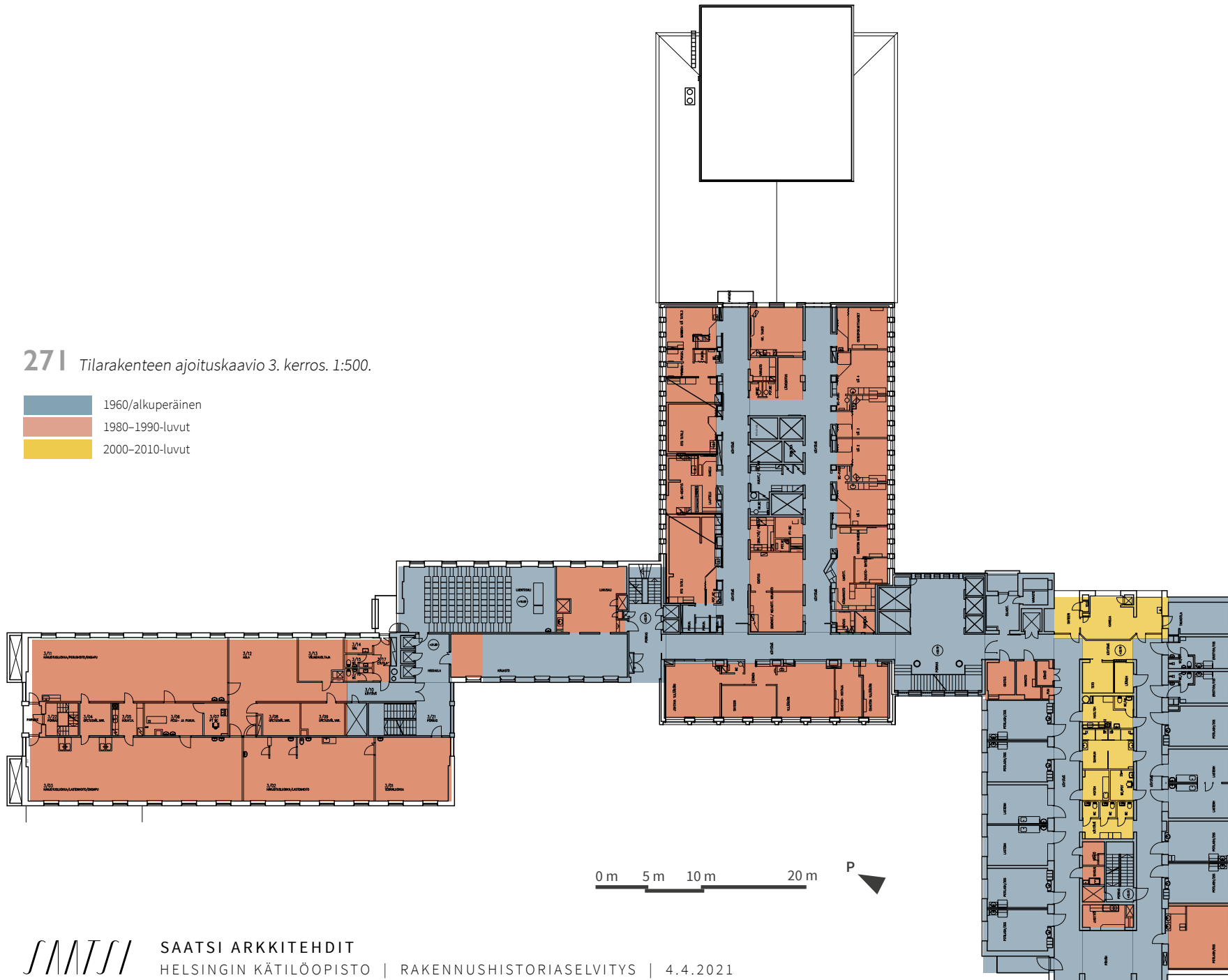
- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

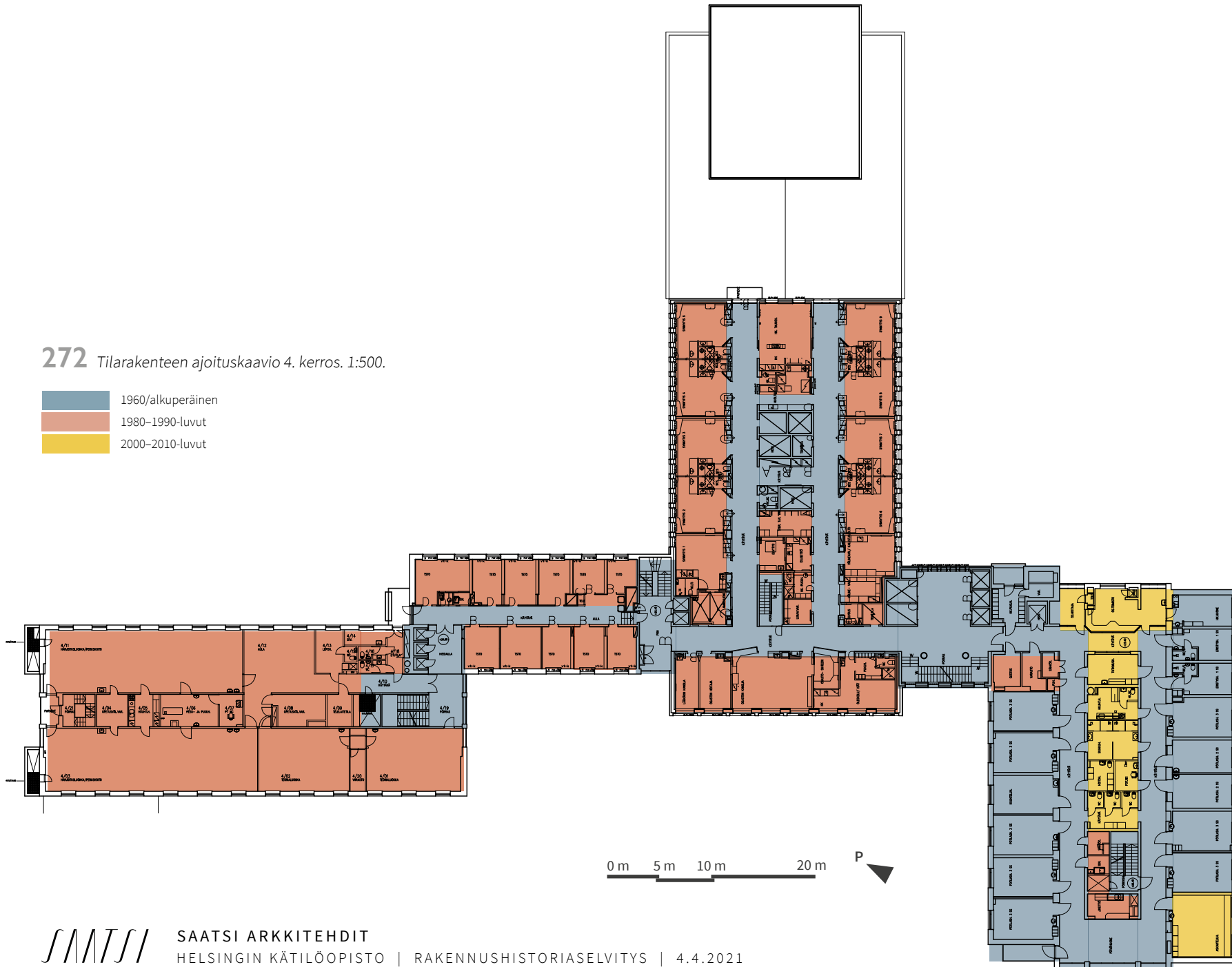
271 Tilarakenteen ajoituskaavio 3. kerros, 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

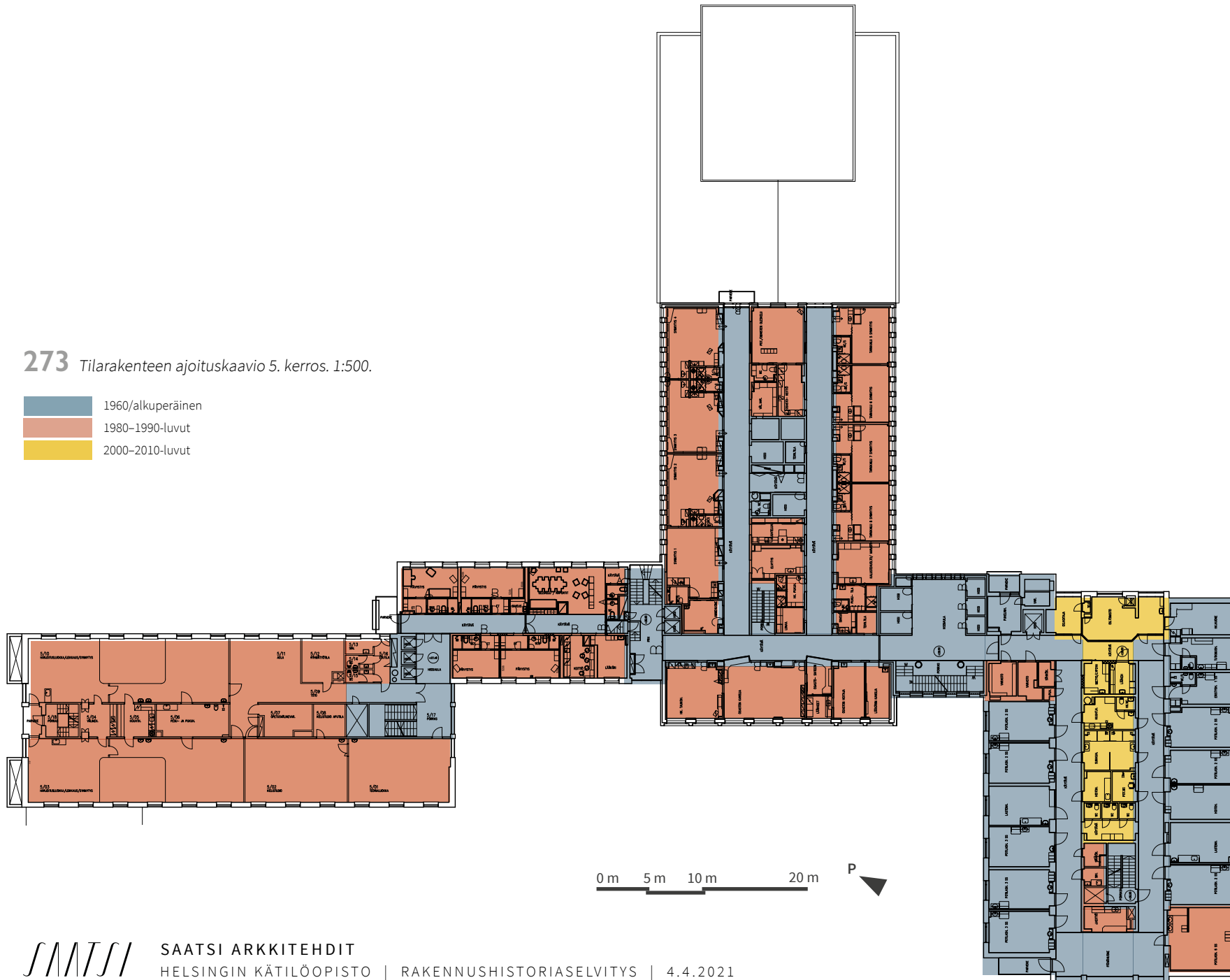
272 Tilarakenteen ajoituskaavio 4. kerros. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

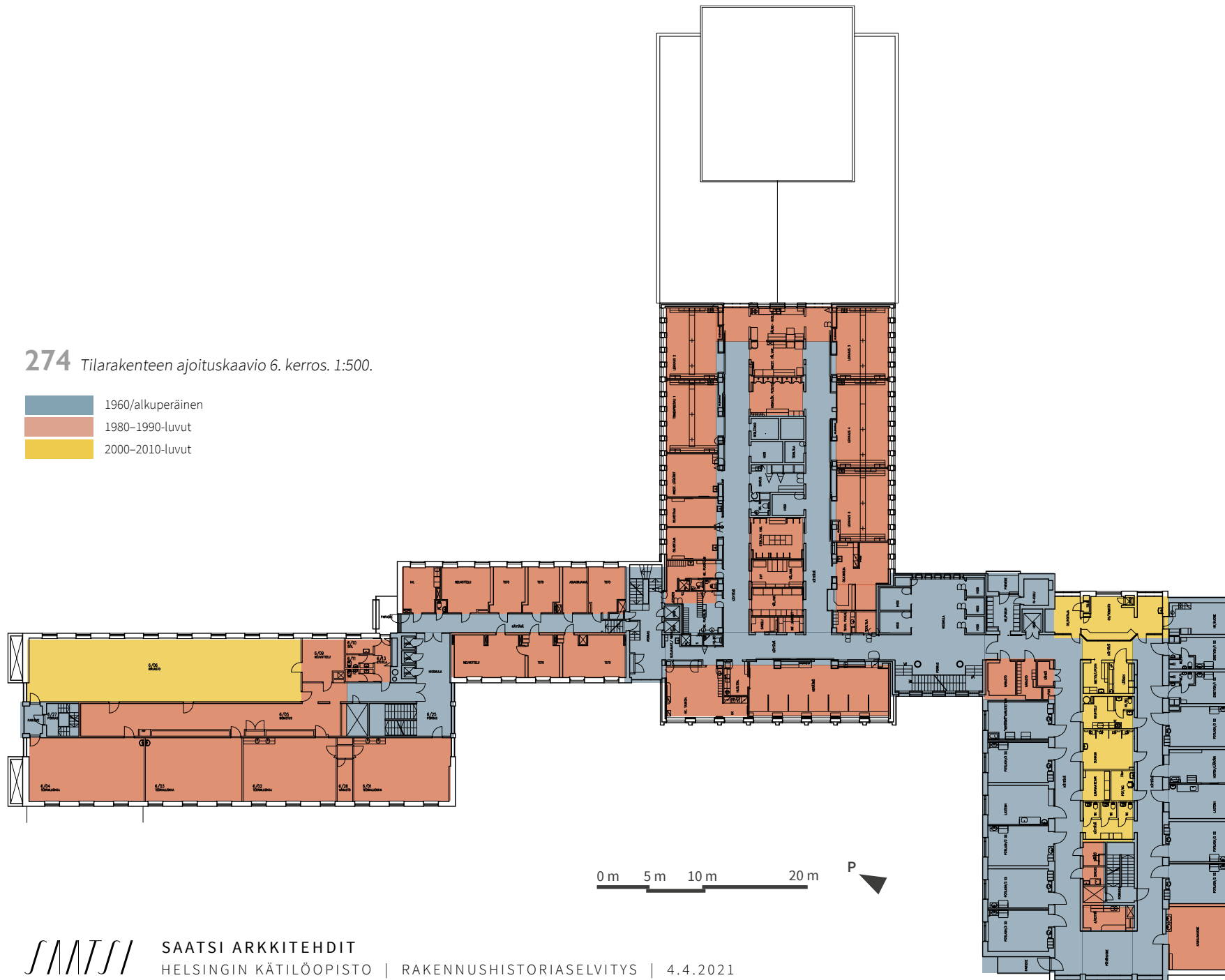
273 Tilarakenteen ajoituskaavio 5. kerros, 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

274 Tilarakenteen ajoituskaavio 6. kerros. 1:500.

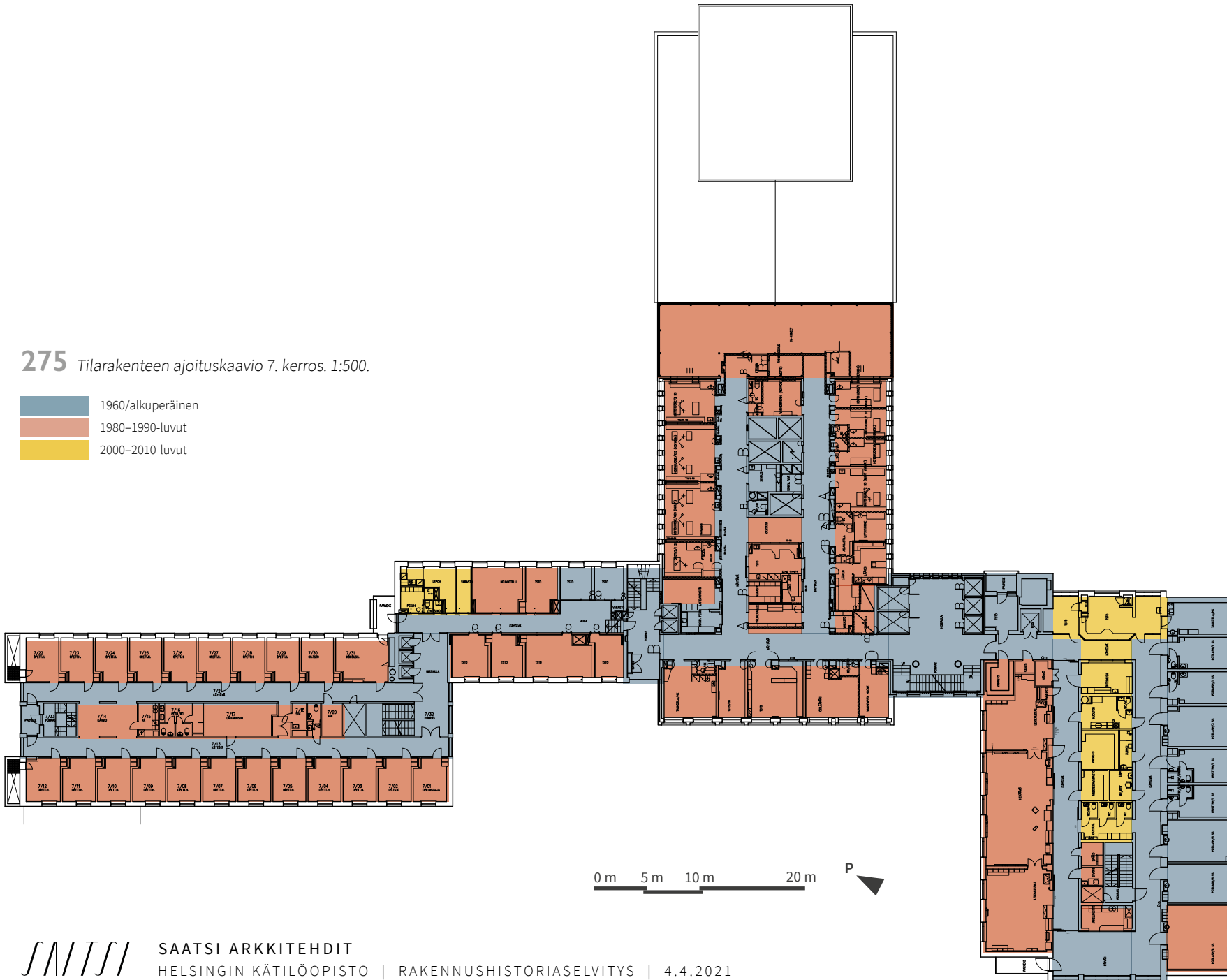
- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

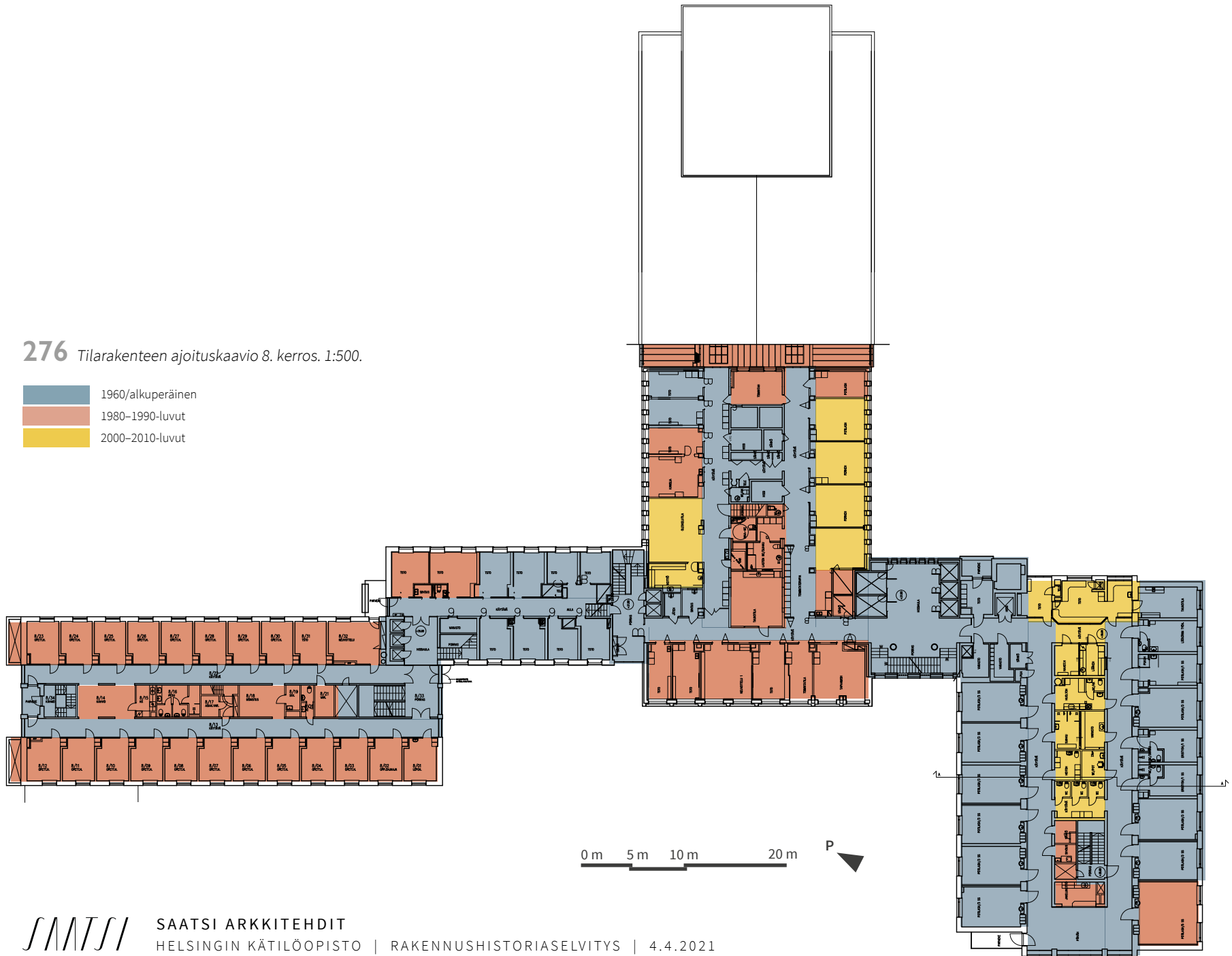
275 Tilarakenteen ajoituskaavio 7. kerros, 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

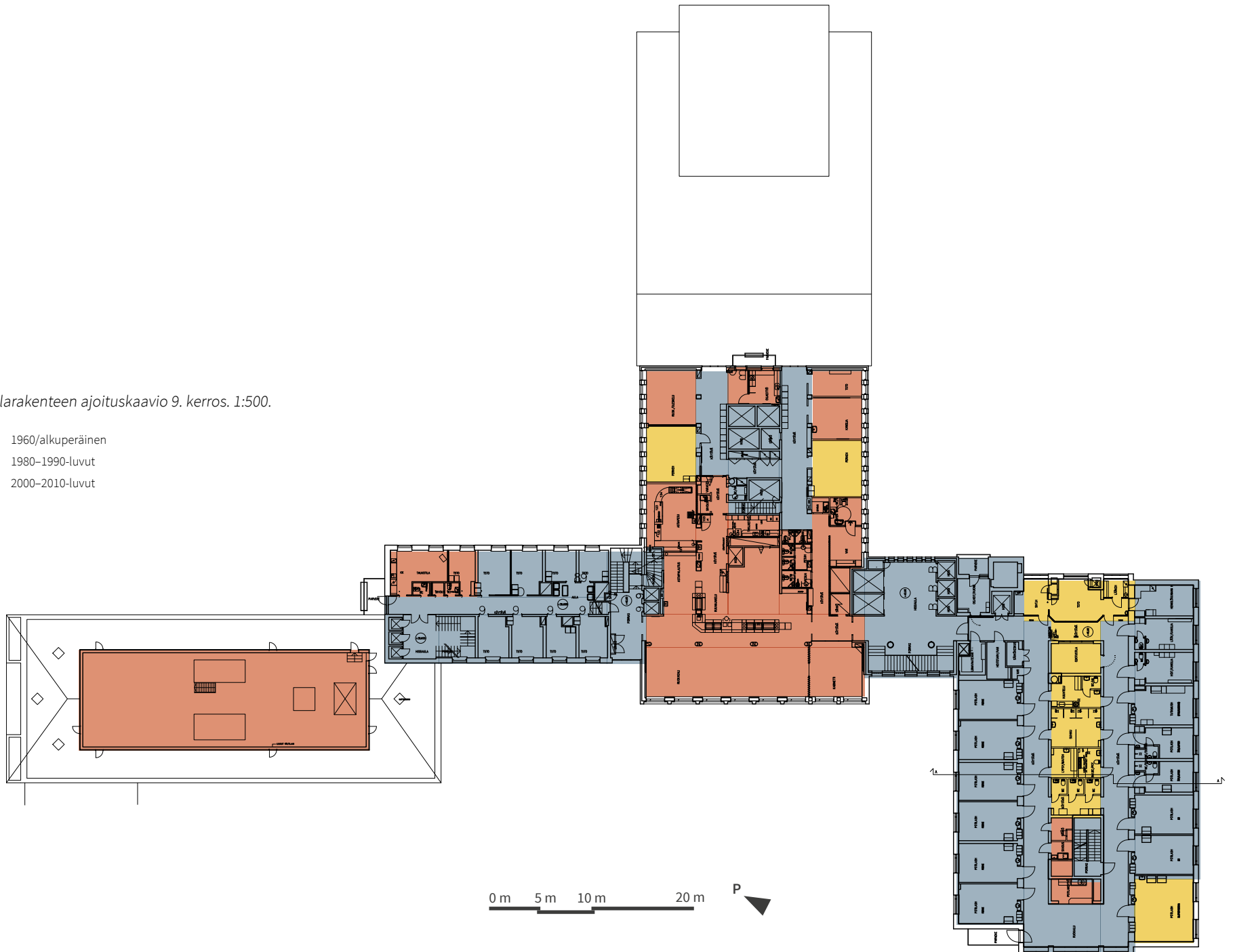
276 Tilarakenteen ajoituskaavio 8. kerros. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

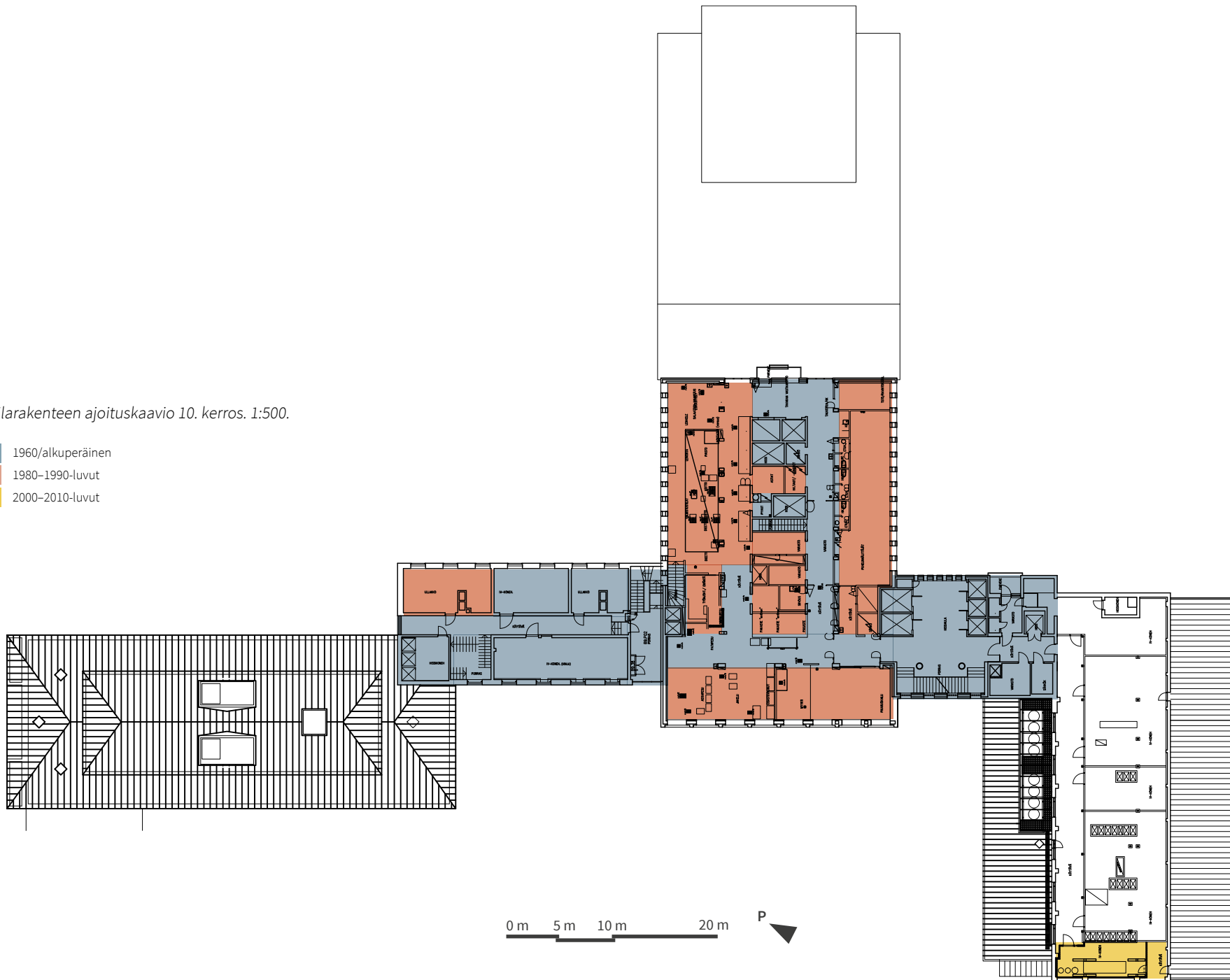
277 Tilarakenteen ajoituskaavio 9. kerros. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

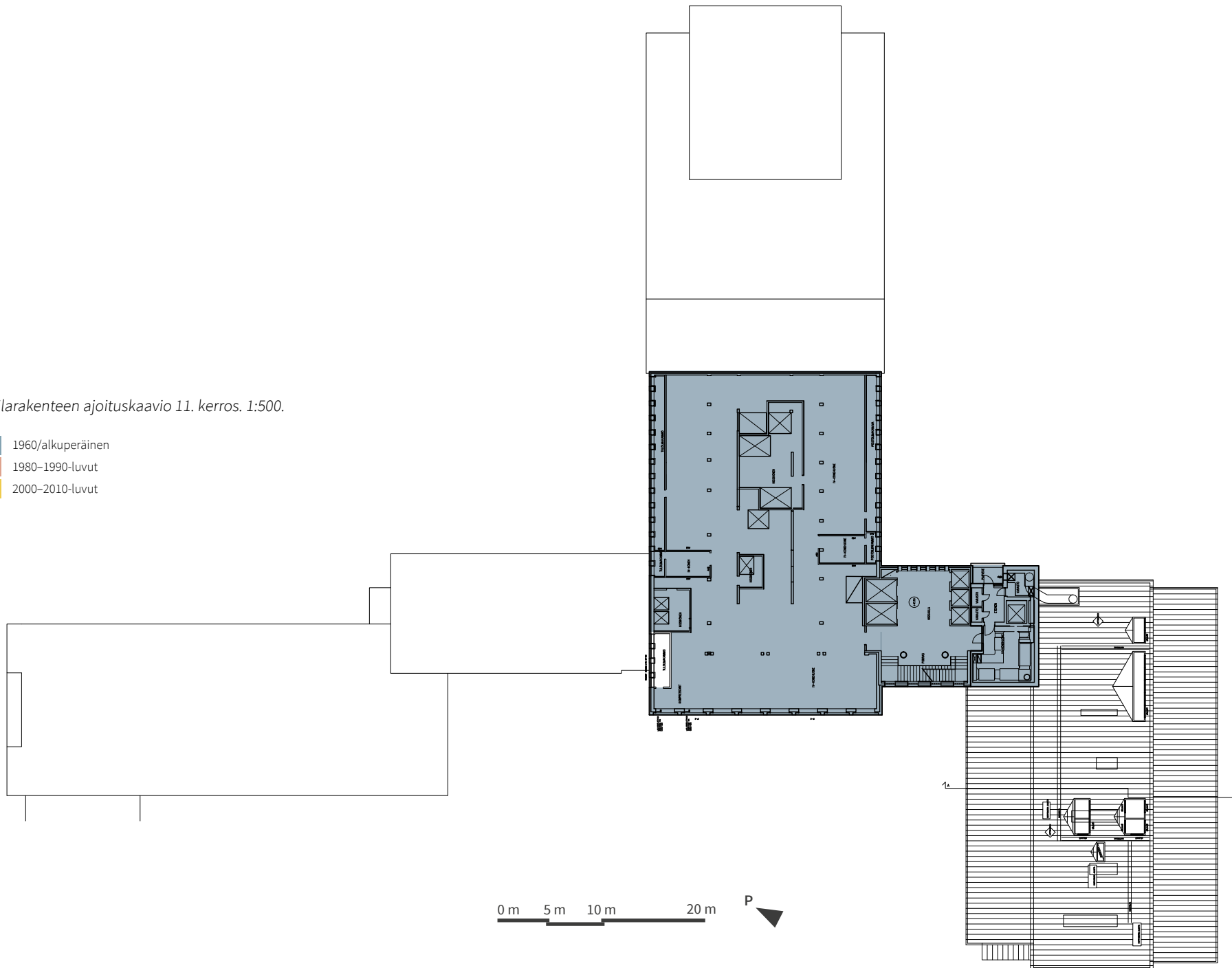
278 Tilarakenteen ajoituskaavio 10. kerros. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

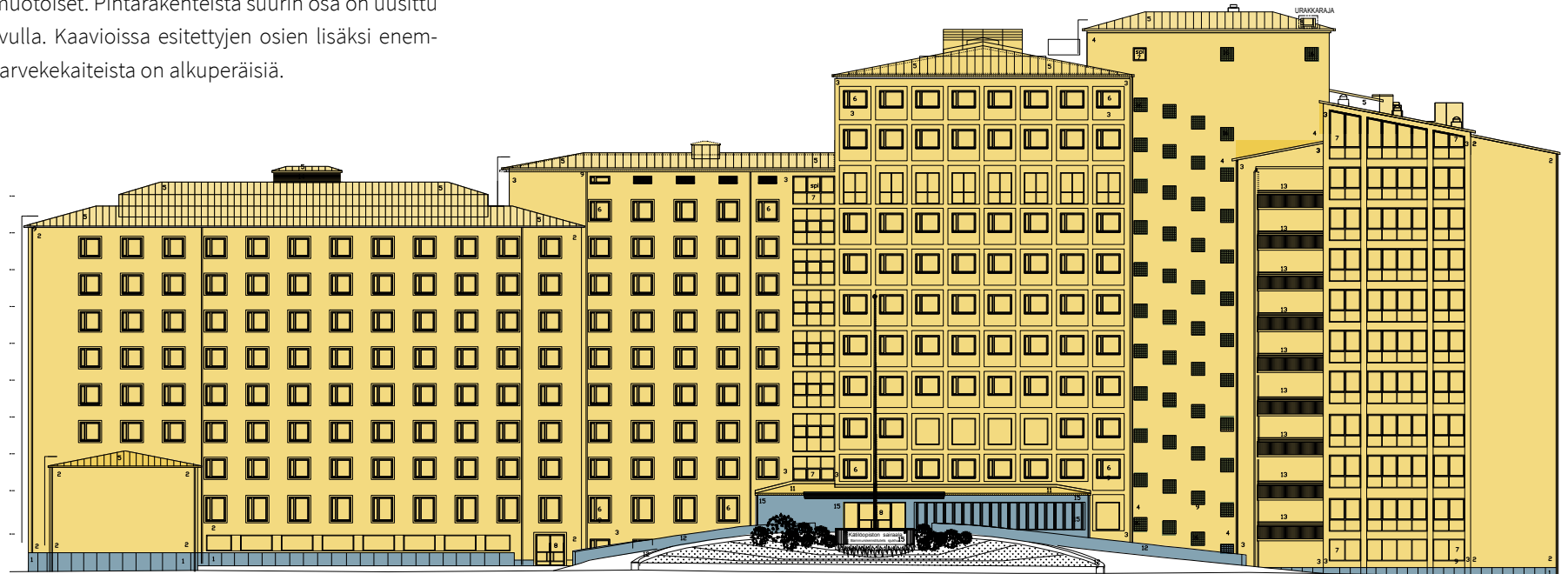
279 Tilarakenteen ajoituskaavio 11. kerros. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980-1990-luvut
- 2000-2010-luvut

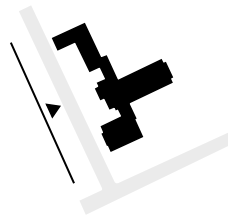
Julkisivut

Julkisivut itäsiiven korostusta lukuun ottamatta alkuperäisen muotoiset. Pintarakenteista suurin osa on uusittu 2000-luvulla. Kaavioissa esitettyjen osien lisäksi enemmistö parvekekaiteista on alkuperäisiä.

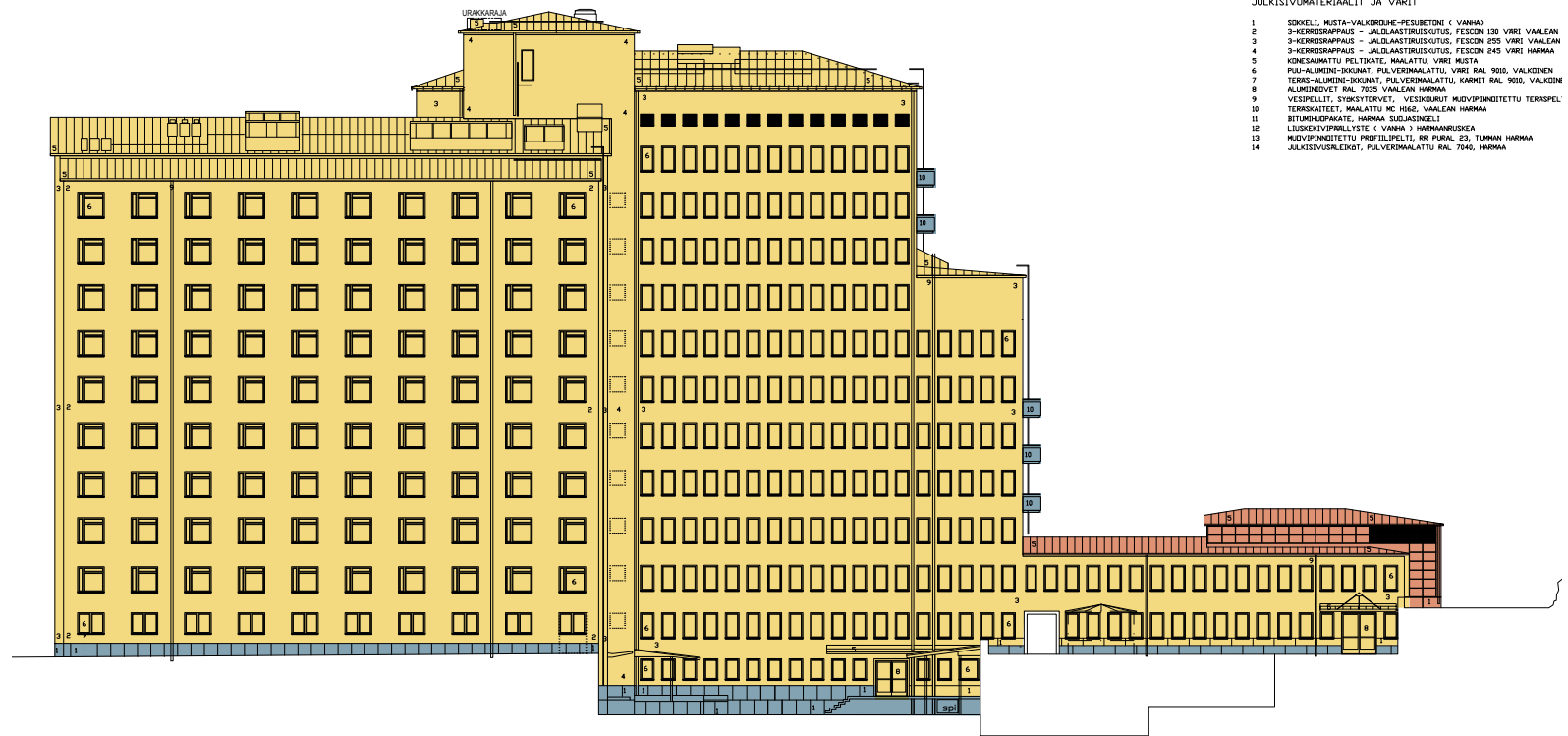
280 Ajoituskaavio länsijulkisivujen pintamateriaaleista (Sofianlehdonkatu). 1:500.

	1960/alkuperäinen
	1980–1990-luvut
	2000–2010-luvut

0 m 5 m 10 m 20 m

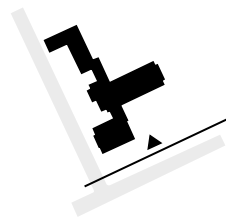

- JULKISIVUMATERIAALIT JA VÄRIT
- 1 SIDKELLI, MUSTA-VALKOINEN-PESUJETONI (VANHA)
  - 2 3-KERROSRAPPAUS - JÄLILANASTRUSKUTUS, FESCON 130 VÄRI VAALEAN
  - 3 3-KERROSRAPPAUS - JÄLILANASTRUSKUTUS, FESCON 255 VÄRI VAALEAN
  - 4 3-KERROSRAPPAUS - JÄLILANASTRUSKUTUS, FESCON 245 VÄRI HARMMA
  - 5 KONESAMMATTU FELTIKATI, MAALATTU, VÄRI MUSTA
  - 6 PUU-ALUMINI-POIKIAT, PUU-VERMÄLÄTTU, VÄRI RAL 9010, VALKOINEN
  - 7 TEROS-ALUMINI-POIKIAT, PUU-VERMÄLÄTTU, KAKKOT RAL 9010, VALKOINEN
  - 8 ALUMINIDIVET RAL 7035 VAILEAN HARMMA
  - 9 VESIPILLIT, SYKSTYÖRVET, VESIKOURUT MUOVIPINNITETTU TERASPEL
  - 10 TEROSKATTEET, MAALATTU MC HES, VAILEAN HARMMA
  - 11 BITUMIHUOPAKATE, HARMMA SUDJASINELLI
  - 12 LIIKESIVUPÄÄLLYSTE C VANHA 3 HARMMAHARMAA
  - 13 MUOVIPINNITETTU PROFILIPILTI, RR FURAL 23, TUMMAN HARMMA
  - 14 JULKISIVUSLEIKÖT, PUU-VERMÄLÄTTU RAL 7040, HARMMA

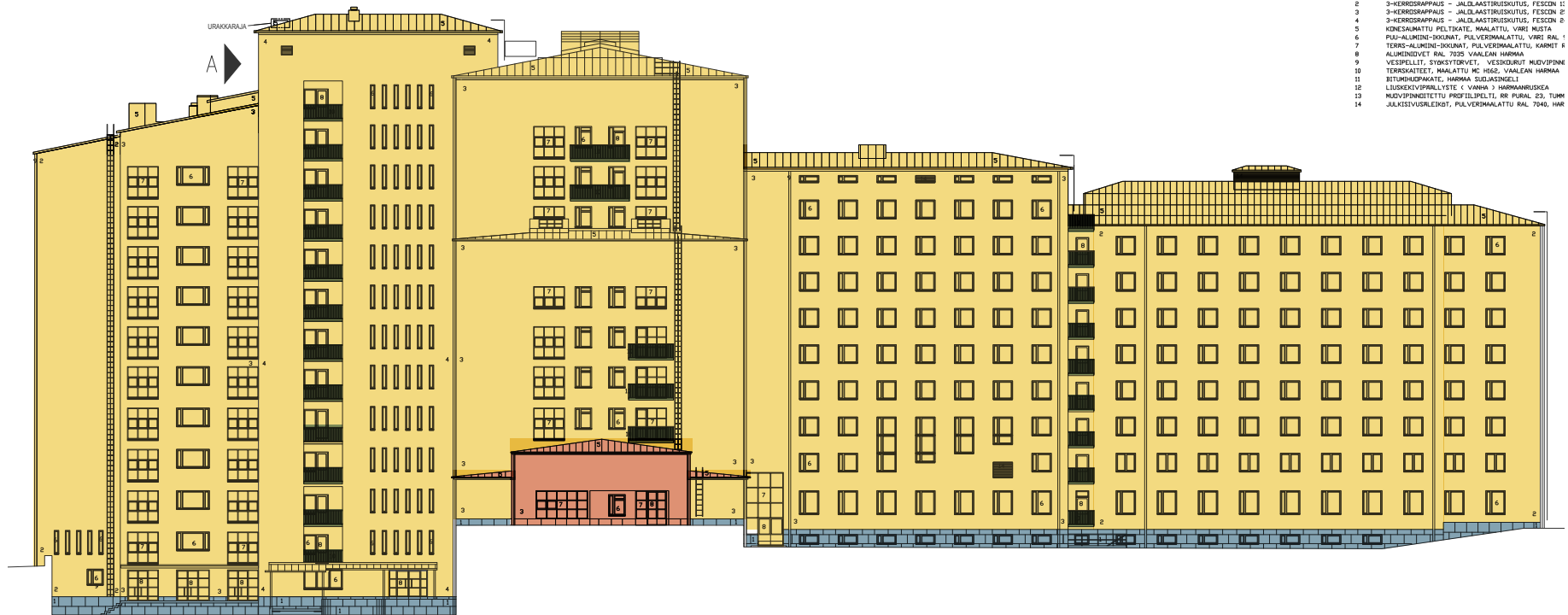
281 Ajoituskaavio eteläjulkisivujen pinta-
materiaaleista. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

0 m 5 m 10 m 20 m

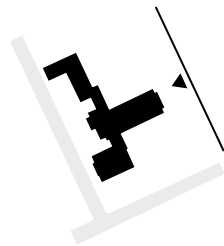

- JULKISIVUMATERIAALIT JA VÄRRIT
- 1 SEIVELLÄ, MUSTA-VALKOINEN-PESSUETINI (VANHA)
  - 2 2-KERROSRAPPAUS - JALDLAASTIRISIKUTUS, FESCON 1:
  - 3 3-KERROSRAPPAUS - JALDLAASTIRISIKUTUS, FESCON 2:
  - 4 2-KERROSRAPPAUS - JALDLAASTIRISIKUTUS, FESCON 2:
  - 5 KONESAIMATTU FELTKATE, MAALATTU, VÄRI MUSTA
  - 6 PUU-ALUMIINI-ROKUNAT, PULVERIMAALATTU, VÄRI RAL 1
  - 7 TEROS-ALUMIINI-ROKUNAT, PULVERIMAALATTU, KARKET 8
  - 8 ALUMIINIVET RAL 7035 VAALEAN HARMMA
  - 9 VESIPÖLJIT, STOKSYTÖRVIET, VESIKERROT MUOVIPÄINNE
  - 10 TEROSKATTEET, MAALATTU MC 1662, VAALEAN HARMMA
  - 11 BITUMIHUOPAKATE, HARMMA SUDJASINGELI
  - 12 LIIKESYÖPÖLJYKSET (VANHA) HARMMAKUNDEA
  - 13 MUOVIPINNITETTU PROFILIPELTI, RR PURAL 23, TUMM
  - 14 JULKISIVUSLEIKKÖT, PULVERIMAALATTU RAL 7040, HAR

282 Ajoituskaavio itäjulkisivujen pintamateriaaleista. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980-1990-luvut
- 2000-2010-luvut

0 m 5 m 10 m 20 m

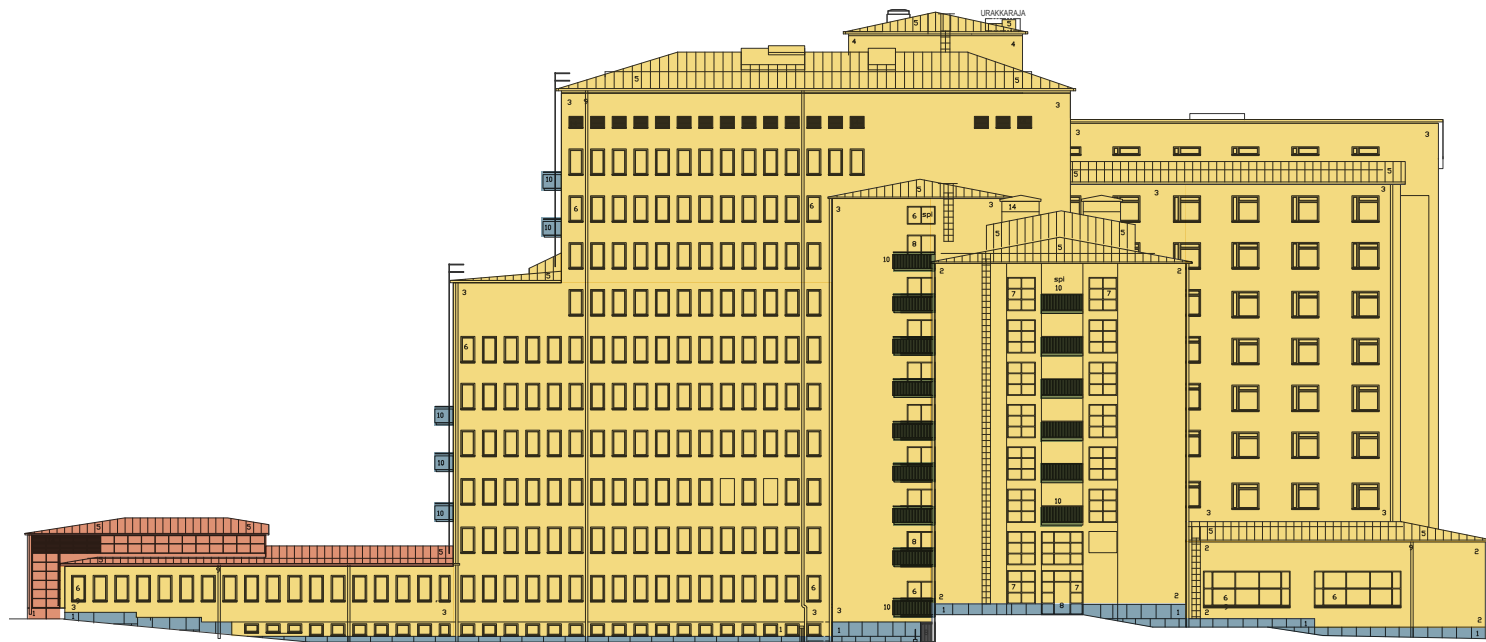

SAATSI

SAATSI ARKKITEHDIT
HELSINGIN KÄTILÖOPISTO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 4.4.2021

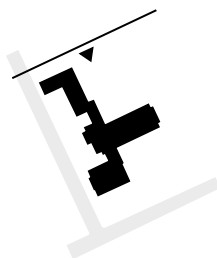
104/116

283 Ajoituskaavio pohjoisjulkisivujen pintamateriaaleista. 1:500.

- 1960/alkuperäinen
- 1980–1990-luvut
- 2000–2010-luvut

0 m   5 m   10 m   20 m

JOHTOPÄÄTÖKSET

YHTEENVETO

Kätilöopiston aiemmat tilat Ullanlinnassa edustivat 1800-luvulle tyypillistä paviljonkisairaالاتyyppiä. Helsingin väkiluvun kasvaessa ja synnytysten siirtyessä yhä enenevässä määrin kodeista sairaalaan, alkoivat tilat käydä ahtaiksi ja sairaalatoiminnan kehityksen myötä myös epätarkoituksenmukaisiksi. Uuden sairaalan rakennushanke lähti käyntiin 1940-luvulla silloisen Kätilöopiston johtajan Aulis Apajalahden aloitteesta.

Kumpulan Kätilöopiston lähiympäristö on rakennuskannaltaan monimuotoista ja kerrostunutta. Kumpulan kaupunginosa kasvoi jo 1400-luvulla perustetun Kumpulan kartanon ympärille. Helsingin kaupunkiin kartanon maat liitettiin vuonna 1906. Kumpula täydentyi 1920- ja 1930-luvulla Käpylässä suosiota saaneiden pientalojen kaltaisella rakentamisella. Ennen Kätilöopiston hanketta sen viereiselle tontille rakennettiin asuinrakennuksia Helsingin olympialaisia 1952 varten. Kätilöopiston rakentamisen jälkeen alue täydentyi 1980-luvun lopulla 3–4 kerroksisilla betonielementtikerrostaloilla. 2000-luvulla lähistölle on tehty vielä kaksi uutta täydennysrakennusta.

Kätilöopisto valmistui vuosina 1959–1960. Se käsitti kolme osaa: A-osassa sijaitsivat potilasvuodeosastot, B-osassa aktiiviset sairaalatilat kuten synnytys- ja leikkaushuoneet ja C-osassa sijaitsivat teorialuokat ja oppilaiden asuinhuoneet. Kadun toiselle puolelle rakennettiin asuinrakennus sairaalan henkilökunnalle. Ympäristö oli avaraa ja Kätilöopisto oli näkyvä maamerkki lähes kaikkiin ilmansuuntiin.

Kätilöopiston arkkitehtuurissa on paljon 1950-luvun sairaala-arkkitehtuurille leimaa antavia piirteitä. Rakennustapa on käsityövaltainen. Ulkoasun piirteistä 1950-luvulle tyypillisiä ovat suorakulmaiset massat, rapatut julkisivut, konesaumattut aumakatot ja erillisikkunat. Myös sisätiloissa käytettiin aikakauden sairaalarakentamiselle tyypillisiä materiaaleja: vinyylilaattaa, mosaiikki-betonia ja tasoitettuja, maalattuja seinäpintoja. 1960-luvulla yleistyneisiin piirteisiin kuuluu Kätilöopiston suuri runkosyvyys, jonka myötä myös tilajäsentely on rakennettu suurimmilta osin kahden käytävän varrelle.

Kätilöopiston sisätilojen suurimmat muutokset on tehty 1980–1990-lukujen aikana, jolloin rakennus peruskorjattiin. Peruskorjauksessa kaikki sisäpinnat, tekniikka ja varusteet uusittiin. Tilajäsentelyä muokattiin vahvasti varsinkin C-osassa, jossa opiskelijoiden asuinhuoneet muokattiin harjoitussaleiksi. B-osassa tilajakoa muokattiin myös paljon, mutta käytävien paikat säilyivät aloillaan. A-osa pysyi tilajaloiltaan lähes entisellään.

Ulkoasussa suurimmat korjaustyöt tehtiin 2000-luvulla. Vuosituhannen alussa uusittiin niin ikkunat, ulko-ovet, rappauspinnat kuin suurin osa vesikatteista.

ERITYISPIIRTEET

Historialliset erityispiirteet

Kätilöopetusta on annettu Suomessa 1810-luvulta alkaen. Se oli vuoteen 1901 asti ainoa korkeakoulutusala, jota naiset saivat opiskella ilman erityislupaa, ja ennen 1870-lukua ainoa korkeakouluala, jota naiset saivat opiskella ylipäänsä. Kätilöopetuksen sai myös ensimmäisenä korkeakoulualana käydä suomen kielellä vuodesta 1859 alkaen. Kumpulan sairaalarakennuksen ja kätilöopiston yhteinen historia kesti lähes kuusi vuosikymmentä. Tänä aikana Kätilöopiston sairaala osallistui aktiivisesti tutkimuksen kuten hormonikierukan ja lääkkeellisen raskaudenkeskeytyksen kehittämiseen. Elimellisen opistokytöksensä vuoksi kohteella on historiallisia arvoja naisten ja lasten tasa-arvo- ja hyvinvointikehityksen edelläkävijänä.

1950- ja 1960-lukujen taitteen sairaalana Kumpulan Kätilöopisto kytkeytyy vahvasti hyvinvointiyhteiskunnan kehitykseen. Rakentamisen taustalla on yhtäältä sodan jälkeisen, teollistuvan yhteiskunnan väestönkasvu, joka kohdistui erityisesti Helsingin alueelle, ja toisaalta kaupungistumiseen liittyvä kulttuurinen muutos, jonka myötä synnytyksiä alettiin vakiinnuttaa kotien asemesta sairaaloihin. Kätilöopiston valmistuessa alkoi ensimmäinen vuosikymmen, jolloin Suomessa synnyttiin enemmän sairaaloissa kuin kodeissa.

Kätilöopiston sairaalarakennuksen hahmossa merkillepantavaa on sen suuri koko. Samaan aikaan sen rakentamisen kanssa suomalainen yhteiskunta pystytti halvan työvoiman

ja kehittyneen öljynjakelun suoman logistisen ylivoiman kiihdyttämänä vaikuttavan osan nykyisestä yhteiskuntaa palvelevasta rakennuskannastaan. Kätilöopiston kokoluokkaa rakennettiin kuitenkin vielä varsin harvoin, ja verrokki-kohteisiin on mahdollista lukea vain keskussairaaloita (Joensuu, Jyväskylä, Savonlinna, Lappeenranta, Vaasa ja Kuopio), suurimpia yliopistoja (Turku ja Helsinki) ja valtion virastoja sekä yksityisistä kohteista joitakin hotelleja.

Väestönkasvu, kaupungistuminen, sairaalasyntymisen merkittävä yleistyminen ja rakentamisen teollistuminen johtivat synnytyssairaaloiden ennennäkemättömään määrään, kokoluokkaan ja erikoistumiseen. Kumpulan Kätilöopiston rakentamista hyödynnettiin työllistämistomina. Sen rakentaminen oli aikansa yhteiskuntapolitiikan merkittävä ponnistus, jonka työmaa avattiin presidentinrouvan läsnäollessa. Kätilöopisto kuvaa yhteiskunnan verratonta kasvukautta ja on ensimmäisiä tämän kokoluokan synnytyssairaaloita Suomessa. Se on myös tärkeä silmukka Helsingin sairaaloiden 1880-luvulla alkaneessa historiassa. Kätilöopiston rakennus on selkeä ilmaus aikansa yhteiskunnan toivorikkaasta ja eteenpäin pyrkivästä asenteesta.

Kätilöopistossa syntyi toimintansa aikana yli 300 000 lasta. Jokainen helsinkiläinen tietää Kätilöopiston nimeltä ja useita siellä syntyneitä. Kätilöopistorakennuksen ja helsinkiläisten välillä on näiden lukuisten kohtaamisten ansiosta erityinen side. Kohteella on historiallisia arvoja satojen tuhansien lasten syntymäpaikkana sekä ihmiselämän nivelkohtien todistajana.

285 Kätilöopiston vahvin perintö kytkeytyy 300 000 uuden helsinkiläisen maailmaan auttamiseen. Vastasyntyneitä Kätilöopistossa vuonna 1971. Eeva Rista. HKM.

Maisemalliset erityispiirteet

Suurmaisema

Kättilöopisto rakennettiin 1950- ja 1960-lukujen taitteessa aiemmin rakentamattomalle tontille, Vallilanlaaksoa ja Kumpulanlaaksoa pohjoisessa rajaavien pienipiirteisten kallioselänteiden eteläreunalle. 12-kerroksinen sairaala ja sen lämpökeskuksen piippu nousivat niiden pohjoispuolelle jäävän, 30 metrin korkeuteen ylettyvän kallioselänten puiden latvojen ylitse Vallilan- ja Kumpulanlaaksoa hallitseviksi maamerkeiksi, jotka erottivat kaukomaisemassa lähes kaikista ilmansuunnista.

Vanhankaupunginlahdelta länteen kurkottelevan saivisen laakson luontaiset rajat ovat Vallilan, Kumpulan sekä Pasilan selänteet. Pitkä ja monipuolinen kulttuuri-vaikutus näkyy maiseman merkittävässä piirteissä: kartanopuiston jalopuissa, kasvitieteellisenä puutarhassa, merkkirakennuksissa, siirtolapuutarhassa ja urheilupaikoissa. Rakentaminen, katuverkosto ja varttunut puusto ovat pilkkoneet laakson ajan saatossa pienempiin osiin. Mäkelänkadun ja Hämeentien väliin jäävä Vallilanlaakso sairaalan eteläpuolella muodostaa nykyisin alueen merkittävimmän avoimen maisematilan, jonka rakennettujen ja viheralueiden ylitse Kättilöopisto erottuu.

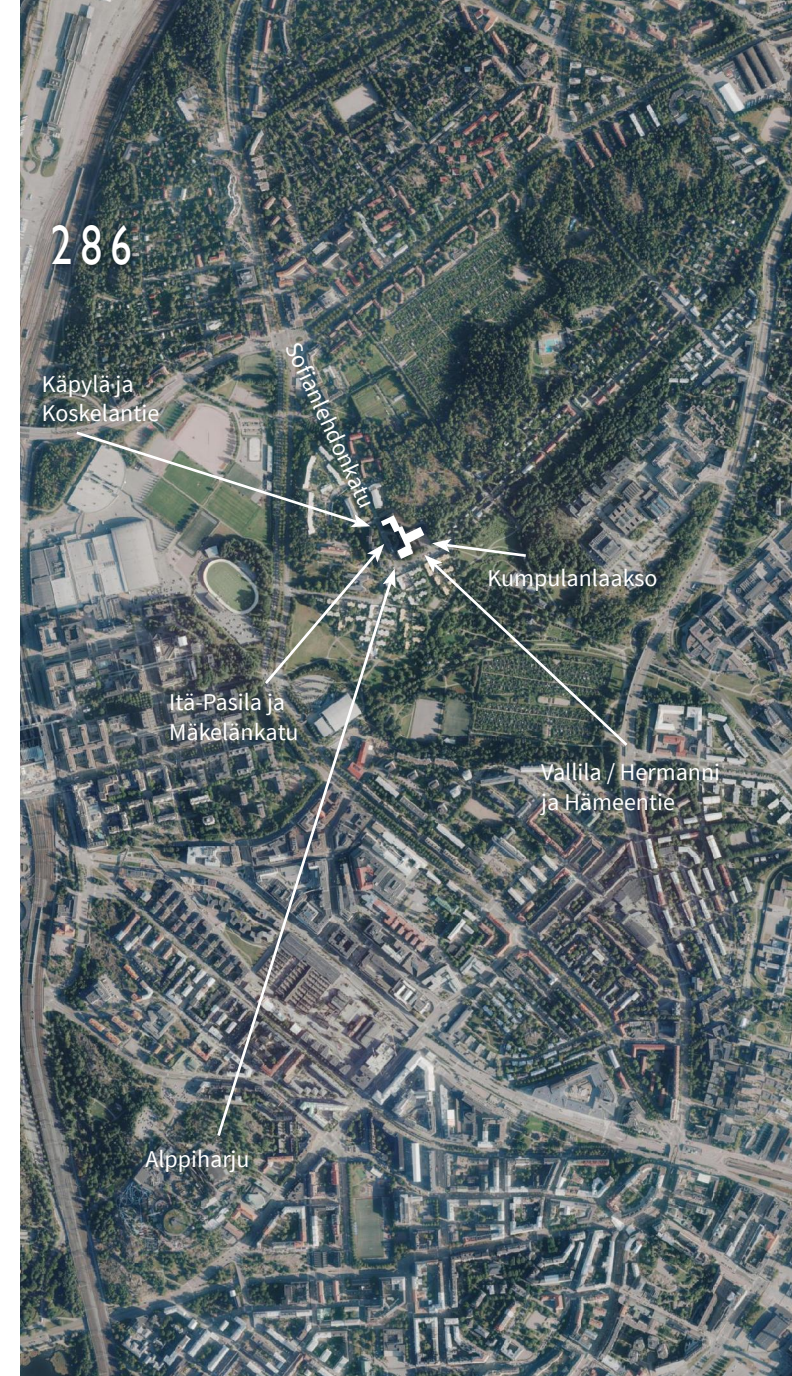
Kahden kallioselänten lomitse kulkevan Sofianlehdonkadun eteläpää linjattiin nykyiselle paikalleen opiston ja asuntolan rakentamisen myötä. Näkymä kadulta kaakkoon kohti Vallilanlaaksoa säilyi varsin avoimena aina 1980-luvulla saakka, jolloin näkymän päätteeksi

rakennettiin arkkitehti Reijo Jallinojan suunnittelema Isoniityn kerrostaloalue. Nykyisessä Kumpulanlaakson suurmaisemassa matalahkot kerrostalot asettuvat tornimaisen sairaalokokonaisuuden visuaaliseksi jalustaksi.

Vallilanlaakson maisematila on 1980-luvulta alkaneen kehityksen myötä muuttunut vehreäksi virkistysalueeksi. Uusien ja vanhojen reittien verkosto halkoo laaksoa, jonka suurimmat avoimet alueet ovat Vallilanlaakson urheilukentät sekä Mäkelänkadun länsipuolella oleva nurmiukio. Avoimia alueita reunustaa polkujen varsilla kasvava puusto niin, että paikalliset näkymät etenkin kesäaikana ovat monin paikoin sulkeutuneet. Sairaalan lähikortteleissa puuston rooli on erityisen suuri, ja sairaala näkyy vain pilkahduksina ennen rakennuksen eteen astumista.

Kättilöopiston rooli hahmottuu ennen kaikkea kaukomaisemassa. Sairaala erottuu maamerkinä hyvin monelta suunnalta alavan laakson yli tarkasteltuna. Erityisen huomionarvoista on, että Kättilöopisto näkyy selkeästi kolmelle helsinkiläisen liikenteen valtaväylälle, Koskelantielle, Mäkelänkadulle sekä Hämeentielle. Talvisin lehdettömään aikaan rakennus erottuu vielä tätäkin laajemmalla alueella. Näkyvä sijainti on ollut rakennuksen toiminnan ja kiireellä saapuvien odottajien kannalta erityisen olennainen.

286 Kättilöopiston hahmo osallistuu Helsingin siluettiin ja suurmaisemaan pitkien näkymien takaa.

Lähiympäristö

Kättilöopiston lähiympäristö on kerrostunut mutta harmoninen. Alue on rakentunut varsin rauhallisesti. Kättilöopisto ja opiston henkilökunnan asuintalo rakennettiin alueelle, jolla sijaitti jo kaksi Sofianlehdon suurta 1930- ja 1940-lukujen laitosrakennusta sekä As Oy Soutajan asuinkerrostalot, jotka kuuluvat nykyään valtakunnallisesti merkittävään Kisakylän Olympiarakennusten kokonaisuuteen (RKY). Opiston valmistumisen jälkeen alueelle on rakennettu 1980-luvulla pienkerrostaloja sekä 2000-luvulla kaksi palveluasumisyksikköä: ryhmäkoti ja senioritalo.

Kättilöopiston 1950-luvulle ominainen rakennustapa tulee hyvin ilmi kontekstin huomioimisessa. Arkkitehti Martti Välikangas on selvästi noteerannut paikalla aiemmin olleet rakennukset ja pyrkinyt liittämään uudisrakennuksensa luontevaksi osaksi kokonaisuutta. Tämä tulee ilmi sekä opiston ja henkilökunnan asuintalon massoittelessa että julkisivujen ikkunajaoissa, pintäkäsittelyissä ja värityksessä. Monipolvinen massoitteleva keventää rakennuksia suunnilleen samaan raekokoon muun ympäristön rakennusten kanssa. Suuria massoja on häivytetty myös eri osien vaihtelevalla värityksellä, ja sairaalan kohdalla myös kooltaan ja mittasuhteiltaan vaihtelevilla ikkunasarjoilla. Siipiosistaan matalampi kokonaisuus ikään kuin kasvaa orgaanisesti sairaalan torniksi.

Myös alueen myöhempiä rakennuksia on sovitettu Kättilöopistoon yhtenevillä julkisivumateriaaleilla, muodoilla ja väreillä. Kaikki lähiympäristön rakennukset ovat suuri- ja värikköisiä ja niissä on tiili- tai betonirunko, pääsääntöisesti vertikaalit erillisikkunat sekä sileät rappaus-tyyppiset julkisivut. Julkisivujen värit vaihtelevat keltaisesta lämpimään harmaaseen. Kattotyypit vaihtelevat. Nykyisessä asussaan rakennukset muodostavat arkkitehtonisesti hyvin vahvan ja selkeän kokonaisuuden.

Kättilöopiston sairaalarakennus muodostaa lähiympäristönsä kruunun sekä muita korkeimpana että historiallisesti alueen toiminnallisena sydämenä. Maisemallisesti kiinnostava lämpökeskuksen torni on menetetty, mikä on hyvin tavallinen kehityskulku kaukolämpöön siirtymisen jälkeen. Lähiympäristöön sovittelemisen näkökulmasta Kättilöopiston maisemallisesti tärkeimpiä osia ovat A- ja C-osat. Painavin monumenttisarvo on ehdottomasti A-osalla. Toisaalta lähimaiseman toiminnallinen ydin on koko sairaalahistorian ajan kytkeytynyt ajoluiskien korostamaan pääsisäänkäyntiin B-osan alakerrassa.

287–289 Kättilöopiston lähiympäristön rakennuskantaa voisi kutsua sosiaaliseksi. Kättilöopiston rakennuksissa on nähtävissä selkeitä merkkejä paikkaan sovittelemisesta, ja vastaavasti opistoa nuorempi rakennuskanta on istutettu ympäristöönsä, omalle rakennusajalleen ominaisin keinoin. Ylimpänä Isoniityn 1980-luvun asuntoarkkitehtuuria keltaisina aksenteineen, keskellä yhtenä Kättilöopiston referenssinä toiminut Sofianlehdon B-rakennus, alla vuonna 2002 Kättilöopiston luoteispuolelle valmistunut senioritalo.

Rakennushistorialliset erityispiirteet

Ulkoasu

Kättilöopiston sairaalarakennus on arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelema. Käpylän puutarhakaupungin suunnittelussa kannuksiaan hankkinut Välikangas (1893–1973) toimi aikanaan Rakennushallituksen yliarkkitehtina, oman toimistonsa johtajana sekä Arkkitehti-lehden päätoimittajana, ja hänen erittäin laaja ja monipuolinen tuotantonsa ulottuu 1910-luvulta 1960-luvulle. Kättilöopisto kuuluu Välikankaan viimeisiin töihin. Ennen Kättilöopistoa Välikangas oli suunnitellut mm. Savonlinnan keskussairaalan.

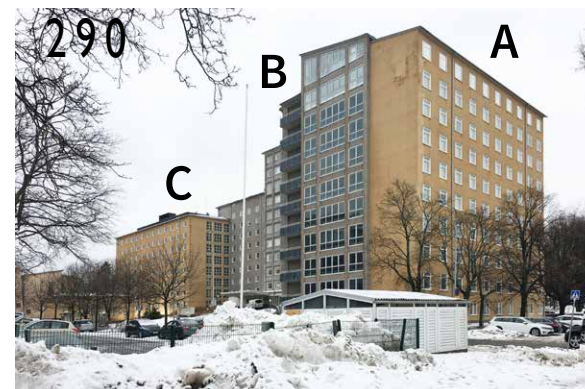
Kättilöopiston tilallinen yleisote on rakennusajalleen ja -tyypilleen ominaisesti tehokas. Rakennus on sijoitettu tonttinsa keskelle, irti katulinjasta. Kaareva ajoluiska johdattaa kadusta etäämmäs vedetylle pääsisäänkäynnille. Toiminnot on sijoitettu hajautetun periaatteen mukaisesti kolmeen siipeen, joita yhdistää keskiosassa sijaitseva vertikaalin liikenteen osasto. Kunkin siiven päätteenä on lisäksi omat porrashuoneensa. Rakennuksen pohja muodostaa ikään kuin kolmisakaraisen tähden, jossa osastot on sidottu suorakulmaiseen matriisiin. Sairaalan eteläpuolelle sijoitetun henkilökunnan asuintalon linjat poikkeavat sairaalan matriisista ja noudattavat pääilmansuuntia.

Kättilöopiston sairaala on arkkitehtonisesti korkealaatuinen. Kättilöopisto on moniosainen ja suurikokoinen rakennus, jonka ulkoasu sitoo sen vielä vahvasti 1950-lu-

vun arkkitehtuurikontekstiin. Sileät julkisivut, toisteiset, vertikaalit erillisikkunat ja epäsymmetrisesti mutta harakitusti sommiteltu massa ovat 1950-luvun sosiaalisen arkkitehtuurin ominaisinta sisältöä. Julkisivuja hallitsee ikkunoiden ja parvekkeiden jäsentämä runko-osa: kivi- ja aluusalalla tai vesikatolla ei ole merkittävää roolia sairaalan arkkitehtonisessa kokonaisuudessa.

Kättilöopistossa näkyy sekä modernismiin että yhteiskunnan sosiaaliseen rakentamiseen oleellisesti kytkeytyvä taloudellisen rationalismin moraalinen velvoittavuus, jonka ilmeni arkkitehtuurissa toisteisuutena ja estetiikan pelkistämisenä. Toisaalta funktionalismin perintö näkyy eri toimintojen osoittamisessa ulkoasun toisistaan poikkeavilla käsittelyillä. Liikennealueet eli porrashuoneet erottuvat julkisivuissa selkeästi. Pääsisäänkäynti johtaa suoraan liikenneverkoston ytimeen ja sijaitsee A- ja C-siipien välissä, ikään kuin niiden sylissä. Ikkunoista ja parvekkeilta avautuu pitkiä näkymiä rakennussiivestä toiseen sekä helpottamaan orientoitumista että muistuttamaan sijainnista Helsingissä.

290–292 *Rakennus on suurikokoinen maiseman maamerkki, jonka ulkohahmon erityispiirteet hahmottuvat etäältä. Erityisiä piirteitä ovat julkisivujen vaihteleva ja harakitusti sommiteltu jäsentely, joka ottaa ympäristönsä huomioon. Sairaalan toiminnallisuutta korostava lähtökohta tekee pääsisäänkäynnistä ajoluiskineen, siroine lippoineen ja liuskevireunuksineen yhden rakennuksen ominaisimmista tekijöistä.*

Rakenteet ja sisätilat

1950-luvun lopulla sotien ja sotakorvausten aikaiset rajoitteet vielä vaikuttivat rakennusalaan, vaikka itse säännöstelystä oli luovuttu jo 1952. Sairaala toteutettiin uudenaikaisesti teräsbetonista, mutta työvoimaintensiivisesti vielä paikalla valaen. Aika oli murrosvaihetta, jolloin betonielementtirakentamista kehitettiin kiivaasti. Toisteisessa julkisivujäsentelyssä näkyy tämä aikakauden tehokkuushakuinen ihanne esivalmistetuista rakennuselementeistä.

Kolmesta rakennussiivestä A- ja B-osiin keskitettiin potilas-, synnytys- ja operointihuoneet ja C-osaan sijoitettiin opetustilat. Tilat jäseneltiin pääsääntöisesti kahden rinnakkaisen keskikäytävän varrelle. Päällekkäiset kerrokset jäsenettiin alkujaan hyvin yksituumaisesti, vaikka pilarirunko ja keskitetyt talotekniikan ratkaisut olisivat sallineet vapaamman tilajaon. Arkkitehtonisesti erityisiä sisätiloja rakennuksessa on vähän, koska rakennusvaiheen tiukka tilaohjelma hillitsi tilallista herkuttelua.

Muutosvaiheet

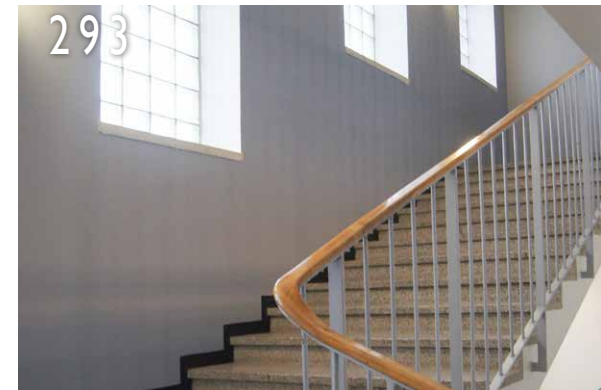
Teolliseen tuotantoon nojaava moderni ajattelutapa näki rakennukset ensisijaisesti toiminnan kehyksinä. Toiminnan ensisijaisuus yhdistettynä ajatukseen tieteen jatkuvasta edistymisestä asetti sairaalarakennukselle korostuneita muuntojoustavuuksia. Kumpulän sairaalarakennuksen aikana kättilönnyössä tapahtui merkittäviä muutoksia, jotka näkyvät myös rakennuksen muodossa.

1960-luvulla isä ei saanut osallistua synnytykseen lainkaan, ja vauvat pidettiin suuren osan aikaa erossa vanhemmistaan henkilökunnan hoidettavina. 1980-luvulta alkaen käytäntö alkoi muuttua, ja 1990-luvulla opistolle perustettiin perheosastoja, jotka järjestivät ohjelmaa molemmille vanhemmille ennen ja jälkeen synnytyksen. Myös opetuksen kehys koki suuria muutoksia, kun opiston sisäoppilaitostyyppisestä mallista luovuttiin 1980-luvulla.

Uusien tarpeiden myötä rakennuksen sisätilat ovat kokeneet kattavia uudelleenjärjestelyjä. Myös tekniikan uudenaikaisuus on sairaalaympäristössä ratkaisevaa ja sen pitäminen ajanmukaisena on edellyttänyt raskaita ilmanvaihdon ja sähkön peruskorjauksia jo parikymmentä vuotta rakennuksen valmistumisen jälkeen. Rakennuksen säilyneisyyden voi sanoa olevan yhtenäinen – ja erittäin niukka.

1980- ja 1990-lukujen peruskorjaus toi rakennuksen potilasosiin laajojen tilamuutosten ohella hyvin yhtenäisen ja pehmeän värimaailman. Vaaleanpunaisissa ja -vih-

293–295 *Rakennuksen alkuperäisiä säilyneitä rakenteita on ensisijaisesti porrashuoneissa, parvekkeissa ja pääsisäänkäynnillä. Kuvissa lasitiili-ikkunoiden valaisema porrashuone A- ja B-osien välissä sekä A-osan kupariverhottu parveketorni ja pääsisäänkäynnin viereiset betonivarjostimet. Rakennusosat ovat ajankohtaansa nähden varsin tavanomaisia mutta sellaisinaan laadukkaita sekä suomalaisen rakennuskannan joukossa harvinaistuvia.*

reissä sekä kaarevilla muodoilla varustetuissa kiinteissä sisustuksissa voi nähdä tavoitteen parantaa naisten ja lasten hyvinvointia. Lempä ja rauhoittava muoto- ja värimaailma on tässä laajuudessa Suomen mittakaavassa erittäin harvinainen. Näiden uudempien sisustusten haasteena on kuitenkin niiden teollinen tausta, mikä tekee niistä haasteellisia korjattavia ja siten vuosikymmenten perspektiivillä lyhytikäisiä.

Rakennuksen kantaviin ulkoseiniin ja pilareihin perustuva runko on sallinut hyvin tilajäsentelyn muuntelun. Ulkoseinien ja pilarien lisäksi porrashuoneet ovat teräsbetonia. Rationalistisen suunnittelutavan keskiössä ovat matriisit ja logistiikka, joten on varsin sopivaa, että sisätilojen muutoksissa alkuperäisestä vaiheesta ovat säilyneet juuri toiminnan kehikko – ulkoseinät ja pilarit sekä liikennealueet. Ulkoosan alkuperäinen, yhtenäinen luonne on säilynyt pääosin hyvin, vaikka lähes kaikki julkisivujen ikkunat, ovet ja pintarakenteet on uusittu 2000-luvulla. Raskaan muutoshistoriansa vuoksi kohde ilmentää suunnitteluajankohtansa ihanteita hämmästyttävän täsmällisesti.

Alkuperäisiä tiloja ja rakennusosia on säilynyt porrashuoneissa, mutta nekin ovat aikakautensa tavanomaisia joskin laadukasta mallia. Porrashuoneita voikin pitää rakennuksen alkuperäiselle luonteelle ominaisimpina tilasarjoina, joihin mosaiikkibetoniaskelmien ja sirojen teräspinnakaiteiden sekä notkeasti muotoiltujen puisten käsijohteiden lisäksi kuuluu pääsääntöisesti luonnonvalo sekä lasiovien kautta kerrokseen avautuvat näky-

mät. Osa lasiovista on säilynyt alkuperäisestä vaiheesta. Liikuntasalin katossa ja auditorion nousevassa lattiassa voi myös nähdä alkuperäisiä rakenteita, samoin useissa mosaiikkibetonisissa ikkunapenkeissä. Ulkoasussa alkuperäisiin materiaaleihin kuuluvat sokkelin besubetoni, pääsisäänkäynnin rampin liuskekivireunus sekä osa parvekkeiden teräspinnakaiteista.

Kohteen rakennushistorialliset arvot ovat sen suurissa linjoissa. Ideologisesti arvo on kohteen muuntojoustavassa rakennejärjestelmässä ja materiaalisesti sen paikalla valetuissa teräsbetoniosissa, porrashuoneissa sekä tietyissä edellä mainituissa pääsisäänkäynnin alkuperäisissä osissa. Kohteen arkkitehtuuri on ajalleen tyypillistä mutta paikalleen erityisen huolellisesti istutettua, ja sen tilalliset suunnittelulähtökohdat historia on todistanut oivallisiksi. Kättilööpisto on edustava esimerkki 1900-luvun puolivälin muunneltavuusihanteihin vastaamisesta ensin arkkitehtonisena ehdotuksena ja sittemmin toteutuneena historiana.

296–298 *Lähes kaikki sisätilat ovat raskaasti muutettuja 1980- ja 1990-lukujen aikana. Arkkitehtonista arvoa on ainakin B-osan 9. ja 10. kerroksen sekä C-osan 4. kerroksen kerrostuneissa sisustuksissa.*

LÄHTEET

ARKISTOT

Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki (HKM)

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki (HKA)

Helsingin rakennusvalvonnan sähköinen arkisto (Lupapiste-kauppa) <https://kauppa.lupapiste.fi>

Kansallisarkisto, Helsinki (KA)

Museovirasto (MV)

Kätilöopiston arkisto (KOa).

KIRJALLISUUS

Benson, Inkeri: Sairaaloimen keskushallinnon historiaa vuosilta 1912–1967. S. 663–701 kirjassa Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia. Toim. Ragnar Rosén. Helsinki: Helsingin kaupunki 1968.

Hako, Jukka: Helsingin pitäjä 1987. Vantaa: Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys ja Vantaan kaupungin kulttuurilautakunta 1986.

Henttonen, Maarit: Kansakunnan parhaaksi – Suomalaiset naisten- ja lastensairaalat 1920–1940-luvulla. Helsinki: SKS 2009.

Keinänen, Timo: "Martti Välikankaan vuosikymmenet Käpylästä Paasitaloon." Artikkeliteoksessa *Martti Välikangas 1893–1973 arkkitehti*. Toim. Timo Keinänen & Kristiina Paatero. Abacus Ajankohta 4. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo 1993.

Kivalo, Erkki; Kotilainen, Heli & Leisio, Christian: Terveystä kaikille suomalaisille. Tampere: Lääkintöhallitus ja

Hämeen kirjapaino Oy 1986.

Kuisma, Markku: Helsingin Pitäjän historia 1550–1713. Jyväskylä: Vantaan kaupunki ja Gummerus Kirjapaino Oy 1990.

Laiho, Arja: Viisaista vaimoista nykyajan kätilöiksi – Kätilökoulutus Suomessa 175 vuotta. Helsinki: Valtion painatuskeskus 1991.

Lönngqvist, Bo: Vanhoja kartanoita Helsingin seudulla. Vaasa: Schildts 1995.

Mäkiö, Erkki; Malinen, Maarit; Neuvonen, Petri; Sinkkilä, Jyrki; Tuunanen, Anna-Maija; Saarenpää, Jukka: Kerrostalot 1940–1960. Porvoo: Rakennustietosäätiö, WSOY 1990.

LEHDET

Helsingin Sanomat 03.12.1950: "Kätilöopiston rakentaminen on välttämätön toimenpide". S. 12.

Helsingin Sanomat 27.10.1954: "Ensimmäinen lapsi syntynyt uudessa Kätilöopistossa". S. 11 ja 19.

Helsingin Sanomat 29.04.1959: "Syytteenpano harkittavaksi Kätilöopiston rakennusjutussa". S. 9.

Helsingin Sanomat 01.04.1960: "Helsingin kaupungin säästö viime vuodelta 943,1 mmk". S. 14.

Helsingin Sanomat 12.04.1960: "Uuden kätilöopiston rakennustyö alkanut". S. 4.

Helsingin Sanomat 23.08.1969: "Synnytyssairaloissa puutetta potilaista". S. 3.

Helsingin Sanomat 27.10.1979: "HYKS synnytysten vähenemisestä: Helsingin harkittava Kätilöopiston ostoa". S. 7.

Helsingin Sanomat 10.12.1980: "Työryhmä: Kätilöopisto voi jäädä valtiolle". S. 13.

Helsingin Sanomat 10.10.1985: "Helsinki ostaa Kätilöopiston". S. 15.

Helsingin Sanomat 02.07.1988: "Kätilöopiston sairaalassa kova pula henkilökunnasta. Synnyttäjät ei voi jonottaa". S. 11.

Helsingin Sanomat 27.03.1993: "Kätilökoulutukseen otettavien määrä vähenee lähes puoleen". S. 5.

Helsingin Sanomat 04.08.1997: "Kätilöopiston sairaalan vauvat syntyvät nyt kodikkaissa ja toimivissa huoneissa". S. 10.

Helsingin Sanomat 06.05.2017: "Äidit panivat tupakaksi supistusten välissä, isät karkotettiin synnytyssalista – Lukijoiden muistot kertovat, millaista hullunmyllyä pian suljettavan Kätilöopiston meno on välillä ollut".

Jahkola, Alarik: "Kätilökoulutusta 150 vuotta". Helsingin Sanomat 01.11.1966. S. 8 ja 13.

Koivisto, Ilona: "Sisäilmaongelmien takia suljettavalla Kätilöopistolla synnytetään ainakin kesän ajan". YLE 22.5.2017.

Nelskylä, Lena: "Kätilöopiston viimeinen vauva syntyy hetkenä minä hyvänsä – Synnytyssairaalan tarina alkoi korruptiosta ja päättyi sisäilmaongelmiin". YLE 18.10.2017

MUUT JULKAISUT

Ihatsu, Sanna: Naistenklinikka rakennushistoriaselvitys. Virta-Palaste-Leinonen Oy 2011.

Lehtimäki, Terhi: Terveyttä kaikille – keskussairaalat 1940-luvulta 1980-luvulle. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy 2014.

INTERNET

Forsius, Arno: "Synnytysten historiaa". Verkkokokonaisuudessa *Kuvauksia lääketieteen historiasta*. LKT, professori Arno Forsius 2003, päivitetty 2005, 2006, 2007, 2008 ja 2012. <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/synnhist.html>

Forsius, Arno: "Valtion sairaaloiden synnytysosastot Suomessa 1890-luvulla". Verkkokokonaisuudessa *Kuvauksia lääketieteen historiasta*. LKT, professori Arno Forsius 2003. Julkaistu aikaisemmin: Suomen Lääkäri-lehti 1992: 29: 2774. <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/synnosas.html>

Helsingin karttapalvelu (Hkp)
<https://kartta.hel.fi/?setlanguage=fi>

Helsinki Region Infoshare. (Hri)
Avoimen datan palvelu. Helsingin kaupunki.
<https://hri.fi/fi/>

Kumpulan kartanon laakso – perinteikäs kulttuuriympäristö. Kumpula-seura ry 2011.
http://www.miro.fi/Kumpulan_kartanon_laakso.pdf
Vierailtu 24.03.2021.

Kättilöopiston sairaala. Kaupunginosat.fi -portaali: Kumpula. Julkaistu: 23.11.2011
<https://kaupunginosat.fi/kumpula/13-ktilopiston-sairaala-mainmenu-1034/>
Vierailtu 30.03.2021.

Lehtikuva: <https://yle.fi/uutiset/3-9882466>. Vierailtu 9.3.2021.

Luonnontieteellinen keskusmuseo: Puutarhan historiaa – Kumpulan kartano.
<https://www.luomus.fi/fi/kumpula/puutarhan-historiaa>
Vierailtu 7.1.2021

Nelskylä, Lena: Kättilöopiston viimeinen vauva syntyy hetkenä minä hyvänsä – Synnytyssairaalan tarina alkoi korruptiosta ja päättyi sisäilmaongelmiin. Yle.fi 18.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9882466>
Vierailtu 9.3.2021

Sofianlehto 2011. Uusi Helsingin kaupunginosayhdistykset ry:
<https://kaupunginosat.fi/kumpula/12-sofianlehto-mainmenu-1033/>
Vierailtu 1.2.2021

Suomen arkkitehtuurimuseo (MFA): Martti Välikangas.
<https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/martti-valikangas/>
Vierailtu 18.01.2021

Terävä, Hanna: "Isä voi tulla impotentiksi jos osallistuu synnytykseen" – Sairaalasynnytysten historia on taistelua naisten oikeuksien ja tasa-arvon puolesta. Yle.fi 21.9.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10976854>
Vierailtu 9.3.2021

